

স্বদেশীয় নবম তালুকদারদের সম্মেলন উদযাপন —

দক্ষিণীয়াত হামাউল

২২/৩/৭৯

দবঙী কলা-কৃষ্টি

অসম সাহিত্য সভা
প্রদিকাত সমালোচনা—
সমস্ত আদ্যোপস্থান ।

স্বাতিগ্রন্থ

শ্রীমতী তাম্রা
সম্পাদক, স্বাতিগ্রন্থ—
দক্ষিণীয়াত হামাউল ।

পশ্চিম বঙামাটি দবঙী কলা-কৃষ্টি
উন্নয়ন কেন্দ্র : আউলাচৌকা

চতুর্থ বার্ষিক অধিবেশন

১৬, ১৭, ১৮ মার্চ

১৯৭৯ চন

সম্পাদক—শ্রীবিজয় ভাগবতী

দৰঙী কলা-কৃষ্টি

স্মৃতিগ্ৰন্থ

চতুৰ্থ বাৰ্ষিক অধিবেশন

১৯৭৯ চন।

স্মৃতিগ্ৰন্থ প্ৰকাশ সমিতি—

শ্ৰীপ্ৰফুল্ল শৰ্মা, সভাপতি

শ্ৰীবিজয় ভাগৱতী, সম্পাদক

শ্ৰীদণ্ডিবাম বৰা, সদস্য

শ্ৰীমুকুণ্ড ডেকা ”

শ্ৰীকুমুদ শইকীয়া ”

শ্ৰীশবৎ চন্দ্ৰ শৰ্মা ”

শ্ৰীভদ্ৰেশ্বৰ নাথ ”

শ্ৰীপূৰ্ণ কান্ত ভাগৱতী ”

শ্ৰীডিবাকৰ নাথ ”

শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ শৰ্মা ”

শ্ৰীপোৰাল বৰা ”

শ্ৰীভদ্ৰকান্ত নাথ ”

শ্ৰীপৰমানন্দ বাজবংশী ”

শ্ৰীসিদ্ধেশ্বৰ শৰ্মা ”

শ্ৰীলক্ষিত শৰ্মা ”

শ্ৰীপূৰ্ণ কান্ত শৰ্মা ”

শ্ৰীনগেন্দ্ৰনাথ নাথ ”

বেটুপাত—

শ্ৰীজ্ঞানেন্দ্ৰ বৰুৱা

মঙ্গলদৈ মহাবিদ্যালয়।

মূল্য— ৩.৫০ টকা।

অভ্যৰ্থনা সমিতিৰ হৈ সাধাৰণ সম্পাদক শ্ৰীডিবাকৰ নাথ, শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ শৰ্মা আৰু শ্ৰীতিলক বৰদলৈৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত আৰু ৰূপালীম পেপাৰ কনভাৰ্চন ৱৰ্কচ, মঙলদৈত মুদ্ৰিত।

প্ৰবোন শিল্পী, অসমৰ শিক্ষামন্ত্ৰী শ্ৰীলক্ষ্যধৰ চৌধুৰী দেৱৰ শুভেচ্ছা

দৰঙী কলা-কৃষ্টি উন্নয়ন সংঘৰ চতুৰ্থ অধিবেশন আৰু সাংস্কৃতিক সমাৰোহ তিনিদিনীয়া কাৰ্য্য-সূচীৰে অহা ১৬ মাৰ্চ তাৰিখৰপৰা আউলা-চৌকাত অনুষ্ঠিত হ'ব বুলি জানি মই নথৈ আনন্দিত হৈছো। অসমৰ সাংস্কৃতিক বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত দৰঙাৰ ভূমিকা বিশিষ্ট আৰু গুৰুত্বপূৰ্ণ। তথাপিও দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ সম্যক গৱেষণা, চৰ্চা আৰু প্ৰসাৰৰ যথেষ্ট থল আছে। মোৰ বিশ্বাস, এই ক্ষেত্ৰত দৰঙী কলা-কৃষ্টি উন্নয়ন সংঘৰ মহান প্ৰচেষ্টা সফল হ'ব আৰু তাৰ জৰিয়তে অসমীয়া সংস্কৃতি অধিকতৰ বিকাশিত হৈ উঠিব।

মই অধিবেশনৰ সৰ্ব্বতোপ্ৰকাৰ সাফল্য কামনা কৰিলোঁ।

লক্ষ্যধৰ চৌধুৰী

অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি আৰু দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ প্ৰতিষ্ঠাতা
সভাপতি শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাই দৰঙী কলা-কৃষ্টিক
স্বাগতম জনাইছে—

চ'তে চ'তে এবছৰ হ'ল। গ'ল বছৰৰ চ'তত আমি দিপীলা
মোজাৰ পৱিত্ৰ খটবা সত্ৰত 'দৰঙী কলা-কৃষ্টি উন্নয়ন সঙ্ঘ'ৰ বছৰেকীয়া
থূল আৰু সমাৰোহ পাতিছিলোঁ। এইবাৰ ই আউলাচোঁকাত বহিবলৈ
লৈছে। এই বছৰটোৰ ভিতৰতে দেশৰ ৰাজনৈতিক ক্ষেত্ৰত আৰু
আমাৰ বছৰে ব্যক্তিগত জীৱনতো বহুত পৰিবৰ্তন হ'ল। কৰণাময়ৰ
কুপাত আমাৰ সঙ্ঘয়ো দিনে দিনে গা কৰি আহিছে আৰু মৃতকল্প
দৰঙী কলা-কৃষ্টিসমূহক উজ্জীৱিত কৰিবলৈ সমৰ্থ হৈছে। এইদৰে ক্ৰমাৎ
পৰিবৰ্তমান হৈ দৰঙী কলাকৃষ্টি-সংস্কৃতিয়ে অসমৰ, তথা সৰ্বভাৰতীয়
কলাকৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ নাম উজ্জল কৰিবলৈ সমৰ্থ হওক, তাকে সৰ্বান্তঃ-
কৰণে কামনা কৰিছোঁ। এই সুযোগতে সঙ্ঘৰ ১৯৭৮-৭৯ চনৰ বাৰ্ষিক
দৰঙী কলাকৃষ্টি সমাৰোহৰ অভ্যর্থনা সমিতিৰ স্মৃতিবাহী 'স্মৃতিগ্ৰন্থ'খনলৈও
স্বাগতম জনালোঁ। ইতি।

শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱা

সভাপতি, অসম সাহিত্য সভা
নৱগিৰি : চানমাৰি : গুৱাহাটী-৩
১০ মাৰ্চ, ১৯৭৯

দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ চতুৰ্থবাৰ্ষিক অধিবেশনৰ সভাপতি,
শিল্পী শ্ৰীপ্ৰদীপ চলিহাৰ শুভেচ্ছা বাণী

দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ সভালৈ নিমন্ত্ৰণ কৰা বাবে সভাৰ কৰ্মকৰ্তা-
সকলৰ সন্নাহ লৈছোঁ। বহুত দিনৰেপৰাই দৰঙাৰ কলা-কৃষ্টিক শ্ৰদ্ধা
কৰি আহিছোঁ। দৰঙী কলা-কৃষ্টি সন্মিলন স্থাপিত হোৱাৰ বহু পূৰ্বৰে-
পৰা মই দৰঙাৰ ওজাপালি আৰু দেওঘৰী ভাৰতৰ বহু ঠাইত প্ৰচাৰ
কৰাত ব্ৰতী হৈছিলোঁ। আজি সেই সুন্দৰ কলা-কৃষ্টি চৰ্চ্চাৰ কাৰণে
সন্মিলন হোৱাত অতিশয় আনন্দ পাইছোঁ। সন্মিলন আৰু স্মৃতিগ্ৰন্থৰ
সৰ্বপ্ৰকাৰ সফলতা কামনা কৰিলোঁ।

শ্ৰীপ্ৰদীপ চলিহা

প্ৰধান সম্পাদক,
অসম সঙ্গীত নাটক একাডেমী,
গুৱাহাটী
১০-৩-৭৯ ইং

সম্পাদকীয় ... ..

- শ্রীভৱানন্দ বাজখোৱা ॥ ১ ॥ দৰঙী কলা-কৃষ্টি
 শ্রীভৈৰৱ শইকীয়া ॥ ২ ॥ বিহঙ্গম দৃষ্টিত দৰঙী কলা-কৃষ্টি
 শ্রীভবত চন্দ্ৰ ডেকা ॥ ৯ ॥ বাভাসকলৰ ধৰ্মবিশ্বাস
 শ্রীজিতেন ভাগৱতী ॥ ১৩ ॥ কেইগৰাকীমান স্বভাৱ কৰিব সন্ধানত
 শ্রীপ্ৰদীপ চলিহা ॥ ২২ ॥ অসমীয়া সঙ্গীতলৈ মঙ্গলদৈব অৰিহণা
 ডাঃ কমি বৰুৱা ॥ ৩৮ ॥ সংস্কৃতি
 শ্রীগঙ্গা নাৰায়ণ কোঁৱৰ ॥ ৪৬ ॥ বিলুপ্তিৰ পথত দৰঙী সংস্কৃতি
 শ্রীপ্ৰদীপ বাই বৰুৱা ॥ ৫১ ॥ দৰঙী কলা-কৃষ্টি থলুৱা গীত-মাতৰ সুৰে
 শ্রীনবেন বৰুৱা ॥ ৬৩ ॥ মঙ্গলদৈব নাগাবা নাম-- এটি প্ৰসঙ্গ
 কমি চহৰীয়া ॥ ৭০ ॥ স্বৰ্গীয় বীৰেশ্বৰ শৰ্মাৰ স্মৃতিত
 শ্রীলক্ষী কান্ত শৰ্মা ॥ ৭২ ॥ স্বৰ্গীয় কবীবাম ওজাৰ স্মৃতিত
 শ্রীগজেন্দ্ৰনাথ চহৰীয়া ॥ ৭৩ ॥ শ্রীশ্রীশঙ্কৰ দেৱলৈ প্ৰণাম
 শ্রীবিজয় ভাগৱতী ॥ ৭৪ ॥ স্বাগতম্
 শ্রীলক্ষিত শৰ্মা ॥ ৭৬ ॥ দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ বিষয়ে কেইটামান সংগ্ৰ
 মঃ বফিউল হুচেইন ॥ ৭৯ ॥ “ডেক” বা সেবাগীত সম্পৰ্কীয়
 কেইটামান তথ্য ।

অভ্যর্থনা সমিতিৰ সদস্য

সকল ॥ ৮০ ॥ ... ..

ঋষি, মুনি, কবি, সাহিত্যিক, সঙ্গীতজ্ঞৰ লীলাভূমি প্ৰাচীন মঙ্গলদৈ তথা দৰঙাজিলা । অসংখ্য বজাদিনীয়া বিয়াগোম পুখুৰী, গড়, প্ৰাচীন মঠ-মন্দিৰ, দেৱালয় আদিয়ে আমাৰ অতীত সভ্যতাৰ নিদৰ্শন দাঙি ধৰিব লাগিছে । বিখ্যাত বৰ্ম্মবংশীয়, শালস্তম্ভ-বংশীয়, পালবংশীয়, ভূঞাবংশীয় আৰু কোচবংশীয় বজাসকলে ইয়াত ৰাজত্ব কৰিছিল । খনন কাৰ্য্যত ওলোৱা নানা শিলামূৰ্ত্তি আৰু সিঁচৰিত হৈ থকা অসংখ্য মঠ-মন্দিৰ, ওদালগুৰিৰ ওচৰত থকা মহাসতী বেউলাৰ বিয়াখলা চিনে আজিও অতীত সভ্যতাৰ কথা সোৱাব লাগিছে ।

সঙ্গীত নৃত্যকলা আদিৰ চৰ্চ্চা মঙ্গলদৈত অতি প্ৰাচীন আৰু ধৰ্ম্মকেন্দ্ৰিক বুলি পণ্ডিত ৩দীনেশ্বৰ শৰ্ম্মা দেৱে দিয়া মন্তব্য গ্ৰহণযোগ্য । দ্বাদশ শতিকাত বিদগ্ধ পণ্ডিত বেদাচাৰ্য্যাই ‘স্মৃতি বত্নাকৰ’ পুথিত ‘বিষ্ণু জাগৰ’ৰ কথা বৰ্ণনা কৰিছে । মঙ্গলদৈৰ গোকচাপৰি সভা অনুষ্ঠান বিষ্ণু জাগৰৰ এটা ৰূপ । ..... ওজাপালিয়ে বৰাডী ৰাগত বিষ্ণু বন্দনা গায় । বৰাডী ৰাগ তাহানিৰ চৰ্যাগীতৰ ৰাগসমূহৰেই এটা । কেন্দুকলাই, ব্যাস কলাইৰ সংগীত প্ৰতিভাৰ বিকাশস্থান প্ৰাচীন মঙ্গলদৈ বুলিয়েই পণ্ডিতসকলে থিৰাং কৰিছে ।

আজি আমি সেইবোৰ কথা ভাবিব হৈছে । নানা ঘাট-প্ৰতিঘাট, ৰাজনৈতিক পৰিবৰ্তন, সামাজিক পৰিবৰ্তন, অৰ্থ-নৈতিক পৰিবৰ্তনৰ মাজেৰে আমাৰ কলা-কৃষ্টিৰ জগতখনো আগবাঢ়িয়েই আছে । এনেকুৱা কাৰণত কলা-কৃষ্টিসমূহৰ যে, স্বকীয় বৈশিষ্ট্য পৰিবৰ্তন নহব তাক কোনেও নুই কৰিব নোৱাৰিব ।

প্ৰকৃত অৰ্থত দৰঙীয়া কলা-কৃষ্টি নামৰে অসমৰ বাৰে-বৰণীয়া সংস্কৃতিৰ বাহিৰৰ আনকোনো কৃষ্টি নাই । অসমৰ বাৰেবৰণীয়া কৃষ্টিসমূহৰ ভিতৰত দৰঙা অঞ্চলত অৱস্থিত কলা-কৃষ্টিসমূহৰ নিজা বৈশিষ্ট্য বিৰাজমান ।

(খ)

ভাৰতৰ প্ৰখ্যাত সুবশিল্পী পটুৰকান সদৌ অসম সঙ্গীত সন্মিলনত ধাতুৰাম শৰ্মা ওজাৰ ৰাগত মোহিত হৈছিল। ৰাগৰ লহৰ দেখি তবধ মানিছিল। ৩গঙ্গা, ৩বামুনা ওজাই সুবৰ ধ্বনিৰে বৰষুণ দিব পাৰিছিল বুলি কথিত আছে; কিন্তু আজি আমি সেইকথা অনুভৱ কৰিবলৈ নোৱাৰাত পৰিছো। যুগে আমাক অন্য গতিলৈ আগবঢ়াই নিছে।

এইটো অৱশ্যে ঠিক যে, যুগৰ লগত মিলিব লাগিব। যুগৰ লগত মিলিবলৈ যাওঁতে নিজক পাহৰিব নালাগিব। ডঃ ভূপেন হাজৰিকাই গোৱাৰ দৰে “আজিৰ অসমীয়াই নিজক নিচিনিলে অসমতে মগনীয়া হব”। আজি আমি নিজক চিনিব লগা হৈছে। পূৰ্বপুৰুষসকলৰ বল, বীৰ্য্য, পৰাক্ৰম স্মৰণ কৰিবলগীয়া হৈছে। দৰঙী কলা-কৃষ্টি অনুষ্ঠানে কেৱল নাচ-গান ভোগ কৰাতে আৱদ্ধ নাথাকি মৰহি যাবলৈ খোজা কলা-কৃষ্টিসমূহৰ উদ্ধাৰৰ বাবে চেষ্টা চলোৱাত অতিশয় আনন্দ পাইছো। আমাৰ মৰহি যোৱা কলা-কৃষ্টিবোৰ উদ্ধাৰ হলে— সময়ৰ লগত আৰু যুগৰ লগত মিলাই আমাৰ নিজা মৰ্য্যদা বক্ষা কৰিব পাৰিম।

স্মৃতিগ্ৰন্থ—

আউলাচৌকাত বহিবলৈ লোৱা দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ চতুৰ্থ বাৰ্ষিক অধিবেশন উপলক্ষে অভাৱনা সমিতিৰ স্মৃতিগ্ৰন্থৰ দায়িত্ব এই অভাজনক অৰ্পণ কৰাৰ বাবে মই তেখেতসকলৰ ওচৰত খানী। দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ সকলো দিশ লগতে স্থানীয় প্ৰতিচ্ছবি এটিও দাঙি ধৰিবলৈ এই স্মৃতিগ্ৰন্থত চেষ্টা কৰা হৈছে। অসুবিধাৰ বাবে বহুত কাম কৰিবপৰা নগ’ল। শেষত ৰাইজৰ ওচৰত সেৱা ললোঁ। ৰাইজে আশীৰ্বাদ দিয়ক—

“জয় কৃষ্ণ বুলি হৰি বল হৰি বল ॥”

শ্ৰীবিজয় ভাগৱতী

[“মঙ্গলদৈ বন্দনা” কবিতাবপৰা]

॥ দৰঙী কলা-কৃষ্টি ॥

শ্ৰীভৱানন্দ ৰাজখোৱা

বন্দনা গাওঁ মঙ্গলদৈ তোমাৰ,
জীৱনৰ ভূমি লখিমী মোৰ।
গোন্ধ চোপৰী ‘আদৰ্শোপৰী’
‘জাগৰ’ ‘মালচী’ মনতে ব’ল
মেঘমল্লাৰে মমতা নমালে,
হৃদয়ৰ মক সজীৱ হ’ল !
‘সাৰঙ্গ’ ৰাগত তবধ মানিলোঁ
‘দাইনাপালিৰ’ পদত হাঁহিলোঁ।
‘মঠেৰি’ ৰ মোৰে পাচেতীৰ পদে
সুন্দৰৰ দেশ পাতিয়ে গ’ল !
বাসন্তী উছৰ ‘দেউলে’ ‘দেউলে’
প্ৰাণ সুন্দৰৰ শুনিলো মাত।
মোহনপুৰৰ মাতিত নামিলোঁ
সুৰৰি সিদিনাৰ সুপ্ৰভাত।
কবিতা কাব্যৰ বসন্ত নামিল,
জ্যোতিষ কলাৰ জেউতি চৰিল
মজু, ‘মুৰিয়ল’ ‘ব্যাসৰ যুদ্ৰা’ত
হল যে নতুন আলোক পাত।
বন্দনা গাওঁ মঙ্গলদৈ তোমাৰ
জীৱনৰ ভূমি লখিমী মোৰ ॥

বিহঙ্গম দৃষ্টিত দৰঙী কলা-কৃষ্টি

শ্ৰীডিপেন্দ্ৰশৰ্মাৰ শইকীয়া

কলা-কৃষ্টিক কামৰূপী, দৰঙী আদি আঞ্চলিক নামেৰে নামকৰণ কৰিলেও ইয়াৰ পৰিসৰ বৰ বহল, হৃদিক্ষেত্ৰ উদাৰ। নদীৰ বোঁৱতী স্মৃতিক যিদৰে ভেটা দি বখা সম্ভৱ নহয় প্ৰবাহমান কলা-কৃষ্টিৰ সোঁতকো সেইদৰে ভৌগোলিক সীমাবেখাৰ জকাইচুকত সুমাই ৰাখিব নোৱাৰি। কৃষ্টিৰ বুকুত নিহিত থকা স্মৃষ্টিৰ আনন্দ আৰু সৌন্দৰ্য্যানুভূতিয়ে জাতি-বৰ্ণ নিৰ্বিশেষে সৌন্দৰ্য্যাপিয়াসী মানৱাত্মাত জগাই তোলে সৌন্দৰ্য্যানুভূতিৰ প্ৰবল স্পৃহা আৰু অনুৰাগ। এই অনুৰাগে সকলো ভেদাভেদ আৰু প্ৰাৰ্থক্য গছকি গৈ সমস্ত মানৱসত্তাক এক দিব্য চেতনাত আলোড়িত কৰে। এনেস্থলত কৃষ্টিৰ উৎপত্তিত ধৰ্ম্মীয় চেতনাৰ আৱেশ থাকিলেও এই ভাব ব্যাপকতাত ধৰ্ম্মীয় অনুভূতি কেতিয়াবা দেই যায়। উদাহৰণ স্বৰূপে আজান ফকীৰৰ জিকিৰ গীতবোৰ ইছলাম ধৰ্ম্মীয় গীত হলেও সেইবোৰৰ ভাৱাদৰ্শ আৰু শব্দশৈলিত বৈষ্ণৱীয় প্ৰৱাহ সুস্পষ্ট। তথাপি ইছলাম ধৰ্ম্মই তাক উদাৰভাবে গ্ৰহণ কৰিছে। মঙ্গলদৈত মনসা-পূজাৰ অনুষ্ঠানৰ লগতে ধৰম দেৱতা (যম), শীতলা, সুবৰ্ণী আদি দেৱ-দেৱীক একোটা সিংহভাগ দিয়া নিয়ম যদিও তাৰ দ্বাৰা মনসাৰ ভাৱমূৰ্ত্তি স্নান হোৱা নুবুজায়। মাটৈ গাৱঁৰ মুছলমান পৰম্পৰাই হিন্দুৰ পূজাত সুকনানী গীত পৰিবেশন কৰি দেখুৱাই গৈছে দৰঙৰ সাকৰা মাটিত গজা হিন্দু-মুছলমানৰ ধৰ্ম্ম আৰু সংস্কৃতিৰ বটগছজুপিৰ বৰশিপা কিমান তলি-পৰশা। ডাঁহী মৌজাৰ কালিয়াপাৰা আৰু মুছলিমঘোপা গাৱঁৰ নখ-দৰ্পনত বৈ আছে হিন্দুৰ বিয়া-সবাহত মুছলমান শিল্পীয়ে কালিয়া আৰু ঢুলীয়া পৰিবেশন কৰি সাংস্কৃতিক সংহতি বচনা কৰাৰ জীৱন্ত

[৩]

স্মৃতি। পূবে ভবলীৰপৰা পশ্চিমে কৰতোৱা নদীলৈ ব্যাপি থকা বিশাল দৰং ৰাজ্যই মোট সলাই সঙ্কুচিত হৈ কালক্ৰমত মঙ্গলদৈ হোৱাৰ লগতে ইয়াৰ অনেক জনভূমি আৰু কলা-কৃষ্টিৰ বীজ বিভিন্ন প্ৰান্তে-পৰ্বতে বৈ গ'ল। পৰৱৰ্তী যুগত বিজ্ঞান আৰু সভ্যতাৰ উন্নতিয়েও দেশৰ সাংস্কৃতিক পৰিক্ৰমা বৃদ্ধি হোৱাত ইন্ধন যোগায়। এইকাৰণে কামৰূপী লোকগীত-ৰূপে নিকপিত হোৱা অনেকখিনি গীতত দৰঙী লোকসঙ্গীতৰ ভাব আৰু শৈলীৰ প্ৰাধান্য বিদ্যমান। আকৌ দৰঙৰ দেওধনি নৃত্যৰ সৈতে কামৰূপৰ দেবদাসী নৃত্য আৰু দেৱধনি নৃত্যৰ কিছু সাদৃশ্য নথকা নহয়। মুছলমানৰ চেবাঢ়েকৰ ওপৰত ওজাপালি ৰাগৰ মূছ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। গতিকে এক কথাত কবলৈ হলে সময়ৰ অতল গৰ্ভত লীন যাবলৈ উপক্ৰম হোৱা তাহানিৰ দৰং ৰাজ্যৰ কেইপদমান ঐতিহ্যপূৰ্ণ কলা সম্পদক দৰঙী কলা-কৃষ্টি নামকৰণ কৰি ধৰি ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিলেও সেইখিনি আচলতে বৃহত্তৰ অসমীয়া সংস্কৃতিৰ অংশ বিশেষহে। অসমীয়া কলা-কৃষ্টিৰপৰা এইবোৰ পৃথককৈ চাবলৈ বিচৰা মানে ঠে বখলিয়াই শাহ বিচৰাৰ নিচিনাহে হব।

দৰঙী ৰজাসকলৰ বৰজাপিৰ তলত সমাদৰ লাভ কৰি দেশ ৰজনজনাই যোৱা এবিধ ঐতিহ্যপূৰ্ণ কৃষ্টি হ'ল কালি আৰু যোৰকালি। এইবিধ কৃষ্টিয়ে ব্যাপক জনপ্ৰিয়তাৰ গুণে দৰং ৰাজ্যৰ ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈ প্ৰতিপত্তি লাভ কৰিছিল। কিন্তু আজি সি প্ৰায় নিঃশিচ্ছ। মঙ্গলদৈৰ ঢেকীপাৰা আৰু হালধাগাৱঁৰ উপৰিও কামৰূপৰ প্ৰাচীনতম সত্ৰ পিঙ্গলেশ্বৰ দেৱালয়ৰ নিকটবৰ্তী সেই গাৱঁৰ শ্ৰীচেনিৰাম বৈশ্যৰ হাতত পুৰুষানুক্ৰমিক সাধনাৰ বলত এইবিধ কৃষ্টি চহকীৰূপত এতিয়াও জীয়াই আছে। স্বভাৱশিল্পী শ্ৰীবৈশ্যৰ কালিবাচন চমকপ্ৰদ। নকলেও হব যে এই ভূখণ্ড তাহানি দৰং ৰাজ্যৰেই অন্তৰ্গত আছিল। সুকনানী গীতৰ লগতে ভাৰতীয় মৰ্গ সঙ্গীতৰ অন্তৰ্ভুক্ত ব্যাসসঙ্গীত, তাৰ লগত সংশ্লিষ্ট নৃত্য আৰু পয়োভৰপূৰ্ণ দেওধনী নৃত্য অসমীয়া কলাজগতৰ

এক অভিনয় সৃষ্টি। অন্যান্য কলা-কৃষ্টিৰ কথা বাদ দিলেও এই দুইবিধ কৃষ্টিৰ বুকুত দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ এক যুগান্তকাৰী ইতিহাস খচিত হৈ আছে। বৈশিষ্ট্যসমুজ্জল এই ইতিহাস উদ্ধাৰ হ'লে অসমীয়া সংস্কৃতিৰো এক নতুন যুগৰ অভ্যুদয় ঘটিব। কিন্তু দুখৰ বিষয় আমাৰ অজ্ঞতা আৰু অমনোযোগিতাৰ ফলতে আজি এই বাবেবৰণীয়া সাংস্কৃতিক সম্পদবোৰে মৃত্যুৰ ক্ষণ গণিছে। যুগোত্তীৰ্ণ হিচাবে কলা-শিল্প পৰিবেশন কৰিবলৈ শিল্পীসকলৰ দক্ষতাৰ অভাৱ, চৰকাৰৰ উদাসীনতা, সমাজৰ অমনোযোগিতা, শিল্পীসকলৰ আৰ্থিক দুবস্থা আদিয়েই এই কলা-কৃষ্টিসমূহৰ মৃত্যুমুখী অৱস্থাৰ ঘাই কাৰণ। মঙ্গলদৈয়া ব্যাস ওজাপালিৰ ইতিহাস যিদৰে পুৰণি সমাজৰ ওপৰত ইয়াৰ প্ৰভাৱো সুদূৰপ্ৰসাৰী। মঙ্গলদৈয়া নাগাৰা নাম, থিয়নাম, লোকগীত আদিৰ পৰা ভাগৱতৰ পদলৈকে সকলোতে ব্যাসসঙ্গীতৰ প্ৰতিধ্বনি। এইবিধ ঐশ্বৰ্য্যশালী ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সঙ্গীতৰ প্ৰায় আঠশ বছৰীয়া ইতিহাস বিজ্ঞানসন্মতভাৱে চিন্তা চৰ্চা কৰি উলিওৱাৰ কোনো প্ৰচেষ্টা এতিয়ালৈকে পৰিলক্ষিত হোৱা নাই। আনহাতে যুগ যুগ ধৰি এচাম কঠোৰ সাধক শিল্পীৰ স্বকীয় সাধনাৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই ই জীয়াই আছে; নাই তেওঁলোকৰ কোনো উচ্চশিক্ষা, প্ৰশিক্ষণ অথবা পৰিয়াল ভৰণ-পোষণৰ কোনো ব্যৱস্থা। বৰপেটা অঞ্চলৰ শিল্পী ৩ৰাজেন দাস, বিশ্ববিখ্যাত ঢোলৰ যাত্ৰুকৰ ৩মঘাই ওজাৰ দৰে কত শত শিল্পীয়ে অৰ্থনৈতিক সংঘাতৰ ধাম-ধুমীয়াত পৰি জীৱন বৃত্তৰ পৰিধি পাব হৈ গ'ল, অসমৰ কৌতুক অভিনেতা শ্ৰীধাৰন নাথ, দুৰ্গেশ্বৰ নাথ আদিৰ দৰে কত খ্যাত-অখ্যাত শিল্পীয়ে অৰ্থনৈতিক দুৰ্যোগ ভুগিছে তাৰ হিচাব কোনে জানে? সমাজৰ নিষ্ঠুৰ উপেক্ষাত অনেক প্ৰয়াত শিল্পীৰ জীৱন বুৰঞ্জী আজি গোটমাৰি শিলা হ'ল। সময়ৰ প্ৰত্যাহ্বানকো গণিতা নকৰি শিল্পী ৩চান্দো, ৩বামুনা, ৩গঙ্গা আৰু ৩বংশৰ ওজাৰ ব্যাস সঙ্গীতৰ প্ৰতিধ্বনি আজিও ইতিহাসৰ জীয়া দলিলৰূপে বৈ আছে। এইখন দেশত

সঙ্গীত আৰু শিল্পই এতিয়াও যোগ্যস্থান পোৱা বুলি কব নোৱাৰি। ব্যাস সঙ্গীতৰ প্ৰখ্যাত শিল্পী শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ নাথৰ দৰে লোকে এতিয়াও সঙ্গীত একাডেমীৰ পুৰস্কাৰ অথবা ৰাজ্যিক চৰকাৰৰ কোনো সন্মান লাভৰ যোগ্য হোৱা নাই। আনকি এনেবিধ উচ্চস্তৰৰ শাস্ত্ৰীয় সঙ্গীতৰ ৰাগ, তাল, নৃত্য, মুদ্ৰা আদি বিষয়ত অসমৰ কোনোখন বিশ্ববিদ্যালয়তে এতিয়ালৈকে গৱেষণা হোৱা নাই। অসম তথা ভাৰতৰ পণ্ডিত আৰু নৃত্য সঙ্গীত বিশাৰদসকলে আৰু কিমানদিন ইয়াক অবহেলা কৰি থাকিব? একেই দুখজনক পৰিণতি সুকনানী নৃত্যগীতৰ ক্ষেত্ৰতো। বংশগত স্বাভাৱিক কৃষ্টি প্ৰেৰণাবে মঙ্গলদৈ মহকুমাৰ প্ৰায় দুই শতাধিক লোকে অদ্যাপি সুকনানী নৃত্যগীতৰ চৰ্চাত ৰত থকাটোৱে এই অঞ্চলত এইবিধ কৃষ্টিৰ ব্যাপকতা আৰু উৎপত্তি ইতিহাসৰ স্পষ্ট পৰিচয় বহন কৰিছে। সুকনানী ওজাপালিৰ লগতে দেওধনী নৃত্যৰ পৰিবেশনৰ বাবে প্ৰখ্যাত শিল্পী শ্ৰীললিত চন্দ্ৰ নাথ ওজাই ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত কৃষ্টি প্ৰদৰ্শনৰ সুবিধা পালেও তেনে এজন শিল্পী সাধকে এতিয়াও চৰকাৰ আৰু প্ৰজাসাধাৰণৰপৰা বিশেষ সমাদৰ পোৱা বুলি কব নোৱাৰি। সমাজৰ লাঞ্ছনা-গঞ্জনাৰ বাতবৃষ্টি মূৰপাতি লৈ অসমত দেওধনী নৃত্যৰ ঐতিহ্য বহন কৰি অহা নৃত্যশিল্পী দৰিকণা, ৰাধিকা আজি দাৰিদ্ৰ আৰু বান্ধুকাৰ হেঁচাত নিথৰ হোৱাৰ উপক্ৰম। ওৰে জীৱন নাচি নাচি আনক আনন্দ দি অহা এই চাম শিল্পীয়ে আজি সমাজৰপৰা পাইছে কি? আনহাতে এওঁলোকৰ জীৱনলব্ধ অভিজ্ঞতা আৰু নৃত্যচাতুৰ্য্য সময়ৰ বুকুৰপৰা চিৰদিনৰ বাবেই পিছলিপৰাৰ পথ উন্মুক্ত। বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ আদৰ্শবাহী খটৰা সত্ৰৰ উৰ্বৰা ভূমিত কেবাশ বছৰ ধৰি প্ৰাণ-প্ৰাচুৰ্য্যময় কলা সম্পদবোৰ পুৰুষানুক্ৰমে চৰ্চা কৰি অহা সাধক শিল্পীসকলৰ কোনো ধাৰাবাহিক ইতিহাস জানো আমাৰ হাতত আছে? ৩যজ্ঞ ভূঞা, ৩ধাতু ওজা, ৩বগীৰাম বৰুৱা, ৩ঠানু ওজা আদি শিল্পীৰ কলাশিল্প আজি দৰঙী কৃষ্টিৰ বহল পথাৰত স্মৃতিৰ

বালিচন্দা। টংলা, ওডালগুৰি, বোতা চাৰিআলি আদি অঞ্চলৰ জন-জাতীয় ভাইসকলৰ ঐশ্বৰ্য্যশালী খেবাই নৃত্য, ব্যাসপাৰাৰ জাগৰ গীত আদি কলা-শিল্পৰ প্ৰতি আমি এতিয়াও যোগ্য সমাদৰ দেখুৱা নাই। যৌৱন উন্মাতী ডেকা গৰখীয়া ল'ৰাৰ নিচিনাকৈ বসাল ছন্দেৰে নাঙেলীগীতৰ আখৈ ফুটোৱা গোপালপুৰৰ শ্ৰীদধিবাম শৰ্ম্মাৰ দৰে লোক-সঙ্গীতৰ শিল্পী আজি হাবিৰ মাজৰ বনৰীয়া ফুল। জাতীয় কলা-কৃষ্টিৰ প্ৰতি এনে চৰম অৱহেলা সাংস্কৃতিকভাৱে সচেতন কোনো জাতি বা সমাজৰ পক্ষেই বাঞ্ছনীয় নহয়। সেইবাবেই নিৰ্ম্মম অৱহেলা আৰু অনাদৰত ধ্বংসমুখী হোৱা অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বৰষুণটোৰ প্ৰতি জাতীয় চৰকাৰ, বিদ্বন্মণ্ডলী, শিল্পী আৰু জনসাধাৰণৰ এক সিংহাৱলোকন নিতান্তই প্ৰয়োজন হৈছে। দৰঙী কলা-কৃষ্টি তথা ঐতিহ্যপূৰ্ণ অসমীয়া কৃষ্টিসমূহৰ সামগ্ৰিক বিকাশৰ বাবে এই ক্ষেত্ৰত আমাৰ কৰ্ত্তব্য অনেক। তাৰ কেইটামান যেনে—

প্ৰথমত :— অসমীয়া সংস্কৃতিৰ বিকাশৰ বাবে অসমৰ চৰকাৰ বাহাৰে যোৱা ১৯৭৬/৭৭ চনত অসমত কেইটিমান সাংস্কৃতিক কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব বুলি প্ৰচাৰ কৰিছিল। কিন্তু ৰাজভগনৰ কবলতপৰি সেই আঁচনি বোধহয় তুলাপাততে থাকি গ'ল। বৰ্ত্তমান দৰঙী কলা-কৃষ্টি-সমূহৰ উদ্ধাৰ, সংৰক্ষণ আৰু উন্নতিৰ গুৰুত্বলৈ চাই চৰকাৰৰ তৰফৰ পৰা ইয়াৰ নাভিকেন্দ্ৰ নতুন “দৰং” ৰাজ্যৰ জুৰাইত ছটা (এটা ভৈয়াম আৰু এটা জনজাতি অঞ্চলত) দৰঙী কলা-কৃষ্টি কেন্দ্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিব লাগে আৰু তাত লুপ্তপ্ৰায় দৰঙী কলা-কৃষ্টিসমূহৰ আপুৰুগীয়া সা-সৰঞ্জাম, পোছাক-পৰিচ্ছদ, বাদ্যযন্ত্ৰ আদি সংৰক্ষণ কৰি ইয়াক কৃষ্টি চৰ্চ্চাৰ স্কুল হিচাবে গঢ়ি তুলিব লাগে।

দ্বিতীয়ত :— দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ নিপুণ শিল্পীসকলকলৈ অসমৰ দেওধনী নৃত্য আদিৰ বাগ-বাগিনী, তাল, মুদ্ৰা আদিৰ ব্যাকৰণ প্ৰস্তুত কৰিব লাগে। এই ক্ষেত্ৰত অসমৰ গুৱাহাটী আৰু ডিব্ৰুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ কলাগুৰুসকলে হাত উজান দিব লাগে।

তৃতীয়ত :— লক্ষ্মী, পঞ্জাৱ, আনমালাই আদি ভাৰতৰ অনেক বিশ্ব-বিদ্যালয়ৰ দৰে অসমৰ বিশ্ববিদ্যালয় কেইখনতো অসমৰ শাস্ত্ৰীয় সঙ্গীতৰ ডিপ্লোমা কৰ্চ খুলিব লাগে। এই ক্ষেত্ৰত যোৱা ১৯৭৪ চনত অসম সাহিত্য সভাৰ ৪১ তম মঙ্গলদৈ অধিবেশনত সঙ্গীত সন্মিলনৰ সভাপতি শ্ৰীনাৰায়ণ বেজবৰুৱাই দিয়া অভিমত প্ৰনিধান যোগ্য।

চতুৰ্থত :— আজীৱন কলা-কৃষ্টিৰ চৰ্চ্চাত জীৱন উটুৱাই দিয়া অসমীয়া শিল্পীসকলক গুণ আৰু মৰ্যাদা অনুসৰি চৰকাৰীভাৱে পেন্সন দিয়াৰ লগতে আৰ্থিকভাৱে দুৰ্দ্দিশাগ্ৰস্ত, ৰোগগ্ৰস্ত শিল্পীসকলক বুজন পৰিমাণৰ তৎকালীন সাহায্য দিয়াৰ আশু ব্যৱস্থা লব লাগে। শিল্পী সাহায্যৰ একমাত্ৰ অনুষ্ঠান অসম শিল্পী সাহায্য নিধিক বৰ্ত্তমানৰ পুতৌ লগা অৱস্থাৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিব লাগে।

পঞ্চমত :— কেবল আৰ্থিক লাভৰ কথাৰে নাভাবি জাতীয় সংস্কৃতিৰ উন্নতিৰ বাবে কোনো উদ্যোগী কথাছবি প্ৰযোজক অথবা শিল্পীয়ে দৰঙী কলা-কৃষ্টিসমূহৰ ওপৰত ডকুমেণ্টৰী নিৰ্ম্মান কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিব লাগে আৰু চৰকাৰেও এই ক্ষেত্ৰত উৎসাহ যোগোৱা প্ৰয়োজন।

ষষ্ঠত :— যিহেতু অসমত ব্যাসগীত আৰু শুকনামী গীতনৃত্যৰ অভিজ্ঞ শিল্পী যথেষ্ট সংখ্যক গতিকে গুৱাহাটী অনাতাঁৰ কেন্দ্ৰত এই দুই কৃষ্টিৰ ব্যাপক প্ৰচাৰৰ ব্যৱস্থা কৰিব পাৰি, তাৰোপৰি খেয়াল, ঠুংৰি আদি যন্ত্ৰ সংগীতৰ দৰে দেওধনী নৃত্য, চেপাধুলীয়াৰ বাদি, কালিবাদন আদিও প্ৰচাৰ কৰিব পাৰি।

সপ্তমত :— অসমৰ ভ্ৰাম্যমান নাট্যমঞ্চত আৰু কথাছবিৰ কপালী পৰ্দাত দেওধনী নৃত্য, থিয়নাম আদি আকৰ্ষণীয় কৃষ্টিবোৰ ‘কাটিং’ হিচাবে দেখুৱাবপৰা যায়। কিন্তু কোনো অসমীয়া ভ্ৰাম্যমান নাট্যগোষ্ঠী অথবা কথাছবি উদ্যোগে এইবোৰৰ প্ৰতি দৃষ্টি দিয়া নাই। এইক্ষেত্ৰত ধৈৰ্য্য আৰু সাহস থাকিলে ব্যৱসায় দৃষ্টিতো ই কেতিয়াও লাভজনক

নহৈ নোৱাৰে। জ্যোতিপ্ৰসাদ আগবঢ়াই বিহুভূত, বিহুগীত, বিয়ানাং মঞ্চলৈ আনোতেও বহুত আকৃষ্টি সহিবলগীয়া হৈছিল।

অষ্টমত :- অসম চৰকাৰে থলুৱা কলা-কৃষ্টিসমূহৰ তথ্যবোৰ গোটাই বিজ্ঞানসন্মত ভাবে এখন অসমৰ সাংস্কৃতিক ইতিহাস ৰচনা কৰিব লাগে।

নৱমত :- অসম চৰকাৰৰ অনুদান পোৱা প্ৰতি জিলাৰে সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠানবোৰ সামৰি একোখন “শিল্পী সাহায্যট্ৰাষ্ট্ৰ” গঠন কৰা দৰ্কাৰ। ইয়াত চৰকাৰী-বেচৰকাৰী দুইধৰণৰ অনুদান গ্ৰহণৰ ব্যৱস্থা থাকিব।

দশমত :- জাগৰ গীতৰ নিচিনা আপুৰুগীয়া কৃষ্টিৰ অপ্ৰকাশিত পুথিসমূহ অসম সাহিত্য সভা, প্ৰকাশন পৰিষদ আদিৰ তৰফৰপৰা প্ৰকাশৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে।

একাদশ :- ‘হিজমাষ্টাৰ ভয়চ’বদৰে ৰেকৰ্ডিং কোম্পানীবোৰে দৰঙী গীত-মাতৰ ৰেকৰ্ডিং কৰিলেও জনসাধাৰণৰ সমাদৰ আৰু আৰ্থিক লাভ সমানেই নিশ্চয় পাব। এই দিশত তেওঁলোক আগ্ৰহী হোৱা বাঞ্ছনীয়।

দ্বাদশ :- শিল্পীসকলেও সমাজৰ ৰুচিবোধৰ সৈতে খাপ খোৱাকৈ যুগোপযোগী হিচাবে কৃষ্টিসমূহ প্ৰদৰ্শন কৰাত মনোনিবেশ কৰিব লাগে। তাকে কবোতে ইয়াৰ মূল আদৰ্শ যাতে নষ্ট নহয় তাৰ প্ৰতিও চকু দিব লাগিব।

ত্ৰয়োদশ :- দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ বিকাশত আত্মনিয়োগ কৰি অহা অসম সাহিত্য সভাৰ সভাপতি শ্ৰীঅতুল চন্দ্ৰ বৰুৱাৰ “মনসা কাব্য আৰু ওজাপালি” গ্ৰন্থ, পণ্ডিত শ্ৰীমনোৰঞ্জন শাস্ত্ৰীৰ কেইটামান গৱেষণা মূলক প্ৰবন্ধ আৰু সংঘৰ “দৰঙী কলা-কৃষ্টি” শীৰ্ষক গ্ৰন্থৰ বাহিৰে দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ ওপৰত তথ্যগধৰ চিন্তাচৰ্চা বৰ বেছি নহয়।

পৰিশেষত :- জনসাধাৰণৰ ৰুচিবোধ, উদাৰ দৃষ্টিভঙ্গী আৰু সামাজিক স্বীকৃতিয়েহে দেশৰ সংস্কৃতি জীয়াই ৰাখিব পাৰে। গতিকে আওপুৰণি মনোভাৱ পৰিহাৰ কৰি দেওধনী নৃত্য, ঢুলীয়া, কালীয়া আদি জাতীয় কৃষ্টিবোৰক আমি উপযুক্ত আদৰ আৰু সন্মান দেখুৱাব লাগিব। ইয়াৰ চৰ্চাকাৰী শিল্পীসকলৰ প্ৰতি আন্তৰিক সহনয়তা আৰু উদাৰতা প্ৰদৰ্শন কৰিব লাগিব। তাৰোপৰি দেশৰ শিক্ষিতসকলে ব্যৱসায় ভিত্তিত হলেও জাতীয় কৃষ্টি হিচাবে এইবোৰৰ চৰ্চাত আগভাগ লব লাগিব। তেতিয়া অসমৰ বৃহৎ পৰিমাণৰ নিবহুৱা এচামে ইয়াৰ যোগেদি জীৱিকা অৰ্জনৰ পথ মোকলাই লব পাৰিব। “দৰঙী সাহিত্য সংস্কৃতি প্ৰেমীসকলে কিমানদিন আৰু কিমানদিন এই ঐশ্বৰ্য্যক অৱহেলা কৰি থাকিব? হিন্দু-মুছলমান উভয় সম্প্ৰদায়ে ওজাপালি হৈ বহন কৰি অহা এই ঐতিহ্যৰ ভাগ জগতে কেতিয়া পাব?” (ডঃ মহেশ্বৰ নেওগ)।

ৰাভাসকলৰ ধৰ্মবিশ্বাস

শ্ৰীভৰত চন্দ্ৰ ডেকা

অসমত বসবাস কৰা বিভিন্ন জনজাতিসমূহৰ মাজত ৰাভাসকলো এটা উল্লেখযোগ্য জনজাতি। বিভিন্ন পণ্ডিতসকলৰ মতানুসৰি এই ৰাভা জনজাতীয় লোকসকল মঙ্গোলীয় ফৈদৰপৰা হোৱা বড়ো গোষ্ঠীৰে লোক বুলি ঠাৱৰ কৰিব পাৰি। অসমত থকা জনজাতিবিলাকৰ কাৰ লগত এওঁলোকৰ বিশেষভাবে ঘনিষ্ঠ সম্বন্ধ আছে তাক চাবলৈ গলে বিভিন্ন পণ্ডিতে দাঙি ধৰা মতবোৰ আঙুলিয়াব লাগিব। ইয়াৰ ভিতৰত বিশেষভাবে পাশ্চাত্য পণ্ডিত এণ্ডেল্ৰ মতে, গাৰোপাহাৰৰ

উত্তরাঞ্চলত বাভাসকলৰ আদি বাসস্থান আছিল। এলেনৰ মতে, বড়োসকলৰ এটা আৰু গাবোসকলৰ এটা প্ৰধান প্ৰশাখাই বাভাসকল বুলি কব পাৰি। কিন্তু পোৰ্টাৰৰ মতে, বড়ো ফৈদৰ আন এটি শাখা হ'ল এই বাভাসকল। হড্‌চনেও অৱশ্যে এনে ধৰণৰ মতকে দাঙি ধৰে। তেওঁৰ মতে, গৰিষ্ঠ বড়োসকলৰ লোকেই হ'ল বাভাসকল। আন এজন পণ্ডিত ডেল্টনেও (Delton) বাভাসকল কছাৰী জাতিৰ শাখা বুলি উল্লেখ কৰিছে। যাহোক, বাভাসকলৰ আদি উৎপত্তি সম্বন্ধে সম্পূৰ্ণৰূপে এতিয়াও জানিবপৰা হোৱা নাই। কিছুমানৰ মতে এই বাভাসকল হ'ল হিন্দুজাতিয়ে কছাৰী তিব্বতাক বিয়া কৰাই নিজৰ জাতি হেৰোৱা এটা জাতিৰ বংশধৰ। আনহাতে পদমৰ্যাদাৰ ফালৰপৰা বাভাসকল কছাৰীসকলতকৈ উচ্চপদমৰ্যাদাৰ, বুৰঞ্জীবিদ, গেইট চাহাবেও বাভা জাতিৰ উৎপত্তি সম্বন্ধে সন্দীহান মত পোষণ কৰি গৈছে। তেখেতৰ মতে নামনি অসমৰ বাভাসকলক গাবোসকলৰ প্ৰশাখা আৰু কামৰূপ, দৰঙৰ বাভাসকলক কছাৰী বুলি অনুমান কৰিছে। সমালোচক মাৰ্টিনে অৱশ্যে বেলেগ মত দাঙি ধৰিছে। তেওঁৰ মতে, বাভাসকল কোচসকলৰ বংশজ। “কোচ্চা” বা কোচসকলেই বাভা। কোচ আৰু বাভাৰ মাজত কোনো প্ৰাৰ্থক্য নাই। যাহোক, এইটো মতত উপনীত হব পাৰি যে বাভাসকল আদিম জাতি।

বাভাসকলৰ উৎপত্তি বা আদি বাসস্থান যিয়েই নহওক লাগিলে আমাৰ আলোচ্য বিষয় সেইটো নহয়। আমাৰ এই ক্ষুদ্ৰ আলোচনা-টিত কেৱল মাত্ৰ বাভাসকলৰ ধৰ্ম সম্বন্ধেহে কিছু কথা আলোচনা কৰিবলৈ চেষ্টা কৰা হৈছে।

আদিম মানৱৰ নিচিনা বাভাসকলেও দেৱ-দেৱতা, ভূত-প্ৰেত আৰু অশৰীৰী আত্মাৰ প্ৰতি বিশ্বাস জন্মিলত আৰু পৃথিবীত হোৱা মঙ্গলা-মঙ্গল, দুখ-শোক, ৰোগ ব্যাধি আদিৰ কাৰণ এই দেৱ-দেৱী বুলি বিশ্বাস জন্মিলত; সেইসকলৰ প্ৰতি পূজা-পাতল আবহমান কালৰপৰা

পৰম্পৰাগতভাবে কৰি আহিছে।

বাভাসকলৰ “সৃষ্টি পাতনি”ৰ লগত ‘অনাদি পাতন’ৰ সৃষ্টি পাতনিৰ সাদৃশ্য থকা দেখা যায়। তেওঁলোকৰমতে এই পৃথিবীখন সৃষ্টি হোৱা আগেয়ে কেৱল পানীৰে পৰিপূৰ্ণ আছিল। তেওঁলোকৰ কিছুসকলৰমতে সৃষ্টিকৰ্ত্তাই প্ৰথমতে কেঁকোৰাৰপৰা পৃথিবীখন আৰু কিছুমানৰমতে কেঁচুৰপৰা সৃষ্টিকৰ্ত্তাই প্ৰথমতে এই পৃথিবীখন স্ৰজন কৰিছে। তেওঁলোকৰমতে “খাৰি” নামৰ এজন বুঢ়া দেৱতাৰ আদেশ মতে “টক্‌ৰোবা” নামৰ আন এজন দেৱতাই এই পৃথিবীখন সৃষ্টি কৰিলে। সেইবাবে বাভাসকলৰ উপাস্য দেৱতা হ'ল ‘খাৰি’ আৰু তেওঁৰ অন্যতম পত্নী “চাৰিপক”।

জন্মান্তৰবাদত বাভাসকলৰ সম্পূৰ্ণ বিশ্বাস আছে। ইহলোক, পৰলোক আৰু জীৱাত্মাৰ, পৰমাত্মাৰ অস্তিত্বক তেওঁলোকে স্বীকাৰ কৰে। যমদেৱতাই মানুহৰ পাপ-পুণ্যৰ বিচাৰ কৰি জীৱাত্মা শাসন কৰে বুলি বিশ্বাস কৰি তেওঁলোকে যমৰজাক ধৰ্মৰাজ বুলি মানি লৈ পূজা কৰে।

আধ্যাত্মবাদত বাভাসকলৰ সম্পূৰ্ণ বিশ্বাস থকা বাবে জীৱাত্মা পৰমাত্মাৰ লগত একীভূত হব বুলি দৃঢ়বিশ্বাস কৰে। মৃত্যুৰ পিচত পুনৰ মানুহ হিচাবে জন্মলাভ কৰিবলৈ বাভাসকলে আশা কৰে। জীৱিত কালছোৱাত ভাল কৰিলে পুনৰ মানুহ হিচাবে জন্ম লাভ কৰিব পাৰি বুলি তেওঁলোকে ভাবি লয় আৰু মৃতকৰ শ্ৰাদ্ধৰ দিনা তেওঁলোকে ভগৱানৰ ওচৰত নাচিবাগি প্ৰাৰ্থনা জনাই যাতে মৃতকজনে মানুহ হিচাবে জন্মলাভ কৰিব পাৰে।

আদিতে বাভাসকলে মূৰ্ত্তিপূজা কৰা নাছিল যদিও হিন্দু ধৰ্মৰ পূজা-পাৰ্বনত প্ৰভাবান্বিত হৈ তেওঁলোকেও বৰ্তমান মূৰ্ত্তিপূজা কৰিব ধৰিছে। তেওঁলোকে যদিও ‘নৈৱেতবাদ’ক স্বীকাৰ কৰে তথাপিও সৃষ্টিকৰ্ত্তাৰ অংশ বিশেষ বহু দেৱ-দেৱী আৰু ভূত-প্ৰেতাৰ অস্তিত্বও মানি

লয়। দেৱ-দেৱীৰ কোপদৃষ্টিৰপৰা হাত সাৰিবলৈকে তেওঁলোকে নানা বলিবিধান আৰু পূজা পাৰ্বৰণ কৰে। বাভাসকলে ঘাইকৈ তলত উল্লেখ কৰা দেৱ-দেৱী আৰু ভূত-প্ৰেতাদিক পূজা-পাতল কৰে। দেৱ-দেৱীসমূহৰ ভিতৰত—মনসা, কেচা-খাইতি, সোং বায়তাংডি, দাৰমানবায়, লাঙা, বেবা-হাচুৱায়, হায়মায়জবায়, খেলাবামবায়, লাঙ্গাচাৰাবায়, সাৰংবায়, বনটাক বা বণটুক, খোকটীবা বায়খো আৰু হাছা। তছপৰি পাতিবাভাসকলে নবান্নৰ সময়ত শুবচনী ধৰ্ম, লাঙা, বুঢ়াদেও আৰু পৌৰবাসু নামৰ পাঁচগৰাকী দেৱতাৰ পূজাও কৰা দেখা যায়। গোষ্ঠী নিৰ্বিশেষে বাভাসকলে উক্ত দেৱতাসকলৰ পূজা-পাৰ্বৰণ কৰাৰ বাহিৰেও হিন্দু ধৰ্মৰ ৰীতিমতে সত্যনাৰায়ণ পূজা, দুৰ্গাপূজা, কালীপূজা, শিৱপূজা, বলবামপূজা, লক্ষ্মীপূজা, শ্ৰীকৃষ্ণৰ দোলযাত্ৰা, নীশাকালীপূজা, জন্মাষ্টমী, ত্ৰিনাথ, কামাখ্যাপূজা আৰু চণ্ডীপূজা আদি উৎসৱ পালন কৰি আহিছে।

বিভিন্ন দেৱ-দেৱীক পূজা কৰি অহাৰ ওপৰিও বাভাসকলে প্ৰায় উনৈশ গৰাকী ভূত-প্ৰেতক সময়ে সময়ে পূজা কৰে। তাৰ ভিতৰত মৈৰা, খুসামী, কণ্ঠো, বাগ্ৰু, লাম্ভাং, লায়কচ, বুদাবা, হুহুমা, যথিনী, বিষয়ালী বা বিহুলী কুবেৰ, কামাহাচু, খিসাম, শিংগ্ৰা, ঝাকুৱা, বামবাদ্ৰী, বীৰা, বায়মা আৰু তিক্কাৰ বা ডাইনীয়ে প্ৰধান। ইয়াৰ বাহিৰেও গোষ্ঠী নিৰ্বিশেষে বাভাসকলে গাৰো-গাৰোৱানী, কালবীতা, চানিশ্বৰ, বাখবা, ক্ষেত্ৰ, চিতচালী, বুঢ়াদেও, খেতৰ, গুণেশ্বৰী আৰু বিষকুবেৰ আদি কেবাপ্ৰকাৰৰো ভূত-প্ৰেতক পূজা কৰে।

বাভাসকলৰ জন্ম-সংস্কাৰমতে সন্তান জন্মগ্ৰহণ কৰিলে পোন্ধৰ দিন বা এমাহৰ পিচত ঘৰ-দুৱাৰ শুচি কৰা হয়। ঠায়ে ঠায়ে বাভাসকলে অশৌচ যাবৰ দিনাখন গাহৰি মাৰি ওচৰ-চুবুৰীয়া বাইজক ভোজ দিয়ে। বৰ্তমান হিন্দুধৰ্মত জন্ম সংস্কাৰৰ যি ৰীতি, বাভাসকলেও সেই ৰীতি লোৱা দেখা যায়। নৱজাতকৰ কোষ্ঠী কৰা, নামাকৰণ,

অন্নপ্ৰাসন, চুড়াকৰণ আদি প্ৰথা বিভিন্ন সমাজত বিভিন্ন ধৰণে কৰা দেখা যায়।

মানুহ মৰিলে স্বাভাৱিক মৃত্যুৰ শটোক পুৰি পেলাই আঁক সংক্ৰামক বেমাৰ বা অস্বটনত মৃত্যু ঘটিলে পুতি থয়। শ্ৰাদ্ধ কৰ্ম আদি বিভিন্ন গোষ্ঠীৰ বাতাই বিভিন্ন ধৰণে কৰে। কিছুমানে সাতদিন বা পোন্ধৰ দিন আৰু কিছুমানে এমাহৰ মৃত্যু সমাপন কৰে। শ্ৰাদ্ধৰ দিনাখন কুকুৰা, গাহৰি আদি মাৰি ভাত-আঞ্জা তৈয়াৰ কৰে আৰু মৃতকৰ আত্মালৈ সেইবোৰ আগবঢ়ায়।

অসমৰ আন আন জনজাতিসকলৰ দৰে বাভা জনজাতিৰো অনেক লোকবিশ্বাস আছে আৰু তেওঁলোকৰ সপোনৰ প্ৰতি অগাধ বিশ্বাস আছে। এনেদৰে দেখা যায় বাভাসকলৰ ধৰ্মবিশ্বাস অসমৰ অন্যান্য জনজাতি তথা অন্যান্য ধৰ্মাৱলম্বী লোকৰ লগত বিভিন্ন ক্ষেত্ৰত সাদৃশ্য আছে।

কেইগৰাকীমান

সংগ্ৰাহক—

স্বভাৱ কৰিব সন্ধানত

শ্ৰীজিতেন ভাগৱতী

সাহিত্য আৰু সংস্কৃতিৰ অবিহনে সমাজ জীয়াই নাথাকে। সমাজৰ প্ৰত্যেক ব্যক্তিয়ে কম বেছি পৰিমাণে সাহিত্য সংস্কৃতিৰ লগত জড়িত। বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উচ্চ শিক্ষিত ব্যক্তি এগৰাকীৰ সাহিত্য সংস্কৃতিৰ প্ৰতি যি অনুৰাগ, অশিক্ষিত হোজা এগৰাকী ব্যক্তিবোৰে একেই অনুৰাগ। অৱশ্যে শিক্ষা আৰু অভিজ্ঞতাৰ ফলত এই ছয়োগৰাকীৰ প্ৰকাশ ভঙ্গী কিছু সাল-সলনি হোৱাতো স্বাভাৱিক।

সৃষ্টি পাতনিবপৰাই আমাৰ এই সমাজখনত মানুহ আহিছে আৰু গৈছে। কিছুমানে চিন বাখিব পাৰিছে আৰু কিছুমানে নাই। এইখন সমাজতে কিমানজন সাহিত্যিক শিল্পী আছে তাৰ ঠিক-ঠিকনা নাই। যিসকলে সুবিধা পাইছে বা উপযুক্ত পৰিবেশ পাইছে সেইবিলাকে প্ৰকাশ কৰিব পাৰিছে। যিসকলে নোৱাৰিলে সেইসকলৰ কোনো চিন-চাব নাই।

আমাৰ সমাজখনত বহুতো স্বভাৱ কৰি আছে। স্বভাৱ কৰি-সকলৰ লক্ষণ যে, যি দেখে যি শুনে নিজৰ ভাষাত গীতৰ সুৰত তৎক্ষণাত আনৰ আগত প্ৰকাশ কৰে। এজন বিখ্যাত স্বভাৱ কৰি ৬জীৱন চন্দ্ৰ শৰ্মাক (লক্ষীমপুৰ) এদিন লগ পাইছিলোঁ। মই মানুহজনক চিনি নেপাওঁ। তেৱো মোক নাপায়। মই সুধিলো—ইয়াৰপৰা বলনকাষ কিমান দূৰ হ'ব? তেওঁ তৎক্ষণাত উত্তৰ দিলে—“আগত পাবি এটা খৰা। কিজানি পাৰ হ'ব নবা ॥ তাৰপৰা পাবি বাহৰ দলং। দলঙত উঠি নকৰিবি ধলং পলং ॥” মই মানুহজনৰ ফালে চাই আছিলোঁ। পিচতহে বুজিব পাৰিলো মানুহজন বসিক আৰু স্বভাৱ-কৰি। কিন্তু মানুহজনক দেখিলে আপোনাৰ সন্দেহ হ'ব। মানুহজনক এজন পগলাবদৰেহে দেখা যায়। অলপ পিচতে মই সুধিলোঁ—আপোনাৰ ঘৰ ক'ত? তেওঁ তেতিয়া তৎক্ষণাত উত্তৰ দিছিল—“মোৰ নাম জীৱন ভকত। নতুন স্কুল ব'ত। জীৱন ভকত ত'ত। স্কুল হৱেই চৰকাৰী। জীৱন ভকত হৱেই অদৰকাৰী ॥ পিচত গম পালো যে, তেওঁৰ কথা-বতৰা সকলোবিলাক কৰি সুলভ। তেওঁৰ প্ৰাথমিক শিক্ষা আছিল। তেওঁ সেই শিক্ষাবেই মূল্যবান কৰিতা খণ্ড ৰচনা কৰিছিল। ধোকাচৰিত, শিংপুৰাণ আদি নাম দি তেওঁৰ জীৱনৰ অভিজ্ঞতা বা তিক্ততা আনৰ ওচৰত জনাইছিল।

আন এগৰাকী স্বভাৱ কৰি ৬জলোদেৱ শৰ্মা। তেখেতক সাধাৰণতে মানুহে “জলো বহুৱা” বুলি জানে। তেওঁৰ ঘৰ লেলাপাৰাত

(আউলা চৌকাত)। তেখেতো আছিল অতি বসিক। তেখেতৰ বোধহয় শিক্ষা নাছিলেই। থাকিলেও ক'খ গৰ বাহিৰে বিশেষ নাছিল। কিন্তু তেওঁ বাইজক বিয়া-সবাহে, মেলে-মিটিঙে এনে কিছুমান কৰিতা খণ্ডৰে আনন্দিত কৰিছিল তাক আজিও বাইজে পাহৰিবপৰা নাই। এই পদবিলাকৰ মাজত সোমাই আছে এটি সময়ৰ বুৰঞ্জী। তেনে পদসমূহ যেনে—“মনিৰাম দাবোগা”, “বামুণ পোৰা জাহাজ”, “ডাইভৰ কনা”, ভূমিকম্পৰ গীত ইত্যাদি।

৬জলো দেৱ শৰ্মাৰ ভূমিকম্পৰ গীত নামৰ এখন পদ সঙ্কলনৰ বাবে আৰতি সজ্জৰ এজন কৰ্মী ৬পূৰ্ণকান্ত শৰ্মাই সংগ্ৰহ কৰিছিল আৰু সঙ্কলনৰ বাবে আৰতি সজ্জৰ সেই সময়ৰ (১৯৫৪ চনৰ) সম্পাদক শ্ৰীধৰ্মকান্ত শৰ্মাই (বৰ্তমান পুথিমাৰী এম্-ভি স্কুলৰ প্ৰধান শিক্ষক) বহু যত্ন আকাৰে আৰতি সজ্জৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত আৰতি নামৰ আলোচনীখনিত প্ৰকাশ কৰিছিল। তাৰপৰাই হুবহু তুলি দিয়া হ'ল—

॥ ভূমিকম্পৰ গীত ॥

এহি মানব কথাখিনি সেই মানে থওঁ।
ভূমিকম্পৰ কথা মই কেইআষাবমান কওঁ ॥
জেঠ মাহা শনিবাৰে ভূমিকম্প যায়।
ভাতো গোসাই আহি পালা ভকত সেৱা খায় ॥
ভকত সেৱা খায় পাছে পৰি ফুৰে বাটে।
তিনভাৰ মান গধুৰ হৈছে ভকত সেৱাৰ ভাতে ॥
বৈশন পায়ন বদতি শুনিও নবাতৰা।
একেহানে মাৰি পেলা শুকমল কছাৰীৰ বৰা ॥
হেন দেখি শুকমল ভায়াই উঠি মাৰে লৰ।
কাক মাৰাহ বুলি বাচাক দিলে লঠিয়া চৰ ॥

চৰপায় বপুৱাই কৰে আতিমুতি ।
 বাতিয়া কাইক আনো বুলি ঘৰক গেল উলতি ॥
 ঘৰ পায় ভাবি চালা মেল কৰো বুলি ।
 চাওব পৰা বাগৰি পৰিল বন্ধিধানৰ ডুলি ॥
 বৈকুণ্ঠৰ পৰা কোকোৰা মাৰেই পৃথিৱীখন লৰেই ।
 হাহঁৰ ডিমাত ধৰি বুঢ়ি জাগ জাগ কৰেই ॥
 দাদা আহিল, খুৰি আহিল, আহিল মাতি মতি ।
 পতালৰ পৰা চিতল মাছ ওলাল মৰিয়া ফাটি ॥
 কহয় গোবিন্দ মার কিনো তপসলা ।
 ভূমিকম্পৰ কথা খিনি এহি মানে পাইলা ॥

আন এগৰাকী স্বভাৱ কৰি জীৱবিদেৱ শৰ্ম্মা । তেওঁৰ ঘৰ
 কটকীপাৰা গাৱঁত । এওঁ এজন কোতুক অভিনেতাও । খুলীয়া
 ভাওঁনাৰ বহুৱা ভাওঁত বৰ পৈনত । এই গৰাকী স্বভাৱ কৰিৰ
 ছাত্ৰবৃত্তি স্কুল পৰ্য্যন্ত শিক্ষা আছে । এওঁ নিজে সুৰ দি ওজাপালিও
 গাব পাৰে । তেওঁ বচনা কৰা অনেক ‘কবিতাখণ্ড’ আছে । প্ৰত্যেক
 খণ্ডৰ নাম বেলেগে দিছে— যেনে : ‘সাহিত্যসভা’ ‘অসম হৰতাল’
 ‘নেপালী ভাষা আন্দোলন’ ‘কংগ্ৰেছ মহাসভা’ ‘ইলেক্‌চন’ ‘গাওঁবুঢ়া
 সন্মিলনী’ ‘দৰঙী কৃষ্টি অধিবেশন’ ‘ব্ৰহ্মসমাজ’ ‘ওদোলাচৰিত’
 ‘ৰজাহাউলী’ ইত্যাদি ।

স্বভাৱ কৰি জীৱবিদেৱ শৰ্ম্মাক সুধিছিলো আপুনি দৰঙী
 কলা-কৃষ্টিৰ কাৰণে কিবা যোগাৰ কৰিছে নেকি ? তেওঁ তৎক্ষণাতঃ
 “হয়” বুলি কলে আৰু তেওঁ বচনা কৰা পদবিলাক গাব ধৰিলে—

দিহা :— অ’ কলা-কৃষ্টি পাতে
 আউলা চোকাৰ ভাল ।

পদ :— প্ৰথমতে প্ৰণাম কৰো সভাৰ সভাপতি ।
 দ্বিতীয়তে প্ৰণাম কৰো বিশিষ্ট অতিথি ॥
 তাৰ পাছে প্ৰণাম কৰো যত প্ৰজাপতি ।
 তাৰ পাছে প্ৰণাম কৰো কৃষ্টিৰ কমিটি ॥
 ৰবিচন্দ্ৰ নাম মোৰ আতা জলধৰ ।
 কলা-কৃষ্টিৰ পদ গাব আজিলো সহৰ ॥
 পূৰ্ব্বহান্ত কলা-কৃষ্টি শঙ্কৰে ৰচিলা ।
 সেই হেতু কলা-কৃষ্টি ভিনে ভিনে বৈলা ॥
 কত আছে ওজাপালি কত আছে নাম ।
 দৰং কামৰূপত জলি আছে অনুপাম ॥
 কত আছে নাম নামতী কত বিয়াৰ গীত ।
 কত আছে ঢোল ঢুলিয়া ভিনে ভিনে নিত ॥
 কত আছে সুব্ৰধাৰী খুলীয়া ভাওঁনা ।
 কত আছে নাগাৰা নাম তালৰ নমুনা ॥
 থিয়ানাম, খুঞ্জুৰী নাম, আছে ভিনে ভিনে ।
 দধিমখন, ঘোষাকৌৰ্ত্তন, আছে কতদিনে ॥
 এহিমতে কলা কৃষ্টি কত দিন গৈলা ।
 চৌসত্তৰত কৃষ্টি সঙ্ঘ বান্ধি চাতি লৈলা ॥
 অতুল বৰুৱা দেৱ কৃষ্টিৰ সভাপতি ।
 লক্ষীৰাম নাথক লৈলা সম্পাদক পাতি ॥
 ধাতুৰাম চহৰীয়াই বুজিপালা কৃষ্টিৰ মহিমা ।
 কৃষ্টিৰ অফিচ বান্ধিবাবে মাটি দান দিলা ॥
 প্ৰথমতে চিপাৰাৰত পাচে দলংঘাটত ।
 তৃতীয়তে কৃষ্টিসভা পাতে খটবা সত্ৰত ॥
 চৌসত্তৰত আবন্তনী উনআশীত পাইলা ।
 কৃষ্টিসঙ্ঘ ঘূৰি ঘূৰি আউলাচোঁকাত বৈলা ॥

দিহা :— কৃষ্টি পাতিলবে— অ' দবঙী কলা-কৃষ্টি
পাতিলবে ভাল হ...

পদ :— খটবা সত্ৰত যায় বিজয় ভাগৱতী ।
দবঙৰ কলা-কৃষ্টি আহিলেক মাতি ॥
আউলাচৌকাত পাতো বুলি মনত ভাবিলা ।
চাৰিদিশৰ বাইজে মিলি হাতপাতি লৈলা ॥
অভ্যৰ্থনা সমিতিখন লেখি পৰি লৈলা ।
তাৰ ভিতৰে সভাপতি সম্পাদক হৈলা ॥
প্ৰফুল্ল শৰ্ম্মাক লৈলা সভাপতি পাতি ।
পঞ্চাচ জনীয়া কমিটিখন লৈলা বান্ধি চাতি ॥
দিবাকৰ নাথ, ডিম্ব শৰ্ম্মা, বিজয় ভাগৱতী ।
তিলক বৰদলৈক লৈলা সম্পাদক পাতি ॥
উপদেষ্টা মণ্ডলীত পাঁচজনীয়া কৰি ।
গোহাৰি পত্ৰ চাফাই দিলা বিলি কৰি ॥
অনিল দাস, ভদ্ৰেশ্বৰ নাথ আৰু পোৱাল বৰা ।
দণ্ডি বৰা, হাচমত আলি উপদেষ্টাৰ পৰা ॥
পাতিলেক কলা-কৃষ্টি মহা সমাবোধে ।
নিমন্ত্ৰণ কৰিলে চিঠিত যেনে তেনে আহে ॥
নিমন্ত্ৰণ কৰিলা প্ৰথমে লক্ষ্য চৌধুৰী ।
তাৰ পাচে বমণী বৰ্ম্মনক মাতিলা সাদৰি ॥
নিমন্ত্ৰিলা মন্ত্ৰী সবাক ভিনে ভিনে ।
পহিলা চৈতৰপৰা তিনি চাৰি দিনে ॥
নিমন্ত্ৰিলা চাৰিফালে কলা-কৃষ্টিৰ দল ।
যোগদান কৰিলে আমি হইব সফল ॥
দিহা :— কৃষ্টি আহিলবে নানান বৰণে
কৃষ্টি আহিলবে এ ।

পদ :— যত আছে কলা-কৃষ্টি ভাগে ভাগে আহি ।
সম্পাদকৰ ওচৰে গৈ বহীত কৰে চহী ॥
শুকনানী, ব্যাসৰ ওজা, জয়টোল, বৰতুলীয়া ।
ঢেপাটোলীয়া, নাগাৰা নাম, বাদন খুলীয়া ॥
থিয়ানাম, বিয়ানাম আৰু চেওঁচাপৰি ।
সুত্ৰধাৰী, কালিবাদন, গীত ছুৰ্গাবৰী ॥
আইনাম, বিয়াগীত, দেওঁধনীৰ নৃত্য ।
দধিমথন, মহোখুন্দা, নাঙেলীৰ গীত ॥
ঘোষা কীৰ্ত্তন গীত আৰু গাবৰুনা ।
লক্ষকোটি লোকগীত বজাই গাব বীণা ॥
চৌষসত্তৰত কৃষ্টি কিতাপ চাফা কৰি লৈলা ।
বিশজনীয়া কাৰ্য্যকৰি গোবত বহিলা ॥
সদৌশেষত বাইজৰ আগত কৰো হাতজোৰ ।
যত হৈছে ভুল-ভ্ৰান্তি ক্ষমিয়োক মোৰ ॥

আমি আন এগৰাকী স্বভাৱ কৰিব লগত আলোচনা হৈছিলোঁ ।
তেৱেঁ আউলাচৌকা অঞ্চলৰে লোক । তেওঁক সুধিছিলোঁ— আপোনাৰ
নাম কি ? তেওঁ পোনে পোনে উত্তৰ নিদি কৈছিল— “বহু ঠাইত
ঘূৰিছো বাকী থাকিল বৰ্ম্মা ; কোনোবাই সুধিলে মোৰ নাম বমকান্ত
শৰ্ম্মা । আপোনাৰ শিক্ষা কিমান ? মোৰ শিক্ষা—ক, খ, গ । তাৰ
মানে কি ? —তাৰ মানে প্ৰথম শ্ৰেণীলৈ পঢ়িছিলোঁ । তেওঁক সুধি-
ছিলোঁ— আপোনাৰ কিবা লিখা বা মনত থকা পদ আছে নে ? তেওঁ
আছে বুলি কলে আৰু এখন পুথিও লিখিছে বুলি কলে । পুথিখনৰ
নাম ‘অদ্ভুত চৰিত’ । তেওঁৰ গাওঁখনৰ কেইবাটাও সৰু বৰ ঘটনা
আৰু উত্থান-পতনৰ কথাকে এই পুথিখনত লিখিছে ।

এই স্বভাৱ কৰিজনক তেওঁ লিখা অদ্ভুত চৰিতখনৰ ছটামান পদ পাব দিয়াত তেওঁৰ গাৱঁত হোৱা এখন ডাঙৰ ৰাইজমেলত সেই সময়ত বিভিন্ন ঠাইৰপৰা অহা মেনাসকলে কি তৰ্ক কৰিছিল তাৰ বৰ্ণনা দিবলৈ ধৰিলে—

শানপেৰীয়াই কৰে তৰ্ক হাতত লৈ বেদ ।
 শ্বেত মদৰীয়াই বোলে মই ইয়াৰ নাপাওঁ ভেদ ॥
 শ্বেত মদৰীয়াই কৰে তৰ্ক কৰি বঙাচকু ।
 দাহি গেঞাই কৰে তৰ্ক ফিন্দাই লৈ বুকু ॥
 পুনিয়া গেঞাই কৰে তৰ্ক মুখত দি হাত ।
 তিনিটামান কাহ মাৰোতে নোলোৱা হ'ল মাত ॥
 হাউলীৰ ৰাজাই কৰে তৰ্ক ইংৰাজীতে কয় ।
 নাপায় কিছুমানে বুজি মিছাতে বোলে হয় হয় ॥
 পাতিদৰঙীয়াই কৰে তৰ্ক হাত লৈ দাঙি ।
 কথাৰ হেঁচাত ধপাত খোৱা চিলিম পেলা ভাঙি ॥
 বড়িগেঞাই কৰে তৰ্ক কথাত নাযায় হাৰি ।
 কথাৰ চোতত আঙুলিত লাগি আনৰ চিঙিল দাৰি ॥
 এহিমতে কিছুসময় বহি যায় ।
 পাচমিনিটমান সময় কাৰো মাতবোলে নাই ॥

ইত্যাদি—

এই স্বভাৱ কৰি গৰাকীজনক তেওঁৰ বচিত অদ্ভুত চৰিত খনৰ আৰু কেইশাবীমান গাব দিয়াত তেওঁৰ গাওঁখনৰ ক্ৰমোন্নতিৰ এটি পদ গাব ধৰিলে—

“ঠেকেৰাবাৰীৰ বাসিন্দা কৰুণা গোস্বামী ।
 ভগীৰথক লগ ধৰে কিছু অনুষ্ঠান খোলে আমি ॥
 ছয়োজনে লগলাগি ঘূৰে দিনে ৰাতি ।
 মিটিং কৰো বুলি সকলোকে ঘূৰে মাতি ॥
 কংগ্ৰেছৰ কাম বুলি পদ ভাগৱতী ঘূৰেই ।
 কংগ্ৰেছৰ কৰ্ম্মী বুলি চুলি পেলা খুৰেই ॥
 বলোপাবাক আহবানৰি একআঠুৱা বোকা ।
 বোকা খচি উঠি দুইহাতে বোকা ॥

ইত্যাদি—

এই অঞ্চলত অকালতে মৰহি যোৱা আৰু বৃদ্ধ অৱস্থাত মৰহি যোৱা অনেক স্বভাৱ কৰিৰ সন্ধান পাইছো । কিন্তু প্ৰৱন্ধ দীঘলীয়া হোৱাৰ আশঙ্কাত আটাইবোৰকে প্ৰকাশ কৰিবপৰা নগ'ল । চয়া ৰাম বৰা, শ্ৰীকানুৰাম বৰা আদি তেনেকুৱা বহুতো স্বভাৱ কৰিক আমি আজি সম্ভাষণ জনাইছো ।

[প্ৰকাশৰ বিশেষ অস্থবিধা হেতু এই প্ৰৱন্ধটি ইমানতে শেষ কৰা হ'ল । ভবিষ্যতলৈ এই প্ৰৱন্ধৰ প্ৰকাশৰ কাম নৱজ্যোতি সাহিত্য সভাত সমাপ্ত কৰাৰ আশা ৰাখিছে ।]

অসমীয়া সঙ্গীতলৈ মঙ্গলদৈৰ অবিহণা

— শ্ৰীপ্ৰদীপ চলিহা

(ব্যাহগীত, সূকনাৰায়ণী, দেওধনী, দৰঙীয়া নাম)

প্ৰাচীন কামৰূপৰ সঙ্গীতলৈ মঙ্গলদৈয়ে যোগোৱা অবিহণা লেখত লবলগীয়া। মঙ্গলদৈৰ অবদানৰ ভিতৰত বৰ্তমানৰ ছিপাঝাৰ অঞ্চলৰ দানেই সবাতোকৈ বেছি। প্ৰাচীন কামৰূপী সঙ্গীতৰ অঙ্গ-নৃত্য, গীত আৰু বাদ্য তিনিওটালৈকে মঙ্গলদৈয়া বাইজে পুৰঠ সমল যোগাইছে। এই অঞ্চলৰ নৃত্য গীত বাদ্যৰ ভিতৰত ওজাপালি (বাস গোৱা আৰু সূকনাৰায়ণী) দেওধনী, ঢুলীয়া, কালিয়া আৰু দৰঙীয়া নামেই বিশেষভাবে উল্লেখযোগ্য।

মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতৰ ভিতৰত সবাতোকৈ উল্লেখযোগ্য হ'ল ব্যাহ গোৱা ওজাপালি। এই নৃত্যগীতক সভাগোৱাও বোলা হয়। স্থান বিশেষে ইয়াক ব্যাস কীৰ্ত্তনো বোলা হয়। ব্যাহৰ ওজাপালি এবিধ স্বয়ং সম্পূৰ্ণ নৃত্য। এই নৃত্যত শাস্ত্ৰীয় নৃত্যৰ সকলোবিলাক অঙ্গ হস্ত, গতি, ভ্ৰমৰী, উৎপন্ন, আসন আদি সম্পূৰ্ণ হৈ আছে। বৰ্তমান কালত বৈজ্ঞানিক প্ৰণালীৰে চৰ্চ্চা নোহোৱাৰ হেতুকে বা বাইজৰ অনাদৰ অৱহেলাৰ কাৰণে ইয়াৰ কিছু পৰিমাণে শ্ৰী হানি হলেও এতিয়ালৈকে ই ধাবাবাহিকৰূপে চলিয়েই আছে।

ব্যাহগোৱা ওজাসকলৰ ভিতৰত ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকলেই বিখ্যাত। এই ওজাসকলে নিজক 'বাস' বুলি অভিহিত কৰে। তেখেতসকলে গন্ধৰ্ব বা সঙ্গীতজ্ঞৰ অৰ্থত "বাস" শব্দ প্ৰয়োগ কৰে। ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকলৰ আতিগুৰিৰ বিষয়ে ভাল তথ্য পাবলৈ টান।

এই বিষয়ে বহুত কিম্বদন্তী প্ৰচলিত হৈ থাকিলেও, ইয়াৰ বৈজ্ঞানিক অনুসন্ধান আৰু গৱেষণাৰ প্ৰয়োজন। কাৰণ অসমৰ প্ৰাচীন সঙ্গীতধাৰাৰ বাহক এখেতসকল। এখেতসকলৰ আতিগুৰিৰ লগতে অসমৰ প্ৰাচীন সঙ্গীতধাৰাৰ আতিগুৰিও জড়িত হৈ আছে।

ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকল জাতিত দৈবজ্ঞ। এওঁলোকৰ উপাস্য-দেৱতা শ্ৰীভূৰ্গাদেৱী। এওঁলোকে সঙ্গীতবিদ্যা বংশ পৰম্পৰাগতমুখী স্বৰূপে আহৰণ কৰে। এই ওজাসকলৰ বেছিভাগেই সংস্কৃতজ্ঞ পণ্ডিত। ওজাসকলৰ স্থান সমাজত ওখ। ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকলৰ বাহিৰেও নাথ সম্প্ৰদায়ৰ বহু বিখ্যাত ব্যাহ গোৱা ওজা আছে। তেওঁলোকৰো সুন্দৰ শাস্ত্ৰজ্ঞান আছে।

এই ব্যাসগোৱা ওজাপালিৰ প্ৰভাৱ গোটেই অসমতে পৰিছে। আন নেলাগে শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱৰ দিনতো ইয়াৰ প্ৰভাৱ তেৰাৰ ভক্তসকলৰ ওপৰত পৰিছিল। তেতিয়াৰ দিনত ব্যাহকীৰ্ত্তন প্ৰচলন থকাৰ কথা গুৰু চৰিতত পোৱা যায়। তেৰা ভক্তসকলৰ মাজত ব্যাহ গোৱা ওজাও আছিল। ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকলৰ মতে মহাপুৰুষ ভক্ত ব্যাসকলাই বাপু তেওঁলোকৰে পূৰ্বপুৰুষ।

ব্যাহৰ ওজাসকলৰ সাজ মণ্ডল বিশেষত্ব আছে। তেওঁলোকে পাগজামা, টঙালি পিন্ধে। ওজাই খাক, মালামনি, উলি, অ'ঙটি আৰু ভৰিত নেপুৰ পিন্ধে। নেপুৰ জোৰ সমাজৰ আদেশ লৈহে সভাস্থলীত পিন্ধেহি। বৰ্তমান ওজাসকলে ব্যৱহাৰ কৰা পাগজামা, (লহঙা বা ঘুৰী) মোগলৰ আৰ্হিৰে অসমৰ অন্যান্য ঠাইত প্ৰচলন হোৱাৰ সময়তে এওঁলোকেও ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ লয় যেন লাগে। এওঁলোকৰ প্ৰাচীন সাজ-সজ্জা কেনে আছিল তাৰো অনুসন্ধান গৱেষণা হোৱা উচিত। বৰ্তমান মঙ্গলদৈয়া ওজাসকলে ফুলাম অসমীয়া টঙালিৰ পৰিবৰ্তে ভূটিয়া টঙালি ব্যৱহাৰ কৰাটো আধুনিক প্ৰচলন। এই বস্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰে ওজাসকলৰ সাজমণ্ডলৰ শ্ৰী বহুত হানি কৰিছে। এই

বিষয়ে খিলঙ আদি ঠাইত বিদেশী পৰ্য্যটকে মঙ্গলদৈয়া ব্যাহৰ ওজাৰ সাজ মণ্ডৰ ক্ষেত্ৰত বিকপ মন্তব্য প্ৰকাশ কৰাৰ কথা আমি জানো। তাৰোপৰি বৰ্তমান কালত আঠৰ ওপৰত জামা বা ঘৰীৰ ওপৰত উণ্ডীয়া তুটীয়া টঙালিৰে দিয়া বান্ধে ওজানুতাৰ সৌন্দৰ্য্য বহুত হানি কৰিছে। ই বৰ দৃষ্টি কটু। এই কথা অসমীয়া কলাবসিক বাইছে মন কৰা উচিত আৰু ওজাসকলক শুধৰাই দিয়া উচিত। (বান্ধৰ উদ্দেশ্য :— ওজাই ঘূৰপাক দিওতে বতাহত ঘূৰীটো উৰি যায় কাৰণে। কিন্তু অসমৰ সকলো ঠাইৰে সূত্ৰধাৰী, ওজাপালিয়ে, নগাৰৰ যোৰা-গোৱা গায়নে, উজনীৰ মৃদঙ্গীয়া গায়নে জামা বা ঘূৰী পিন্ধিয়েই বান্ধ নিদিয়াকৈয়ে স্তম্ভৰ ভাৱে নাচি যায় কতো জীহানি নহয়) এই বান্ধ দিয়া প্ৰথা বন্ধ হোৱা উচিত। তেতিয়াহে অসমীয়া নৃত্যশিল্পীৰ বৈশিষ্ট্যৰ সৌন্দৰ্য্য নিখুট ভাবে প্ৰকাশ পাব।

ব্যাহপাৰাৰ ওজাসকলে দৰঙী বজাৰ ঘৰত দুৰ্গোৎসৱ আদি উৎসৱত নাচোতে বাওঁহাতত “মুদ্ৰাগোসাঁনী” নামে অষ্টধাতু বা পিতলৰ যন্ত্ৰ লৈ নাচে। “মুদ্ৰা গোসাঁনী”ক ওজাসকলে থাপনাত থৈ দেৱী দুৰ্গাৰ যন্ত্ৰৰূপে পূজা কৰে। সৰ্বসাধাৰণক চুবলৈ চাবলৈ দিয়া নহয়। মনকৰিবলগীয়া কথা যে এই “মুদ্ৰা গোসাঁনী” তিব্বতীয় মহাযানী বৌদ্ধ সকলৰ “বজ্ৰ” যন্ত্ৰৰে অবিকল একে। ব্যাহপাৰাৰ বন্ধ ওজাসকলৰ মতে মুদ্ৰাগোসাঁনী দৰঙ বা অসমৰ আন ঠাইত নিষ্পন্ন নহয়। ইয়াক ভোটানৰ ফালৰপৰাহে অনা হয়। কথাটো প্ৰাণিধানযোগ্য। এই মুদ্ৰাগোসাঁনীৰ প্ৰচলন অসমৰ আন কোনো ঠাইতে নাই। কোন সময়ৰপৰা “মুদ্ৰাগোসাঁনী”য়ে ব্যাহৰ ওজাসকলৰ ঘৰত ঠাই কৰি ললে সেই কথাৰো গৱেষণা হোৱা উচিত। ব্যাহৰ ওজাসকলৰ ওপৰত তথা তেওঁলোকৰ সঙ্গীতৰ ওপৰত কিবা মহাযানী বৌদ্ধ প্ৰভাৱ আছে নেকি তেতিয়াহে ওলাই পৰিব।

ব্যাহৰ ওজাসকলে ‘ধৰ্ম্ম’ দেৱতাৰ পূজাও কৰে। মঙ্গলদৈ অঞ্চলত মনসা দেৱীৰ পূজাৰ লগত ধৰ্ম্মদেৱতাৰো পূজা কৰা হয়। কিন্তু ব্যাহৰ ওজাসকলে সূকীয়াকৈয়ো ধৰ্ম্মদেৱতাৰ পূজা কৰে। ধৰ্ম্মদেৱতাৰ পূজা মনসা পূজাৰ লগত নামনি অসমত কৰিলেও এই পূজাৰ ব্যাপকতা অসমত কম। বঙ্গদেশত ধৰ্ম্মদেৱতাৰ পূজা প্ৰচলন আছে। এওঁ কুৰ্মবাহন, চতুৰ্ভুজ, গুৰুবৰ্ণৰ দেৱতা। পণ্ডিতসকলৰ মতে ধৰ্ম্মদেৱতা আদিত জনজাতিৰ দেৱতাহে আছিল। পিচত লহাযানী বৌদ্ধ ধৰ্ম্মৰ যোগেদি হিন্দু ধৰ্ম্মত সোমাই পৰে। অসমত বৈষ্ণৱ ধৰ্ম্মৰ প্ৰভাৱত ধৰ্ম্মদেৱতাই বিষ্ণুৰ আসন লয় যদিও, পূজাত প্ৰাৰ্থনা আছে। বিষ্ণু পূজাত বলিবিধান নাই। ধৰ্ম্মদেৱতাৰ পূজাত বলি নেকাটিলেও দেৱতাৰ নামে হাঁহ বা বগা পাৰ উচ্ছৰ্গি উকুৱাই দিয়ে। গুৰু চৰিততো ব্যাসকলাই বাপুয়ে পুতেকৰ আৰোগ্য কামনা কৰি এজোৰ গুৰুলা পাৰ উকুৱাই দিয়াৰ কথা আছে। অৱশ্যে গুৰু চৰিতত শীতলাৰ নামে উচ্ছৰ্গা বুলিহে উল্লেখ আছে। ব্যাহপাৰাৰ ব্যাসসকলৰ মতে ব্যাস কলাই বাপুয়ে ধৰ্ম্মৰ নামতহে উকুৱাইছিল।

ধৰ্ম্মদেৱতাৰ উল্লেখ পুৰাণসমূহত পোৱা যায়। বৰাহ পুৰাণৰ মতে ব্ৰহ্মাই সৃষ্টিৰ চিন্তাত নিমগ্ন হৈ থাকোতে তেওঁৰ দক্ষিণ অঙ্গৰপৰা ধৰ্ম্মৰ জন্ম হয়। ব্ৰহ্মাই ধৰ্ম্মক কয় “তুমি বৃষভাকৃতি হোৱা আৰু ডাঙৰ হলে প্ৰজা পালন কৰিবা” গুণ, দ্ৰব্য, ক্ৰিয়া আৰু জাতি এই চাৰি ধৰ্ম্মৰ চাৰি পদ। বামন পুৰাণমতে ধৰ্ম্মৰ পত্নী অহিংসা। এওঁৰ গৰ্ভত ধৰ্ম্মৰ চাৰি পুত্ৰ হয়—সনৎকাৰ, সনাতন, সনক আৰু সনন্দ। আন এখন পুৰাণৰ মতে ধৰ্ম্মৰ নাম ত্ৰিশূল। এওঁৰ শিৰ দুটা আৰু এওঁ সপ্তভুজ। এই পৌৰাণিক ধৰ্ম্মৰ লগত মঙ্গলদৈৰ ধৰ্ম্মদেৱতাৰ মিল আছে নাই তাকো চাব লাগে। এই ধৰ্ম্মদেৱতাৰ পূজা ওজাসকলৰ মাজত কোন কালৰপৰা চলিছে তাৰো অনুসন্ধান হোৱা উচিত। ওজাসকলে ধৰ্ম্মদেৱতাৰ ধ্যান এইদৰে গায়—ওঁ ধৰ্ম্ম সৰ্বদেবোত্তম, নাৰায়ণ

কপমাত্মাণং চতুৰ্ভুজং মহারলং সৰ্ব্বযজ্ঞকল্পম্ সৰ্ব্বধৰ্মপৰায়ণং বিষ্ণুং” ইত্যাদি। মনসা পূজাৰ সময়ত সুকনাবায়ণী ওজাই ধৰ্মদেৱতাৰ গীত গায় —

..... “ধৱল আসন, ধৱল বসন, ধৱল সিংহাসন
ধৱলৰূপে নামি আইলা ধৰ্ম নাৰায়ণ ॥
আসিয়া ধৰ্মদেৱ হৰষিত ভৈলা
মাৰীয়া মাৰীয়া বুলি ডাকিতে লাগিলা ॥”

বাহৰ ওজাসকলে গোৱা বাগৰ বাগমালিতা আছে। ই অসমীয়া সঙ্গীতৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ। বাগ দিয়াৰ আগতে ওজাই বাগৰ মালিতা গোৱাৰ নিয়ম। এই বাগ মালিতা বিলাক সময়ত বাগৰ ধ্যানবৰ্ণন বা কেতিয়াবা বাগৰ লক্ষণগীতৰ সম পৰ্য্যায়ৰ। বাহ গীতৰ বাগমালিতাই এসময়ত বৰগীত গোৱা মহাপুৰুষীয়া গায়নসকলৰ ওপৰতো প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিছিল। গায়নসকলে বৰগীত গোৱাৰ আগতে গীতৰ বাগৰ মালিতা গাই লৈছিল। কিন্তু এই বাগমালিতাবিলাক মহাপুৰুষীয়া দুৰ্জনাৰ বচনা নোহোৱাৰ হেতুকে বৰ্তমান কালত ইয়াক পৰিহাৰ কৰা হৈছে। বৰ্তমান কালত খুব কম ঠাইতহে বৰগীতৰ লগত বাগমালিতা গোৱা হয়। কিন্তু মহাপুৰুষীয়া সত্ৰ বা আন মহাপুৰুষীয়া গায়কসকলে বাহ কীৰ্ত্তন বা ওজাপালি গাহিতে বাগমালিতা গোৱাৰ নিয়ম বৰ্তমানলৈকে চলি আছে।

বাহৰ ওজাই বানা গাওঁতে বা বগ দিওঁতে সৰ্ব্বপ্ৰথমে ‘আ’কাৰত আলাপ কৰিবলৈ শেহৰ ফালে হা-খা-অ-না-না বুলি বাগ টানে। এই প্ৰথাৰপৰা অসমীয়া ভাষাত এটি প্ৰবচনৰো সৃষ্টি হৈছে, “বাগৰ গুৰি তানা নানা”। ওজাসকলৰ মতে ‘হা’ মানে ব্ৰহ্মা, ‘খা’ মানে শ্ৰীকৃষ্ণ, ‘তা’ মানে গণেশ আৰু ‘না’ মানে শিৱ। যেনে—

“হা শব্দন্তু ভবেৎ ব্ৰহ্মা খা শব্দন্তু কংসঘাটকঃ
‘তা’ শব্দন্তু গণাধক্ষঃ না শব্দন্তু মহেশ্বৰঃ ॥

সোঁ সিদিনালৈকে গায়নসকলে বৰগীত বা অঙ্গীয়া গীতৰ বাগ দিওঁতে এই হা-খা-অ-না-না বুলিয়েই বাগ টানিছিল। বৰ্তমানকালত ইয়াৰ সলনি “বাম বাম হৰিবাম বাম শ্ৰীশঙ্কৰ গুৰু হৰিবাম.....” ইত্যাদি বুলিহে বাগ দিয়ে। এক শৰণীয়া মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মমতত আদিত গণেশ, শিৱ, ব্ৰহ্মা আদিৰ নাম স্মৰণ খাপ নোখোৱাৰ হেতুকে এই ৰীতি সংশোধন কৰা হ’ল।

ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সঙ্গীতত স্বৰক উদাও, অনুদাও আৰু স্বৰিত এই তিনি ভাগত ভগাইছে। বৰ্তমানকালত ভাগক উদাৰা, মুদাৰা আৰু তাৰা বুলি জনা যায়। বাহৰ ওজাসকলেও স্বৰক — ঘোৰ, মন্ত্ৰ আৰু তাৰ এই তিনি ভাগত ভগায়। তেওঁলোকৰ মতে ‘ঘোৰ’ৰ উৎপত্তি নাভিৰপৰা, ‘মন্ত্ৰ’ৰ বুকুৰপৰা ‘তাৰ’ উৎপত্তি তালুৰপৰা। বাহৰ ওজাসকলৰ বহুত প্ৰবচনত সপ্তস্বৰৰ উল্লেখ থাকিলেও অথবা বয়সীয়াল ওজাসকলৰ বহুতৰে ইয়াৰ বিষয়ে অলপ জ্ঞান থাকিলেও প্ৰয়োগৰ ক্ষেত্ৰত বৈজ্ঞানিক ভাৱে সপ্তস্বৰৰ ব্যৱহাৰ বাহ গীতত বৰ্তমান পোৱা নেযায়।

বাহৰ ওজাসকলে গোৱা বাগৰ ভিতৰত বড়াৰী, সাৰঙ্গ, পাহাড়ী, চালন বা চালেঙী, দেহাগ, গান্ধাৰ, কল্যাণ, চৌৰথ, বিভাষ আদিয়েই প্ৰধান। ওজাৰ এই বাগৰ কিছুমান বাগৰ কপ বৰ্তমানকালৰ উত্তৰ ভাৰতীয় বাগৰ কপতকৈ কিছু পৃথক। তাৰ কাৰণো আছে। শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱ বা পীতাম্বৰ কৰিয়ে ব্যৱহাৰ নকৰা বহুত বাগ বাহগীতত পোৱা যায়। ওজাৰ এই বাগবিলাকৰ বৈজ্ঞানিক আলোচনা গৱেষণা আজিলৈকে নোহোৱাটো অতি দুখৰ কথা। ইয়াৰ গৱেষণা অতীৰ প্ৰয়োজন। বহু বাগ বৰ্তমানলৈকে সঙ্গীত শাস্ত্ৰানুযায়ে অবিকৃত হৈ আছে বুলি ভাৰত বিখ্যাত সঙ্গীতজ্ঞই মত প্ৰকাশ কৰিছে। বাহগীতত অনুসান্দিক সুৰ যন্ত্ৰৰ ব্যৱহাৰ নথকাৰ কাৰণে আধুনিক যুগত নানান সঙ্গীতৰ ছাঁ পৰি এই বাগবিলাক বিকৃত হোৱাৰ সম্ভৱনাই দেখা দিছে।

ব্যাহৰ ওজাসকলে ভাগৱত পুৰাণ, মহাভাৰত, ৰামায়ণ আদি উপাখ্যানৰ বাহিৰেও দেৱী পুৰাণ, মাৰ্কণ্ডেয় চণ্ডী, স্বক্ক পুৰাণ, দংশী পুৰাণ আদিৰ আখ্যানৰ গীত গায়। এই গীতবিলাক পুৰণি বিখ্যাত কৱিসকলৰ ৰচনাৰ বাহিৰেও বহু গীত ওজাসকলৰ নিজস্ব ৰচনা। ওজাসকলে ৰচা গীতবিলাক থুপাই ছপা কৰি উলিয়ালে অসমীয়া সঙ্গীত তথা অসমীয়া সাহিত্যলৈ ভাল বৰঙনি হ'ব। কোনো লোকে এই কাম এতিয়াই হাতত লোৱা উচিত। বহু গীত ওজাসকলৰ লগে লগে পাহৰণিত হেৰাই গ'ল।

মঙ্গলদৈৰ ব্যাহ ওজাসকলে গোৱা গীতৰ ভিতৰত “মালচী” বা মালঞ্চী গীত বুলি এবিধ অপূৰ্ব সুৰৰ গীত আছে। দুৰ্ভাগ্যবশতঃ এই সুললিত গীত গাব পৰা ওজা বৰ্ত্তমান কালত অতি বিৰল। অনাভ্যাসৰ কাৰণে এই অপূৰ্বসঙ্গীত লোপ পালে। বৰ্ত্তমানৰ সন্তৰ শাবী (৭০।৮০) বছৰীয়া ব্যাহৰ ওজাসকলেও শুদ্ধকৈ গাব নোৱাৰে বুলি কয়। এই গীতখিনি কোনো সঙ্গীতজ্ঞই উদ্ধাৰ কৰি “টেপ ৰেকৰ্ডিং” কৰি থলে এটি মহান কাম হয়।

মালচী গীতৰ ৰচনাৰ উদাহৰণ—

“জয় শিৱেৰ ভাগিনী শিৱেৰ কামিনী

মহিষ নাশিনী অগ্নিকে

ইতিনি লোচনী সহিতে মনোহৰ

সুখ শশধৰ শোভিতে” ইত্যাদি।

ওজাসকলে শাবদীয় দুৰ্গা পূজাৰ বোধনৰ দিনা গন্ধ গাওঁতে গোৱা দেৱীৰ অকাল বোধনৰ গীতখিনি শুনিবলৈ বৰ শূৱলা। এই ভক্তিমূলক স্তুতি গীতখিনিৰ সুৰত এটা সুকীয়া বৈশিষ্ট আছে। এই গীতখিনিক বহুত ঠাইত “জাগৰ” বোলাও শুনা যায়। বহুত জাগৰৰ গীতৰ ভাষা সংস্কৃত। বৰ্ত্তমান কালত বিকৃত হ'ল। অথবা মহাযানী বৌদ্ধসকলে ব্যৱহাৰ কৰা “বৌদ্ধসংস্কৃতৰ” নিচিনা আদিতোই বিকৃত

সংস্কৃতত ৰচনা কৰা নেকি সেই কথাও আলোচনা কৰা উচিত। এনে এটি সংস্কৃত জাগৰ গীতৰ নমুনা—

“ওঁ দুৰ্ব্বাদল শ্যাম তনু মনোজ্ঞান কাস্তা লেখন্তি। ফল-
কালিহস্তা বালক লোচনী বালি, তনু বালি বিশ্বোধৰ নীড়ঃ” ইত্যাদি।

মঙ্গলদৈৰ ব্যাহৰ ওজাসকলে পাটশ্যা গীত বুলি এবিধ অভিনব গীত সোঁ সিদিনালৈকে গাইছিল। ইয়াৰ সুৰ কবীৰৰ দোহা গোৱাৰ দৰে। বৰ্ত্তমান পাটশ্যা গীতৰ প্ৰচলন লোপ পাই আহিছে। এই গীতবিলাকৰ ভাষা দুৰ্ব্বোধ্য। এই গীতবিলাকৰ ৰচনাত পাৰ্চি, হিন্দী, বঙ্গলা আৰু অসমীয়া শব্দ সমভাৱে পোৱা যায়। ইয়াৰ উৎপত্তিৰ বিষয়ে সঠিকভাৱে কোৱাটান। হয়তোবা পাতিদৰং খণ্ড কিছুকাল মোগলৰ অধীনত থাকোঁতে এই সঙ্গীতজ্ঞসকলে মোগল থানাৰাসকলৰ মনোৰঞ্জনৰ কাৰণে পাৰ্চি, হিন্দী, শব্দ মিহলাই এই গীত ৰচি গাইছিল। নতুবা এনেও হ'ব পাৰে—মোগলযুগত দৰঙী বজাৰ অনুগ্ৰহত এই সঙ্গীতজ্ঞসকলে মোগল পাটশ্যাৰ ঠাই উত্তৰ ভাৰতত ধ্ৰুপদী সঙ্গীত শিকি আহি দৰঙ বাজচ'ৰাত গাইছিল। কালক্ৰমত পাৰ্চি ভাষা বা হিন্দী ভাষাৰ সম্যক জ্ঞান নথকাত, গীতৰ শব্দাৱলী বিকৃত হৈ আজিৰ অৱস্থা পাইছেহি। ইয়াৰ বিষয়েও অনুসন্ধান হোৱা উচিত। এই গীতবিলাকতে হয়তোবা একালৰ অলিখিত বুৰঞ্জী সোমায় আছে। এটি বহুল প্ৰচলিত পাটশ্যা গীতৰ নমুনা—

“আবে ছুনীয়াৰে, ছুনীয়া বাবা।

আল্লাকি জালা, জান্তা কৰয় বাজানাৰে বাবা।

গুৰুজী তোহাৰ সুমেৰ মানা

কিসেৰ পিতা, কেকৰ মাতা, কাহাঁকা সঙ্গতি ভাষা

ওগো গগ বিদ্ধ দেহা সহজে পঢ়িয়া যায়।

ভাই ভাতিজা ধৰমৰ প্ৰিয়া হবজ কৰি লিয়া

অৱ লাখোঁ কপীয়া যোৱন জঙ্গল হৈয়া গেল ঘাচা ...ইত্যাদি।

মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতৰ আন এটি ৰাই অঙ্গ স্কনাৰায়ণী ওজাপালি। সাধাৰণতে ইয়াক স্কনাৰায়ণীয়েই বোলা হয় : স্ককৰি নাৰায়ণ দেৱ-পৰাই এই নাম হোৱা বুলি ৰাইজে কয়। দৰঙী বজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত স্ককৰি নাৰায়ণদেৱে মনসাদেৱীৰ আখ্যানেৰে পদ্মপুৰাণ লেখে। ব্যাহৰ ওজাৰ দৰেই ইয়াকো ওজাপালি আকাৰতে গোৱা হয়। তথাপি ব্যাহ গোৱাৰ লগত স্কনাৰায়ণী ওজা পালিৰ বহুত প্ৰাৰ্থকা আছে। সাজ সজ্জাও স্ককীয়া। স্কনাৰায়ণী ওজাই চুবীয়া, চাপকন, চেলেং আৰু মূৰত টোকনীয়া পাগ মাৰে। পাগ জামাৰ ব্যৱহাৰ ইয়াত নাই। ওজাই কাণত উলি, হাতত পত্ৰিয়াখাক, ডিঙিত মালামনি পিন্ধে। নেপুৰৰ ব্যৱহাৰ এই অনুষ্ঠানত নাই। ওজাই আৰু দাইনাপালিয়ে সাধাৰণতে মূৰত দীৰ্ঘল চুলি ৰাখি খোপা বান্ধি থয়। ওজাৰ বাওহাতে দাইনাপালি থাকে। বাকী আগে পিচে ছশাৰীকৈ থিয় হয়। আগশাৰীক আগ পালি আৰু পিচৰ শাৰীক গোৰ পালি বোলা হয়। পালিসকলৰ হাতত লোৱা খুটি তালৰ গঢ় স্ককীয়া। পালিসকলে ব্যাহৰ পালিৰদৰে তালযোৰ ছয়োহাতেৰে নবজাই এহাতেৰেই বজাই ইটো হাতেৰে মুদ্ৰা দেখুৱায়। পালিসকলে চুবীয়া চোলা পিন্ধি কান্ধত একোখন গামোছা লয়। স্কনাৰায়ণী ওজাপালিত মালিতা বা ৰাগ গোৱাৰ প্ৰচলন নাই। লেছাৰী হৃন্দত পয়াৰ গাই যায়। স্কনাৰায়ণী ওজাপালিৰ গীততকৈ নৃত্যৰ অংশত বেছি গুৰুত্ব দিয়া হয়। এই নৃত্যৰ ওজাসকলৰ ক্ষিপ্ৰতাৰে কৰা মুদ্ৰা প্ৰদৰ্শন মন কৰিবলগীয়া।

স্কনাৰায়ণী ওজা পালিয়েও দেৱী পূজাত দুৰ্গা, কালি, লক্ষ্মী আদিৰ স্তুতি গীত বহি বহি গায়। এনে স্তুতি গীতৰ এটি নমুনা—

“হেমন্ত কুঞ্জৰিকা জিনিয়া অঙ্গৰ শোভা

চৰণে মঞ্জীৰ কৰে ধ্বনি

অজিত অজানুমাৰো বহুব মঞ্জীৰ বাজে

ভূজঙ্গ নয়ন গজ পাতা...”

মঙ্গলদৈয়া স্কনাৰায়ণী ওজাপালিৰ এটি উল্লেখযোগ্য কথা হৈছে এই শাখাৰ ওজাৰ ভিতৰত বহুত বিখ্যাত মুছলমান ওজাপালিও আছিল। এই মুছলমান ওজাসকলৰ গাওঁখনক আজিও মাৰৈ গাওঁ বোলে। বৰ্ত্তমান মাৰৈ গাৱঁত পঁচিশ (২৫) ঘৰ মানৰ চুবা এটি আছে। এই গাৱঁৰে একালৰ বিখ্যাত মুছলমান ওজা হৈছে পৰশু ওজা। এওঁৰ ইছলামীয় নাম কি আছিল জনা নেযায়। পৰশু ওজাৰ সুখ্যাতি আজিও ওজাপালিসকলৰ মুখত শুনা যায়। প্ৰবাদ আছে যে, দৰঙী বজাৰ ঘৰত ওজাগাওঁতে প্ৰথমে পৰশু ওজাইহে গাই আৰু বজা ঘৰৰপৰা তেওঁক শৰাইত টকা কড়িৰে এসাজ কাপোৰ দিয়া হৈছিল। ইয়াৰপৰাই বুজা যায় সমাজত পৰশু ওজাৰ ঠাই কিমান ওখত আছিল। ইয়াৰ উপৰিও ই এটা ছয়ো সম্প্ৰদায়ৰ মিলা-প্ৰীতিৰ উজ্জল চানেকী। ইয়াৰ গোঁৱৰো মঙ্গলদৈয়া ৰাইজেই প্ৰাপ্য। পৰশু ওজাৰ বংশৰ আন বিখ্যাত ওজাসকল হ’ল পনৌ ফোটামাৰা, চান্দা, পদো আদি। পৰশু ওজাৰ মুছলমান পালিসকলৰ নাম—দোৰোন, পুৰণ, দাৰশা আদি। ইয়াৰ বাহিৰেও কেবাজনো মুছলমান ওজাৰ কথা শুনা যায় কিন্তু তেওঁলোকৰ নাম পাহৰণিত মোচ খালে। স্কনাৰায়ণী ওজাপালিৰ সকলোৰে গোটেই নাৰায়ণদেৱৰ পদ্মপুৰাণখন মুখস্থ থাকে আৰু একেৰাহে কেইবাদিনো নাচি গাই যায়।

মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতৰ আন এটি অৰিহণা হৈছে দেওধনী নৃত্য। এই নৃত্যৰ বিস্তৃত বিৱৰণ ইয়াত দিয়া সম্ভৱ নহয়। আমি মাত্ৰ ইয়াৰ আভাষহে দি যাম।

দেওধনী নাচ অসমৰ বহুত ঠাইত প্ৰচলিত হৈ আছে। বিশেষকৈ অসমৰ বড়ো, কছাৰী, দেউৰী, চুটীয়া, বেবেজীয়া, ৰাভা আদি জনজাতিৰ মাজত ই বৰ জনপ্ৰিয়। ঠাইবিশেষে ইয়াৰ পুৰুষ সংস্কৰণো আছে। তেওঁলোকক ‘দেওধা’, ‘জকি’, ‘হোজাই’, ‘ৰোৰা’ আদি বোলা হয়। তেওঁলোকেও নাচি উঠি জক উঠা অৱস্থাত ভবিষ্যবাণী কয়।

আন ঠাইৰ লগত মঙ্গলদৈয়া দেওধনীৰ প্ৰাৰ্থকা আছে। আন আন ঠাইত দুৰ্গা, কালি, শীতলা আদি দেৱী পূজাতো দেওধনী উঠে। মঙ্গলদৈত কিন্তু কেৱল মনসা বা মাৰৈ পূজাতহে দেওধনী উঠি নাচে। মঙ্গলদৈয়া দেওধনীৰ নৃত্যও প্ৰণালীবদ্ধ।

দেওধনীসকল দেৱতাৰ উদ্দেশ্যে উৎসৰ্গিত। তেওঁলোকে কুমাৰী জীৱন যাপন কৰে। দেওধনীয়ে কোনো ওজাৰ ওচৰত নৃত্যৰ শিক্ষা, ঢোলৰ বাদীৰ জ্ঞান আৰু তাল-লয়ৰ জ্ঞান লয়।

মঙ্গলদৈয়া দেওধনীৰ সাজ-সজ্জা সুকচীপূৰ্ণ। ককালত মেখেলা, তাৰ ওপৰত পিচফালে এখন ‘গেটেলা’ বা ফুলাম কাপোৰ মাৰি ককালত টঙালিৰে বান্ধ দিয়ে। ফুলাম টঙালি আগফালে ওলমি থাকে। এখন আগুবাণ বা বিহাৰে বুকুত মেঠনি মাৰি আগ দুটা পিঠিফালে ওলমাই দিয়ে। হাতে-কাণে পতিয়া খাক, বাজু, জোন-বিৰি, গলপতা, কেক, নাকফুল আৰু ভৰিত মল আদি অলঙ্কাৰ পিন্ধে।

দেওধনীয়ে কপালত ডাঙৰকৈ সেন্দূৰৰ ফোট লৈ দীঘল চুলি-কোহাৰে নাচৰ আবস্তত মূৰৰ ওপৰ তুলি কছাবী খোপা বা উজুনীয়া খোপা বান্ধে।

নাচ আবস্ত হোৱাৰ লগে লগে নাচৰ তালে তালে খোপাটো মুকলি হৈ যায়। তেতিয়া দেওধনী মুক্তকেশী হৈ নাচে। দ্ৰুতলয়ত নাচোতে দেওধনীয়ে নিজৰ চুলিতাৰ চোঁৱৰৰ দৰে ঘূৰায়। দেখিলে চমৎকৃত হব লাগে। দেওধনীয়ে জয় ঢোলৰ বাদী বা চেওৰ লগত তাণ্ডবীয় নাচ নাচে। ঢোলৰ বাদীবোৰৰ “দেওবাদী”, “খৰাবাদী” আদি বেলগ বেলগ নাম আছে। দেওধনী নাচত আগ পালিয়ে জয়ঢোল আৰু গোৰ পালিয়ে ভোৰ তাললৈ নাচি নাচি বজায়।

মঙ্গলদৈয়া দেওধনী নাচৰ কেবাটাও ভাগ আছে। যেনে—
১। হাড়ি নাচন, ২। শুধকৰা বা সুৰভী নাচন, ৩। দেউডাক, ৪। শিৱনাচন, ৫। ধৰ্মনাচন, ৬। দুৰ্গানাচন, ৭। ধনতোলা কুবেৰ নাচন, ৮। মেছা মেছিনী নাচ, ৯। কাৰ্ত্তিক নাচন, ১০। লক্ষ্মীনাচন ইত্যাদি। ঢোলৰ বাদীৰ বাহিৰেও দেওধনীয়ে এই নাচবিলাক ওজাপালিৰ গীতৰ লগতো নাচে। এনে নৃত্যত গীতবিলাক দ্ৰুতলয়ত গোৱা হয়। গীত-বিলাক এনে ধৰণৰ—

হাড়ি নাচন—

স্বৰ্গে আসন স্বৰ্গে বসন স্বৰ্গে সিংহাসন
স্বৰ্গত থাকি হাড়িদেৱী নামিলা আসন
মৰ্ত্তে নামি হাড়িদেৱী হৰসিত ভৈলা
নামি আসি মণ্ডপখানি কমাইতে লাগিলা ॥
এতেহন্তে হাড়িদেৱী পূব দিশে গৈলা
পূবহন্তে মণ্ডপখান চাচিয়া পেলাইলা।
মণ্ডপ চাচিয়া দেৱী হৰসিত ভৈলা
গীতালৰ মাৰো আসি নাচন জুৰিলা ॥
নাচন নাছে হাড়িদেৱী উৰিয়া ঘূৰিয়া
আৰু এক নাচন নাছে পাউৰা বুলিয়া ॥

ইত্যাদি।

শুধকৰা নাচন বা সুৰভি নাচন—

সাগৰৰ তীৰে তীৰে কপিলী চৰি যায়।
অগৰুচন্দন ঘাস কপিলীয়ে খায় ॥
ঘাস খাই কপিলীয়ে কৰিলা লাদন।
কাহাদিয়া পৃথিবীখন কৰিলা শোধন ॥

ইত্যাদি।

(ক) ওপৰত উল্লিখিত নাচবিলাক নাচোতে দেওধনীয়ে হাতত নানা বিধ বস্তু লৈ নাচে । যেনে হাড়ি নাচনত দেওধনীয়ে হাতত বাঢ়নী আৰু কলপটুৱাৰ কোৰ এখন লয় । শিৰনাচনত কলঠকৱাৰ টকা এটা লয়, দুৰ্গানাচনত হাতত তৰোৱাল, কাৰ্ত্তিক নাচনত ছয়োহাতে ছুডাল অলি থকা জোৰ লৈ নাচে । হাতত অলিথকা ছুডাল জোৰ লৈ ঢোল তালৰ প্ৰচণ্ড শব্দৰ তালে তালে আউল বাউল চুলিৰে নচা, এই তাণ্ডবীয় নাচটো দেখিলে দৰ্শক মুগ্ধ হয় । ইয়াৰ আখ্যান বস্তু দেৱসেনাপতি কাৰ্ত্তিকৰ তাৰকাসুৰ বধ । আমাৰ একান্ত বিশ্বাস যদি কোনো নিপুণ নৃত্যশিল্পীয়ে এই নাচটো শিকি প্ৰণালীবদ্ধ ভাবে নাচে পৃথিবীৰ যি কোনো দেশতে তেওঁ প্ৰশংসা পাব । কিন্তু কামটো সহজ নহয় । বছৰিৰ অভ্যাসৰ প্ৰয়োজন হ'ব । মঙ্গলদৈয়া শিল্পীৰ কাৰণে নাচটো শিকাৰ বহুত সুবিধা আছে ।

(খ) ছুখৰ বিষয় বৰ্ত্তমান মঙ্গলদৈয়া দেওধনী নাচ অৱলুপ্তিৰ পথত । কেইবাগৰাকী মঙ্গলদৈয়া দেওধনী বৰ্ত্তমান জীৱিত হলেও তেওঁলোকে নৃত্যৰপৰা অৱসৰ ললে । অৱসৰ লোৱাৰো প্ৰথা আছে । ওজা দেওধনীৰ অৱসৰ লোৱা প্ৰথাক 'খাক' বোলা বোলে । আমি জনাত বৰ্ত্তমান পূৰ মঙ্গলদৈৰ কান্দল মৌজাৰ বেজপাৰাৰ নৃত্যপটীয়াসী ক্ৰীমতী বাধিকা দেওধনীয়েই মঙ্গলদৈয়া দেওধনী নৃত্যৰ বস্তু গছি ছুখমূৰাকৈ জ্বলাই বাখি থৈছে । এইগৰাকী নৃত্য নিপুণা দেওধনীয়ে তেওঁৰ নৃত্যৰে অসমৰ সন্মান, অসমৰ বাহিৰতো প্ৰচাৰ কৰিছে । অসমৰ ভিতৰতো তিতাবৰ, ধ্বিলং, শিৱসাগৰ, গুৱাহাটী, প্ৰাগজ্যোতিষপুৰ কংগ্ৰেছনগৰ আদি বহুত ঠাইত সৰ্বভাৰতীয় সন্মিলন, অসম বাজ্যিক সন্মিলন আদিত নাচি সকলো দৰ্শকৰে বিপুল প্ৰশংসা অৰ্জন কৰিছে । এইগৰাকী নৃত্যশিল্পী সকলো অসমীয়াৰে প্ৰশংসাৰ পাত্ৰী কিন্তু ক্ৰীমতী বাধিকাৰো বৰ্ত্তমান প্ৰোঢ়া অৱস্থা । কেইবছৰমানৰ ভিতৰতে বয়সে তেওঁৰ নৃত্যৰ বাধা দিব । তেওঁৰ পিচত দেওধনী নাচৰ বস্তুত কোনে তেল শলিতা যোগাব ? ভাবিলেই ভয় লাগে !!

মঙ্গলদৈয়া বিখ্যাত দেওধনীসকলৰ ভিতৰত ১। ভাদৈ (শ্বেতমদাৰ-গুৰি) ২। দড়িকিনী (ঢেকীপাড়া) ৩। পখিলা (দখিনচুবুৰী) ৪। সোণেই (ডাহীগাওঁ) ৫। দেওবৰী (?) আদিৰ নাম পোৱা যায় । এওঁলোকৰ বিষয়ে একোটি টোকা এতিয়াই লিখি থলে আগলৈ কামত আহিব ।

দেওধনীসকলে নৃত্যৰপৰা অৱসৰ লোৱাৰ লগে লগে এই পুৰণি নৃত্যৰ ধাৰা বন্ধ হৈ যাব ই কম পৰিতাপৰ কথা নহয় । কিন্তু ব্যৱসায়িক দেওধনী নহলেও এই দেওধনী নাচ 'কলাবিদ্যা' স্বৰূপে শিকিব নোৱাৰিনে ? কলাবিদ্যাকপে এই নাচ শিকাত বাধা ক'ত ? অতি কম সংখ্যক নৃত্য শিল্পীয়েহে এই নৃত্য শিকাৰ প্ৰতি আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰিছে । আমি জনাত অসমৰ সঙ্গীত বিদ্যালয়ৰ ভিতৰত একমাত্ৰ গোলাঘাটৰ অজন্তা কলা মণ্ডলৰ নৃত্যৰ পাঠ্যক্ৰমতহে দেওধনী নৃত্য অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে । এই বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে দেওধনী নাচ শিকি তাক সজাই পৰাই প্ৰদৰ্শন কৰি গুণীজনৰ প্ৰশংসা অৰ্জন কৰিছে । কিন্তু মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতজ্ঞৰ কাৰণে এই কাম শিকাত অধিক সুচল আছে । মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতজ্ঞসকলে এই কাম হাতত লব নোৱাৰে নে ?

মঙ্গলদৈয়া বাইজৰ আৰু এটি অৱদান হ'ল— দৰঙীয়া নাম । এই নাম পদ্ধতি বৰ বেছি পুৰণি নহয় । এই নামৰ পাঠকৰ নামৰ সুৰ আৰু নৃত্য ভঙ্গীত ওজাপালিৰ প্ৰভাৱ স্পষ্ট । বৰ্ত্তমানকালত এই নাম অসমৰ বহুত ঠাইত আদৰণীয় হৈ উঠিছে । এই নামৰ বিশেষত্ব হ'ল নামৰ লগত বজোৱা নাগাৰাৰ পৰিৱৰ্ত্তে 'ধেমচী'ৰ প্ৰয়োগ । ধেমচী নাগাৰাতকৈ ডাঙৰ আৰু ডবাতকৈ সৰু বাদ্যযন্ত্ৰ । বৰ্ত্তমানেও বঙ্গ, বিহাৰ, উড়িষ্যাৰ জনজাতিৰ মাজত এই যন্ত্ৰ ধেমচী নামেৰেই প্ৰচলিত আৰু জনপ্ৰিয় । একালত পাতিদৰং অঞ্চলত ধেমচীৰ বহুল প্ৰচলন আছিল । ধেমচীৰ নাম সূৰ্য্যখড়ি দৈৱজ্ঞৰ দৰং ৰাজবংশীৰ অসমীয়া বাদ্যযন্ত্ৰৰ তালিকাভো উল্লেখ আছে । কালক্ৰমত দৰঙীয়া বাইজে গুৰু গম্ভীৰ শব্দৰ কাৰণে নাগাৰাৰ

পৰিবৰ্ত্তে ধেমচীৰ প্ৰচলন কৰিলে। জনপ্ৰিয় হৈ ই ওচৰ-চুবুৰীয়া অঞ্চললৈকো বিয়পি ধেমচীয়ে নিজৰ নাম হেকৰাই নাগাবাৰ নামেই জনাজাত হ'ল। আগৰ অসমীয়া নাগাবা বৰপেটা, নগাওঁ, শিৱসাগৰ আদি ঠাইত বৰ্ত্তমানলৈকে আগৰ ৰূপতে চলি আছে। দৰঙীয়া পদ্ধতি য়েয়ে গ্ৰহণ কৰিছে সেয়ে নাগাবাৰ সলনি ধেমচী গ্ৰহণ কৰিছে। যেনে নলবাৰী অঞ্চল। দৰঙীয়া নামত ভক্তি ৰসতকৈ বং-ধেমালিৰ ফালেহে বেছি চকু দিয়া যায়।

ইয়াৰ বাহিৰেও মঙ্গলদৈৰ বৰঢোল, ঢেপাঢোল, কালি আদিৰ ঢুলীয়া, কালিয়া অসম বিখ্যাত। দৰঙী ৰজাসকলৰ অনুপ্ৰেৰণাত এই ঢুলীয়াসকলে যথেষ্ট উৎকৰ্ষ সাধন কৰিছিল। ইয়াৰ উপৰিও দৌল, মাৰৈ আদি ৰাজহুৱা উৎসৱত বাইজৰ ফালৰপৰাও উৎসাহ পাইছিল। কিন্তু বৰ্ত্তমানকালত কচিৰ পৰিবৰ্ত্তন হোৱাৰ কাৰণে শিক্ষিত সমাজে ইয়াক অনাদৰ অৱহেলাৰ চকুৰে চাইছে। ফলত পৃষ্ঠপোষকতাৰ অভাৱত ই ক্ৰীহীন হৈ পৰিছে। ইয়ো পৰিতাপৰ বিষয়। মঙ্গলদৈৰ বাহিৰে অসমৰ অন্য ঠাইত ঢেপাঢোলৰ ব্যৱহাৰ সচৰাচৰ দেখা নেযায়। ইয়ো মঙ্গলদৈয়া শিল্পীৰ নিজা সৃষ্টি নেকি?

ওপৰত উল্লিখিত বিষয়ৰ বাদেও অসমীয়া সঙ্গীতলৈ মঙ্গলদৈয়া বাইজৰ অলেখ অৱদান আছে। ক্ষুদ্ৰ প্ৰৱন্ধত সকলোটিৰে উল্লেখ সম্ভৱ নহয়। একালৰ মঙ্গলদৈৰ বাইজে তেখেতসকলৰ অৱদানেৰে প্ৰাচীন কামৰূপী সঙ্গীতৰ ভড়াল চহকী কৰি থৈ গৈছে। কিন্তু এইকথা বৰ্ত্তমানকালত জানে কেইজনে? বৰ্ত্তমান অসমীয়া সঙ্গীত প্ৰেমীয়ে এইবিলাক বস্তু দেখা বা শুনাহে নেলাগে তাৰ নামেই শুনা নাই। দোষ কাৰ? দোষৰ অলপমান ভাগ মঙ্গলদৈৰ শিক্ষিত সমাজে নলবনে? ইমানবিলাক ঐতিহ্যপূৰ্ণ নৃত্যগীতক আমি অৱহেলা কৰি মৃত্যু মুখলৈ ঠেলি দিলোঁ। আনহাতেদি নিজস্ব সঙ্গীত নথকা জনেও আজি

নিজা সঙ্গীত বচনা কৰি জগতক মূৰ জিলিকাই চিনাকি দিছে। এনে-বিলাক পুৰণিকলীয়া গাৰলীয়া ভাৱনা বা মন্দিৰৰ দেৱদাসীৰ নৃত্যৰ সমল লৈয়ে অন্যান্য ৰাজ্যত উপযুক্ত শিল্পীয়ে বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিৰে চৰ্চ্চা কৰি জগৎবাসীক চমক লগাইছে। ইয়াৰ উদাহৰণ ভাৰত নাট্যম, কথা কলি নৃত্য, ওড়িচি নৃত্য, কুচি পড়ি, নৃত্যাদিৰ সাধক সাধিকা ৰুক্মিণী দেৱী, বালাসৰস্বতী, গুৰু গোপীনাথ, গুৰু পদ্মনাভ, গুৰু কুনহিবমন, যামিনী কৃষ্ণমূৰ্ত্তি আদি। আনহাতেদি আমাৰ পূৰ্বপুৰুষসকলে সঘতনে আমাৰ হাতত গতাই যোৱা এনেবিলাক অমূল্য সম্পদ আমাৰ হাতত পৰি আমাৰ অনাদৰ অৱহেলা তুচ্ছ-তাচ্ছিল্যক ক্ৰীহীন হৈ জহি খহি শিক্ষিত সমাজৰপৰা নিৰ্বাসিত হৈ দূৰৈৰ গাৰলীৰ নিৰক্ষৰ দৰিদ্ৰজনতাৰ মাজত মৃত্যু শয্যা বচনা কৰিছেগৈ। যি কেইজন দৰিদ্ৰ তথাকথিত 'অশিক্ষিত' গাৰলীয়া সঙ্গীতজ্ঞই অস্থিমশায়ী এই কামৰূপী সঙ্গীতক জীয়াই ৰাখিবলৈ আজিও আপ্ৰাণ চেষ্টা কৰি আছে, তেখেতসকল সকলো কলাৰসিকৰে নমস্যা।

কোনো এচাম মঙ্গলদৈয়া সঙ্গীতপ্ৰেমীয়ে এইফালে অকণমান মনদি সদৌ অসমৰ কৃতজ্ঞ ভাজন হোৱাটো আমি আশা কৰিব নোৱাৰো নে?

মঙ্গলদৈৰ শিক্ষিত ডেকাসকলে এই নৃত্যগীতৰ অপমৃত্যু লীলা অকাতৰে চাইয়েই থাকিব নে? ইয়াৰ প্ৰতিকাৰ নাই নে? নিবলে যেন এবাৰ ভাবি চায় এয়ে কামনা।

সংস্কৃতি

ডাঃ কামি বৰুৱা

“হেমাৰ্ঘ্য আৰ্ঘ্য হেমাৰ্ঘ্য অনাৰ্ঘ্য হেমাৰ্ঘ্য দ্ৰাবিড় চীন—
শক-শূণ দল পাঠান মোগল একদেহে হল লীণ ।
পশ্চিম খুলিয়াছে আজ দ্বাৰ
সেবা হতে সবে আনে উপহাৰ
দিবে আৰ নিবে মিলাবে মিলিবে—
যাবেনা ফিৰে এই ভাৰতবৰ মহামানবৰ সাগৰ তীৰে ।”

(ভাৰত তীৰ)

আৰ্ঘ্য পাঠান মোগল আদি নানা জাতিৰ নানা কৃষ্টিৰ সংমিশ্ৰণৰ দ্বাৰা ভাৰতীয় সভ্যতা পুষ্ট হোৱাৰ পথ মুকলি আছিল । মোগল-সকলে ভোগ, বিলাস স্পৃহা আদি নানা ভাল অভ্যাস লগত লৈ আহিছিল । কিন্তু সেয়ে হলেও নানা অবোধ ঐতিহাসিক কাৰণে এই সংমিশ্ৰিত সভ্যতাই কোনো দিনে প্ৰাণৰন্ত্ৰ হৈ উঠিব নোৱাৰিলে । আন হাতে প্ৰাচীন আৰ্য্য সভ্যতাৰ উচ্চ, কঠোৰ বৈদিক আদৰ্শ আৰু বাস্তৱ জীৱনৰ ভিতৰত বিৰাট ব্যৱধানৰ সৃষ্টি হবলৈ ধৰে । অৱশ্যে পঞ্চদশ শতাব্দীত বাৰ্জনীতিৰ প্ৰভাৱ নপৰাকৈ বৈষ্ণৱ আন্দোলনে এটা সংস্কাৰ আৰু সাহিত্যৰ ঢৌ বোৱাইছিল । সপ্তদশ শতাব্দীৰ শেষ ভাগত ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰদেশে গাইগুটীয়া হবলৈ ধৰে । অউবল্লভেবৰ মৃত্যুৰ পিচত এই গুণ্ণগোল বৰ্দ্ধিত হৈ ভাৰতত কলহ বিশৃঙ্খলতা একাৰ ভৰি পৰিবলৈ ধৰে । জীৱনৰ লগত অসহযোগ সম্পূৰ্ণ হ’ল । ভাৰতীয় জাতিৰ পৰিকল্পনা বিন্ধা উপলব্ধি একেবাৰে নোহোৱা হ’ল । পশ্চিমীয়া জাতিবোৰ

[৩৯]

যেতিয়া ভাৰতলৈ আহে তেতিয়া ভাৰত ঘোৰ অন্ধকাৰত, দুৰ্গতিৰ নিম্নতম স্তৰত । ইংৰাজে এই সুবিধাক আকোৱালি লৈ নিগাজীকৈ দুশ বছৰ ৰাজত্ব কৰি পৰাধীনতাৰ শোষণৰ প্ৰলেপ সানিবলৈ ধৰে ।

উনৈশ শতিকা আৰু কুৰি শতিকাৰ সাধনাৰ ফলস্বৰূপে ভাৰতত নৱজাগৰণৰ সঞ্চাৰ হ’ল । ই স্বাভাৱিক পৰিণতি । বিদেশী কুশাসন আৰু শোষণৰ স্বাভাৱিক প্ৰতিক্ৰিয়া । এদল ভাৰতীয় বীৰৰ জন্ম হল, তেওঁলোকে সমস্যাবিলাক নিজে চিন্তা কৰিব ললে, আনৰ সিদ্ধান্তত সন্তুষ্ট থাকিব নোৱাৰিলে । ত্যাগ, প্ৰাণত মহৎ ভাব পোষণ কৰিব শিকিলে আৰু সেই অনুসাৰে মহৎ উদাৰ কৰ্ম কৰিবলৈ ললে । তেওঁলোকে নব্যভাৰত ৰচনা কৰিবলৈ ললে । গণতন্ত্ৰ, ব্যক্তি স্বাধীনতা, সমাজ, শ্ৰেণী, আস্থা, বিশ্বাস, অনুষ্ঠান কচি ইত্যাদিয়ে নতুনকৈ গঢ় লব ধৰিলে । গঢ় লোৱা শেষ হোৱাই নাই । ৰাজনৈতিক, সমাজ নৈতিক, ব্যক্তি স্বাধীনতা আদি বহুতো ভাবে বিদেশৰ আৰু সময়ৰ প্ৰভাৱত প্ৰথমবাৰৰ নিমিত্তে এই দেশত পদাৰ্পন কৰিছে । এটা মাদকতা পূৰ্ণ আশাপ্ৰদ কৰ্মময় জীৱন গঢ়ি উঠিছে । এক ভাৰতীয় জাতীয় চেতনাত উদ্বুদ্ধ হৈ কৰি গুৰুৱে “ভাৰত তীৰ”ত এই ভাৰতবৰ মহা মানৱৰ সাগৰ তীৰে—” মহাসঙ্গীত গাইছিল । ব্যক্তিয়ে নিজৰ শক্তিৰ সোৱাদ পাবলৈ ধৰিছে কিন্তু এই ভাব বিবৰ্তনৰ সময়ত নানা প্ৰকাৰ আদৰ্শৰ সংঘৰ্ষ হবলৈ ধৰিছে । বামপন্থী, দক্ষিণ পাঞ্জী, ধনী, মধ্যবিত্ত, বহুৱা, নৈষ্ঠিক, সনাতনী, উদাৰ, নৈতিক, হিন্দু, মুছলমান, গণতন্ত্ৰ, সমাজ তন্ত্ৰ ইত্যাদিৰ মাজত দুৰ্য্যোৰ সংঘৰ্ষ হৈছে । এইবোৰৰ সমাধান আমি নিজে নকৰিলে আনে কৰি নিদিয়ে । ভাৰতত বিভিন্ন শ্ৰেণীৰ সৃষ্টি হৈছে । সংঘৰ্ষ বাঢ়িছে । এদল শিক্ষিত ওলাইছে, তেওঁলোক বিশ্ববিদ্যালয়ৰ শিক্ষাত প্ৰগাঢ় পাণ্ডিত্য লাভ কৰিছে সঁচা কিন্তু কেনেকৈ তেওঁলোকৰ অস্তৰত অসন্তুষ্টিৰ সৃষ্টি হৈছে,— এটা শৃঙ্খলা আৰু পাৰিপাৰ্শ্বিক অভাৱ অনুভূত হৈছে । মধ্যবিত্ত শ্ৰেণীৰ

এই ধৰণৰ ডেকাসকলে মনৰ এই আকৃতি বিহীন ক্ষুধাত অশ্বস্তি অনুভৱ কৰিছে। ট্ৰেড্, ইউনিয়ন, যান্ত্ৰিক উৎপাদন ইত্যাদিয়ে—নতুন অৱস্থাৰ সৃষ্টি কৰিছে। বাৰ্জিত ভোটাধিকাৰ লব্ধ শক্তিৰ মাদকতাত জন সমুদ্ৰ গৰ্জি উঠিছে। কিন্তু এই লব্ধ শক্তিয়ে সংঘৰ্ষ জনা উচিত। হজম নোহোৱা শক্তিৰ মাদকতাই মানুহক—অতিৰিক্ত অৱস্থালৈ নিয়া উদাহৰণ বুজোৱা বিৰল নহয়। এই সম্ভাৱনাকে লক্ষ্য কৰি মহাত্মা গান্ধীয়ে সংঘৰ্ষহীন কংগ্ৰেছ কমিউনিস্টক “Red rain”ৰ সতৰ্কবাণী শুনাইছিল।

উক্ত সংঘৰ্ষ মাদকতা, ক্ষুধা আৰু মতানৈক্যই বিভীষিকাৰ ছায়াৰ দলিলৈ নিয়াবপৰা বন্ধা কৰি ভাৰতীয় মানৱতাক মহৎ কৰাৰ উপাই সংস্কৃতি (Culture)। উন্নৈশ শতিকাৰ ভাতি পৰত বৰ্দ্ধিত ভোটৰ ফলস্বৰূপে যেতিয়া অমার্জিত প্ৰজাতন্ত্ৰ কণী অৰাজকতাৰ সৃষ্টি হৈছিল,— ইংলণ্ড, ফ্ৰান্স, জাৰ্মান আদি দেশত অসাম্যৰ আশ্ৰয় লৈ জ্ঞানৰ সলনি যন্ত্ৰ আৰু ধনৰ উপাসনা কৰিছিল। ধৰ্ম আৰু কৰ্ম সাধনা তেওঁবিলাকৰ যথেষ্ট হৈছিল। মাত্ৰ সত্য আৰু সুন্দৰৰ আৰাধনাৰে সকলোবিলাকৰ মধুৰ সময় কৰাৰ অভাৱত প্ৰথম মহাসমৰ সংঘটিত হৈছিল। তেতিয়া আৰ্ণলণ্ডে সংস্কৃতিৰ Prescription কৰিছিল, গ্ৰীক বিলাকৰ আৰ্ট, সাহিত্য, কৱিতা আদিত সোমাই থকা সৌন্দৰ্যৰ উচ্চ ভাবৰ অমৃত ভাণ্ডালৈ তেওঁ জাতিৰ মনোযোগ আকৰ্ষণ কৰিছিল। অৱশ্যে কৰ্ম সাধনা আৰু ঐশ্বৰ্য্যাদি বিষয়ত ভাৰত বহুত পিচপৰা। বৰ্তমান ভাৰতক কৰ্ম আৰু সম্পদৰ বৰ প্ৰয়োজন। সুন্দৰৰ আৰাধনাৰ আগতে ভাৰতক আজি লাগে কৰ্ম, আলি-পতুলি, ধন। কিন্তু পৰিষ্কাৰ চিন্তা-শৃঙ্খলা সংঘৰ্ষ আৰু নিৰ্ভুল দৃষ্টিৰ অবিহনে কৰ্ম চেষ্টা সফল হ'ব নোৱাৰে। অৰ্থাৎ সংস্কৃতিৰ প্ৰয়োজন। সংস্কৃতি নো কি? সংস্কৃতি প্ৰধানতঃ এটা মানসিক প্ৰণালী। পৰিষ্কাৰ চিন্তা আৰু সংঘৰ্ষেৰে মনৰ অসংলগ্ন ভাববোৰক শৃঙ্খলাবদ্ধ কৰি তাৰ সময়ৰ দ্বাৰা মনৰ

কৰ্ম ক্ষুধা তীক্ষ্ণতৰ কৰা প্ৰণালী। মানৱতাৰ পূৰ্ণ বিকাশেই সংস্কৃতিৰ লক্ষ্য। এই মানৱতা হৈছে— দেহ, মন, মগজু, অনুভূতি আদি সকলো মানৱীয় শক্তিৰ পূৰ্ণ বিকাশেই পূৰ্ণ মানৱতা। সন্যাসীৰ জীৱন পূৰ্ণ নহয়। ভাৰতীয় ধৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তনতা আৰু সংস্কৃতিৰ মাজত এই খিনিয়েই প্ৰভেদ। কিছুমান শক্তিৰ বিকাশক পদু কৰি অন্য কিছুমানৰ অতিৰিক্ত উৎকৰ্ষ সাধন কৰা সংস্কৃতিয়ে সমৰ্থন নকৰে। ভাৰতত ধৰ্মৰ এটা দোষ এই যে ই অতি সহজে মানুহৰ ঐহিক ভোগ সুখৰ অনুভূতি-বিলাকক পদু কৰি আধ্যাত্মিক উৎকৰ্ষতাত ব্যক্তিক সুহি পেলাই কাঠৰ মানুহ কৰে। সংস্কৃতিৰ ফালৰপৰা চালে ভাৰতীয় কৃষ্টিগত ঔদাসীন্যক সমৰ্থন কৰিব নোৱাৰি। সংস্কৃতিৰ মতে জীৱন সুন্দৰ-বাস্তৱ। মানৱীয় শক্তিবিলাকৰ কোনোটোকে পদু কৰা ভগৱানৰ ইচ্ছা নহয়। জীৱন সত্য আৰু এই সত্য জীৱনৰ শক্তিবিলাকৰ পূৰ্ণ অনুশীলনেই হৈ আত্মাবো উৎগতি দিব পাৰে। ভাৰতীয় ধৰ্ম প্ৰৱৰ্ত্তনতাৰ বিষয়ে টান মন্তব্য হলেও—সেইবিলাকৰ স্থান আছে। ধৰ্মই মানুহক সত্যতাৰ বাটত আগবঢ়াই আনিছে, ই সৃষ্টি আৰু জীৱনক সমষ্টিগত আৰু ঐতিহাসিক ঐক্য দান কৰিছে। কিন্তু ধৰ্মৰ যে এটি আচুতীয়া স্বভাৱ আছে তাক অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। তদুপৰি আমাৰ বৰ্ত্তমান ধৰ্ম আৰু মন্দিৰ ইমানেই অসংগঠিত যে, কোনো তালৈ নাযায়। পাশ্চাত্য সমাজৰ দৰে ই আমাক নতুন চিন্তাধাৰা কিম্বা সাহিত্যিক অনুপ্ৰেৰণা নিদিয়। ধৰ্ম-মন্দিৰ আৰু মছজিদক আমি আধুনিক কৰি লবপৰা নাই। আচুতীয়া স্বভাৱৰ কাৰণেই ধৰ্ম সংস্কৃতিৰপৰা পৃথক। সঙ্গীত, নৃত্য, থিয়েটাৰ আদিত ভাগ লবলৈ হাক দিয়া—চিৰাচৰিত স্থান স্থবিৰ সামাজিক নীতি সংস্কৃতিয়ে নামানে।

শৰীৰ আত্মা মন কৰ্মেন্দ্ৰীয়, জ্ঞানেন্দ্ৰীয়, চিন্তা, বুদ্ধি, অনুভূতি, কল্পনা ইত্যাদি সকলো মানৱীয় শক্তিকে সামঞ্জস্য পূৰ্ণবিকাশেৰে ইহ-লৌকিক পূৰ্ণ মানৱতা লাভ কৰাই সংস্কৃতিৰ উদ্দেশ্য। অকল শৰীৰৰ

উৎকর্ষতাই সংস্কৃতি লুপ্ত হয়। শবীৰক বিসৰ্জন দি অকল মানসিক উন্নতি কৰাই সংস্কৃতিৰ কাম্য নহয়। গ্ৰীক আদৰ্শত মনৰ লগতে শবীৰৰ স্থান আছিল। চক্ৰেটিচ, প্লেটো আদিৰ নিচিনা পণ্ডিতেও সকলো গ্ৰীক যুৱকৰ দৰে সাময়িক শিক্ষা লব লাগিছিল। আমাৰ মহাপুৰুষ শঙ্কৰ দেৱৰ জীৱন চৰিত্ৰতো ইয়াৰ উল্লেখ আছে। মানৱৰ এই পূৰ্ণবিকাশৰ কাৰণে সংস্কৃতিয়ে পৃথিৱীৰ নানা ভৱৰ সমাজ, অনুষ্ঠান, সাধনা, কলা, সাহিত্য, কাব্য, কবিতা আৰু মনিষীৰ উক্তি ভাৱধাৰা আৰু সাফল্যৰ উত্তমাংশ গ্ৰহণ কৰে, তাৰ সহায়েৰে আমাৰ মনৰ অন্ধকাৰ হৰণ কৰি নতুন চিন্তাধাৰাৰ প্ৰবাহ সন্তৰ কৰে। এই জীৱন্ত চিন্তাধাৰাৰে আমি যন্ত্ৰবদৰে মানি চলা অনুষ্ঠান, আস্থা, বিশ্বাস ইত্যাদিক অনাসক্ত বৈজ্ঞানিক আৰু বুধিয়ক ধৰণে পৰীক্ষা কৰি সিবিলাকৰ পৰিবৰ্দ্ধিত মূল্য গ্ৰহণ কৰিব পাৰো। সাহিত্য, বিজ্ঞান—আৰ্ট, সঙ্গীত ইত্যাদিৰ উত্তমাংশ গ্ৰহণ কৰাৰপৰাই সংস্কৃতিয়ে আমাৰ মনক বুদ্ধিমত্তা জীৱনক প্ৰাণৱন্ত আৰু চিন্তাক পৰিষ্কাৰ কৰে। সংস্কৃতি সকলো দেশৰ; লোকৰ; কালৰ; চিন্তা, দৰ্শন, আৰ্ট, কবিতা, সঙ্গীত, নৃত্য ইত্যাদিৰপৰা উত্তম অংশ গ্ৰহণ কৰি মানৱক পূৰ্ণতা দিয়ে। গতিকে সংস্কৃতি এবিধ আন্তৰ্জাতিক বস্তু।

সংস্কৃতিৰ জাতি বিভাগ কিম্বা অস্পৃশ্যতা নাই, পক্ষপাতিত্ব আৰু খাম-খিয়ালি সংস্কৃতিৰ অভিধানত নাই। নিজত্বৰ প্ৰতি অন্ধ মোহ ইয়াৰ নাই। নিজ সম্প্ৰদায়ৰো দোষ দেখিলে তাক আঙুলিয়াই দিবলৈকো ই পিচ নোহোহোকে। বিদ্ৰোহী কবি নজৰুলে কবিতাৰে কৈছিল—

“দূৰ্গমগিৰি কাণ্ডাৰ মক ছুটৰ পাৰাবাৰ—

লজ্জিতে হবে বাত্ৰে নিশিথে যাত্ৰীৰা ছটিয়াব।

হিন্দু! না ওবা মুছলিম ঐ জিজ্ঞাসে কোনজন?

কাণ্ডাৰি! বলো ডুৱিছে মানু সন্তান মোৰ মাৰ।”

মানুহৰ বুদ্ধিৰ প্ৰথমতকৈ প্ৰথমত্ব কৰা, জীৱনক উজ্জল প্ৰশান্ত আৰু মধুময় কৰা, যুক্তি আৰু ন্যায় বিচাৰমতে কাম কৰাই সংস্কৃতিৰ লক্ষ্য। অকল কাম কৰাই সংস্কৃতিৰ উদ্দেশ্য নহয়। কৰ্ম্মানুষ্ঠানৰ এটি বিশেষ বাগি আছে। এই বাগীয়ে কৰ্ম্মীক টানি নিয়ে—ভাবিবলৈ সময় নিদিয়ৈ। সেয়ে পৰিষ্কাৰ চিন্তা আৰু কৰ্ম্মানুষ্ঠান দুয়োটাৰ সমন্বয়েহে সংস্কৃতি।

ভাৰতে বহুতো ঐতিহাসিক শতাব্দীতেই অকৰ্ম্মণ্যতাৰ পৰিচয় দি আহিছে। কৰ্ম্মৰ সময়ত এলেহুৱা সন্যাসবাদক সাৱতি ধৰিছে। আমি কাম কৰিব লাগে। কিন্তু পৰিষ্কাৰ কাম লাগে। নিভুল কাম লাগে। পৰম্পৰাৰ প্ৰতি মহানুভূতি লাগে। স্বচ্ছ প্ৰণোদিত হব লাগে আৰু সকলো প্ৰকাৰ অপাঙ্গতা বিদূৰ হব লাগে। শৃঙ্খলা, বুদ্ধি, সংযম, উদাৰতা সহনশীলতাৰে এই নৱ জাগৰণক সুদৃঢ় নকৰিলে বিভীষিকাৰ সন্মুখীন হবই লাগিব। সংযম, সহনশীলতা, উদাৰতা, মহানুভূতি শিক্ষিত নিৰ্ম্মল মনতহে সম্ভৱ। সেইদেখি উগ্ৰকৰ্ম্মৰ প্ৰয়োজনীয়তা স্বীকাৰ কৰিও তাৰ প্ৰথম আহিলা স্বৰূপে সংস্কৃতিয়ে এই মানসিক শিক্ষাৰ প্ৰস্তাৱ উত্থাপিত কৰে। শক্তিৰ প্ৰথম সোৱাদ পোৱা আমাৰ এই গণতন্ত্ৰই সংস্কৃতিৰ জৰিয়তে শৃঙ্খলা, সংযম ইত্যাদি আৰ্জ্জিলৈ ভাৰতীয় মানৱতাক আভ্যন্তৰীণ সূৰ্ষ্টতা, বলিষ্ঠতা, উদাৰতা, বুদ্ধিমত্তা আৰু প্ৰশান্ততা দান কৰা উচিত। আভ্যন্তৰীণ সূৰ্ষ্টতাৰ অভাৱত স্বাধীনতাও দীৰ্ঘস্থায়ী হব নোৱাৰে। অসাম্য আৰু অসহনশীলতাক শাসিত কৰি ৰাখিব নোৱাৰিলে—স্বাধীনতাৰে আমি কি কৰিম! আকস্মিক শক্তি লাভৰ বিক্ষোৰণত সাময়িক বিশৃঙ্খলতা অৱশ্যই আহে কিন্তু ইয়াক সংযমিত কৰি ইয়াৰ শক্তি সংৰক্ষণ কৰিব লাগিব।

এই বিক্ষোৰণৰ তীব্ৰতাক মধুবভাৱে কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ সংস্কৃতিৰ ওপৰত দ্বিতীয় উপাই নাই। সংস্কৃতিয়ে বুজিবলৈ চেষ্টা কৰে—কাকো আক্ৰমণ নকৰে। বৰং প্ৰত্যয় বঢ়াই চিত্ত জয় কৰে।

তোষামোদ কিম্বা মিছা আত্ম-প্রসাদ সংস্কৃতিৰ নাই। নগ্ন সত্যটোৰ সন্মুখীন হবলৈ ইয়াৰ সাহস আছে।

দৰ্শন আৰু আধ্যাত্ম বিষয়ত আমাৰ পূৰ্ব পুৰুষসকলে প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছিল সঁচা ; কিন্তু সেইবোৰে জানো আজিও আমাৰ জাতীয় জীৱনত প্ৰথম স্থান অধিকাৰ কৰিছে ? সেইবোৰ ঐতিহাসিক এলান্দু সম্পত্তিত পৰিণত হৈছে। সত্য নিব সুন্দৰৰ আবাধনা আমি কেতিয়াবাই পাহৰিলোঁ। অন্ততঃ সেইবোৰে আজি আমাক অনুপ্ৰেৰণা দিবপৰা নাই। ইতিহাসৰ পাত কালি যিবিলাকৰ নৱযুগীয়া উদ্বোধন হোৱা যিমান কাম্য আন পিনে আমাৰ কৃষ্টিত নথকা বা পদ্ধতি নোপোৱা বিষয়বিলাকতো — নতুন যুগৰ লগত ফেৰ মাৰিবলৈ হাত দিয়াতো উচিত। আৰ্ট, চিত্ৰ, বিজ্ঞান, কৱিতা ইত্যাদি বিষয়ত আমি উদাসীন থাকিব নোৱাৰোঁ। তেনে কৰিলে সংস্কৃতি এফলীয়া হৈ থাকিব। মুঠতে আমাৰ জাতীয় জীৱনৰ বুকু ফালি বৈজ্ঞানিক ধৰণে সেইবোৰৰ নৱবিশ্লেষণ কৰি নতুন প্ৰয়োজনীয়তা সম্ভাবিত্য আৰু ভাৱেৰে তাৰ পুষ্টিসাধন কৰিব লাগিব। জাতীয় জীৱনৰ পথ প্ৰদৰ্শক আৰু প্ৰতীক কৰি আজি সংস্কৃতিৰ উদ্বোধন হব লাগিব।

দেশত নৱশিক্ষিত এদলৰ নাস্তিকতা হৈছে, যুগব্যপ্ত ধৰ্ম্মৰ অত্যাচাৰৰ প্ৰতিক্ৰিয়া। ধৰ্ম্ম প্ৰৱৃতিৰ বাহিৰেও মনৰ অনাধাৰ্ম্মিক কলা সম্পৰ্কীয় ভোক অনেক আছে। আমাৰ ভুল এয়ে যে—আমি এটা কথাবপৰা অন্য এটাৰ অঁহবিলাক স্ফুল্ভভাৱে পৃথক কৰি নলওঁ। ধৰ্ম্মৰ ধ্বংস বাঞ্ছনীয় নহয়—কিন্তু তাৰ সীমা আছে। আজি প্ৰাচীন ধৰ্ম্মক শুদ্ধ কৰি আধুনিক কৰি তাক এটা অনুপ্ৰেৰণাদায়ক সক্ৰিয় শক্তি কৰি লব নোৱাৰিলে তাৰ প্ৰয়োজনীয়তা কমি যাবৰ বাধ্য। ধৰ্ম্ম আৰু কৃষ্টিৰ মাজৰপৰা ঐতিহাসিক আবৰ্জনা বাদ দি তাত নতুন জীৱনৰ উম দি আজি সংস্কৃতিৰ জাগৰণ হব লাগিব।

সকলো শ্ৰেণীৰ সকলো জাতিৰ জীৱন অনাসক্তভাৱে পৰ্য্যবেক্ষন কৰি যিবিলাকৰ উত্তম অংশ গ্ৰহণ কৰিবলৈ সংস্কৃতিৰ প্ৰয়োজন। সামাজিক, সাহিত্যিক, ৰাজনৈতিক, অন্ধতা আৰু আক্ৰোশ ধ্বংস কৰি প্ৰাণৱন্ত সমাজৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ ইয়াৰ প্ৰয়োজন। শিক্ষিত দলৰ মনৰ দোহুলা-মানতা অতুষ্টি নাশ কৰি জীৱনৰ, সুন্দৰৰ প্ৰতি সক্ৰিয় চেনেহ জন্মাবলৈ সংস্কৃতিৰ প্ৰয়োজন।

দেশৰ অন্তৰ্গত — প্ৰত্যেক প্ৰদেশ, প্ৰত্যেক জিলা, প্ৰত্যেক মহকুমাৰ চিৰাচৰিত ৰীতি-নীতিৰে চলি অহা স্থান স্থিৰৰ সমাজ ব্যৱস্থাক উন্নত কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলাই যোৱাটো প্ৰত্যেক নাগৰিকৰ কৰ্ত্তব্য। এইখিনিতে উল্লেখযোগ্য যে — “দৰঙ্গী কলা-কৃষ্টি উন্নয়ন সমিতি”ৰ দৰে আঞ্চলিক ভিত্তিত সংস্কৃতিৰ জাগৰণ সৰ্ব্বতোভাৱে কাম্য। নতুন পুৰুষ চামে আঞ্চলিক কলা-কৃষ্টি উন্নয়নৰ ক্ষেত্ৰত আগভাগ ললে জাতীয় জীৱনৰ মূল সংস্কৃতিক মনটোক উদ্বুদ্ধ কৰিব।

মঙ্গলদৈবপৰা প্ৰকাশিত একমাত্ৰ পষেকীয়া
বাতৰি কাকত

মঙ্গল বাতৰি

পঢ়ক, লিখনি আৰু বিজ্ঞাপন আদিৰে
সহযোগ কৰক।

বিলুপ্তিৰ পথত দৰঙ্গী সংস্কৃতি

শ্রীলক্ষ্মী নাৰায়ণ কোঁৱৰ

বিজ্ঞসকলে কৈ গৈছে যে, জোৰ-জুলুম বা বাধ্যবাধকতাৰ ভিতৰেদি কোনো কলা-সংস্কৃতিক জীয়াই ৰাখিব নোৱাৰি। ঠগ-প্ৰৱঞ্চনাৰ মাজেদি কিম্বা যুদ্ধ বিগ্ৰহৰ দ্বাৰাই সাংস্কৃতি সাধন নহয়। ইয়াত লাগিব ৰাইজৰ চেতনা-প্ৰেৰণা, অকুণ্ঠ অৰিহনা, সহায়-সহানুভূতি। লাগিব সাধনা আৰু চিন্তাশীল মনৰ ব্যক্তি। তেতিয়া হলেহে এখন দেশৰ বা একোটা অঞ্চলৰ কলা-সাংস্কৃতিৰ দৰে একোটা সম্পদ জীয়াই ৰাখিবপৰা যায়। সেইয়ে এই প্ৰৱন্ধৰ যোগে বিলুপ্তি হবলৈ ধৰা মঙলদৈ ৰাইজৰ বাপতি সাহোন স্বৰূপ বিভিন্ন সাংস্কৃতিৰ এটি খুল-মূল আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হৈছে।

মঙলদৈ বিভিন্ন সংস্কৃতিৰ আদি কেন্দ্ৰ আৰু প্ৰাচীনতম সংগীত চৰ্চ্চাৱলীৰ নিদৰ্শনৰ মূল স্থান বুলি পণ্ডিত আৰু কলাগুৰুসকলে নানান গীত-বাদ্য স্মৃতি চিহ্নৰে প্ৰমাণ কৰি গৈছে।

কৌটিকলীয়া মঙলদৈয়া সূৰ সাধক আৰু কলা-শিল্পীৰ অমৰ সাধনাক প্ৰাণময় কৰি তোলা সৰ্ব্বানন্দ ব্যাস, বলোৰাম ব্যাস, কেন্দুকলাইৰ গীতি-নৃত্যৰ মূৰ্চ্চনা দেখি মা-কামাখ্যায়ো উলঙ্গ হৈ নচাব কথা উল্লেখ আছে। মঙলদৈৰ আদি দেওধনৌ নৃত্য অসম তথা ভাৰত বিখ্যাত। ইয়াৰ উপৰিও ব্যাস ওজা, স্ককনানী ওজা, ঢুলীয়া, কালিয়া, ভাওনা, থিয়নাম, ঢুলীয়াৰ খৰকি নাচোন, মহো হৌ খুন্দা গীত, বিয়াগীত, সত্ৰৰগীত ইত্যাদি নৃত্য-গীতৰ চৰ্চ্চা কেন্দ্ৰ এই মঙলদৈ।

[৪৭]

সাংস্কৃতিৰ লীলাভূমি এই মঙলদৈৰ আদি কবি স্ককবি নাৰায়ণ দেৱৰ অমৰ পদ-পুথিয়ে আজিও অসম দেশত স্ককনানী ওজাৰ গীত-পদেৰে মুখৰিত কৰি ৰাখিছে, যদিও একালৰ দৰঙ্গীয়া সংগীতৰ চহকী ভৰাল বৰ্ত্তমান আৰু নাই। কিয়নো আজিৰ সমাজত তাহানিৰ মঙলদৈয়া সাংস্কৃতিয়ে অনাদৰ, অৱহেলিত তাকিলা হৈ তথাকথিত শিক্ষিত সমাজৰপৰা নিৰ্বাসিত হৈছে।

পূৰ্বপুৰুষসকলে আমাৰ হাতত গতাই দি থৈ যোৱা অমূল্য সাংস্কৃতি সম্পদসমূহ যদি ভালদৰে ফহিয়াই চোৱা যায়, তেতিয়া হলে প্ৰথমতে দেখিবলৈ পোৱা যায়,— বিশেষকৈ মঙলদৈয়া সংগীতত আটাই-তকৈ উল্লেখযোগ্য বৰঙনি যোগাই অহা ব্যাস গোৱা ওজা, স্ককনানী ওজা আৰু ইয়াৰ প্ৰধান অঙ্গ দেওধনৌ নৃত্য, লগতে ঢেপাঢুলীয়া আদি। এই সংগীতসমূহৰ মাজেৰে একেধাৰে, একেসময়তে একেটা পৰিবেশৰ ভিতৰেদিয়েই নৃত্য-গীত আৰু পদ ভাঙনি আদিৰে হাস্য বসৰ খোৰাক যোগাবপৰা সংগীত অসম কিয় ভাৰততেই বিৰল।

আজিৰ ভাৰতীয় শাস্ত্ৰীয় সংগীতৰ বিবিলাক মুদ্ৰা আৰু সূৰৰ লালিত্য আছে, অতীত অসম তথা মঙলদৈয়া ব্যাসৰ ওজাসকলৰ পদটো শাস্ত্ৰীয় সূৰ, অঙ্গ-হস্ত, ভ্ৰমৰী, গতি, আসন আদি সম্পূৰ্ণ ভাবে ব্যৱহাৰ আছে। অন্যান্য বাগ-বাগিনীৰ ভিতৰত বড়াবী, গান্ধাৰ, কল্যাণ, চালেঙী, সাৰঙ্গ, চৌৰথ আদি অসমীয়া সংগীতৰ আপুৰুগীয়া সম্পদ।

ওজাসকলৰ মাজ-সজ্জাও বিশেষ মন কৰিবলগীয়া। ব্যাসৰ ওজাৰ মূৰত পিচলৈ দাংখাই থকা ঠেখুলীয়া পাগ। গাত সূৰীজামা আৰু টঙালী। হাতত খাক, ডিঙিত মালামনি, উলি, ভৰিত নেপুৰ পিন্ধি লয়।

আনবিধ স্কনানী ওজাৰ নৃত্য কল দিলীয়া পাগ । হাতত পতিয়া থাক । ডিঙিত লেচিয়া শুভ্র মিহি চাদৰ । পালিসকলে সাধাৰণতে নৃত্য চুলি বাখি খোপা বান্ধি লয় । সকলোৱে কপালত বগাফোট লোৱাৰ নিয়ম । দুয়োবিধ ওজাবেই বাদ্য-যন্ত্ৰৰ ভিতৰত একো যোৰ তাল । স্কনানী গোৱা ওজাসকলৰ গীতৰ লহবে লহবে নৃত্যৰো ক্ষিপ্ৰতা আৰু মুদ্ৰা প্ৰদৰ্শন বিশেষ ভাবে চাবলগীয়া হয় ।

এই স্কনানী ওজাৰ আন এটি প্ৰধান অঙ্গ হৈছে দেওধনী নৃত্য । মা-চণ্ডী মনসা বা মাইৰ পূজা আদিত দেওধনী উঠে । দেওধনীৰ সাজপাৰৰ ভিতৰত, বুকুত মেখেলা পিন্ধি তাৰ ওপৰেৰে পতিয়া ফুলাম গামোচা বা গেটেলা কাপোবেৰে মেঠনী বান্ধি দি পিচফালে ওলোমাই থয় । অন্য এখন পটিয়া কাপোবেৰে ককালত টঙালী বান্ধি দি আগফালে কবঙনৰ অলপ ওপৰত ফুলৰ এছোৱা ওলমি থকাকৈ বাখে । হাতত গাম খাক, ডিঙিত জোনবিড়ি । কাণত কেকমনি । নাকত নাকফুল পিন্ধি । কপালত সোণ জিলিকা সেন্দূৰৰ ফোটলৈ মূৰৰ ওপৰত কছাৰী খোপা বান্ধি লয় । নাচ আৰম্ভ হোৱাৰ লগে লগে নাচোনৰ তালে তালে মূৰৰ খোপা খুলি চুলি ঘূৰাই নাচে । এই দেওধনীয়ে জয়ঢোলৰ বাদীৰ লগত দুয়োহাতে ছুডাল জ্বলি থকা জোৰলৈ আউল বাউল চুলিৰে নচা তাণ্ডবীয় নাচ দেখিলে সচাকৈয়ে চাই থকা মানুহ আতঙ্কিত আৰু মুগ্ধ হব লাগিব । এই দেওধনী নাচৰ ভালে-কেইটা ভাগ আছে । তাৰে ভিতৰত দুৰ্গানাচ, হাড়ি নাচ, শিৱ নাচ, মেছা-মেছেনী নাচ ইত্যাদি ।

ইমানবিলাক শাস্ত্ৰ-ধৰ্ম্মীয় নৃত্য-গীতক শিক্ষিত মঙলদৈ ৰাইজে আদৰি নোলোৱাৰ ফলস্বৰূপে আজি কলা-সংস্কৃতিয়েও গোৰাচাৰ দিবলৈ ওলাল ।

দুখৰ বিষয় বৰ্ত্তমান মঙলদৈৰ আদি নৃত্য দেওধনী নাচ প্ৰায় নাইকিয়া হৈ আহিছে । আগৰ যিকেইজনী দেওধনী আছিল, তেওঁ-

বিলাকৰ আটায়ে বয়সৰ বাধ্য বাধকতাত পৰি আতৰি পৰিল । বৰ্ত্তমান লুমাই যাবলৈ ধৰা এই বস্তু গছিত আন কোনোবা এজনীয়ে যে তেল ঢালিব তাৰো আশা নাই । ই অতি পৰিতাপৰ কথা । দেওধনী নচা ছোৱালী বা তিৰোতাসকলক সমাজে ভাল চকুৰে বা ভাল মনোবৃত্তিৰে চাব নজনাৰ ফলতেই কোনো ছোৱালীয়ে এই নাচ নাচিবলৈ আগবাঢ়ি নহা হ'ল । প্ৰকৃত অৰ্থক বিকৃতৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ যোৱাৰ ফলস্বৰূপে আজি দেওধনী নৃত্যক আমাৰ মাজৰপৰা হেৰুৱাবলগীয়াত পৰিছে ।

আজিৰ পাশ্চাত্য সভ্যতাৰ নগ্নতা বেলে নৃত্যক সমাজে যেনে ভাৱে ওখ আসন দিছে, তাতোকৈ বোধকৰো আমাৰ দেশৰ দেওধনী নাচ কোনো গুণে হয় হব নোৱাৰে । ই অতি ধৰ্ম্মীয় আৰু সং উদ্দেশ্যৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত নাচ । আজিৰ পাশ্চাত্য শিক্ষা-দীক্ষা, পোছাক-পৰিচ্ছদ আদিৰে লালিত-পালিত হৈ আমি নিজকে সভ্য বুলি কবলৈ গৈছোঁ আৰু আনফালে বাস্তৱ ধৰ্ম্মীয় সত্যক পাহৰি গৈ নিজৰ কলা-কৃষ্টি, সমাজ ব্যৱস্থাক মোহাৰি পেলাইছোঁ ।

মঙলদৈ মহকুমাত আগতে প্ৰায় পুৰুষানুক্ৰমে একোটা পৰিয়ালত ওজাৰ পুতেক ওজা ; ঢুলীয়াৰ পুতেক ঢুলীয়া ; কালিয়াৰ পুতেক কালিয়াই গায়-বায় অহা দেখা গৈছিল । কিন্তু আজিৰ যুৱকে শিক্ষা-দীক্ষা পায়, সেইসকলৰ কোনো এজনেও পূৰ্বৰ বৃত্তিক ধৰি ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰা দেখা নগ'ল । বৰং আজিৰ উচ্চ শিক্ষাই আগৰ সেই বৃত্তিক ঘূৰাৰ চকুৰে চাব ধৰিলে । যাৰ ফলত নেকি পূৰ্বৰ শিক্ষা সংস্কৃতি, বাদ্যযন্ত্ৰ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ সকলো লোপ পোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে ।

বহুত শিক্ষিতলোকে কয় যে, “এতিয়াও ওজা, ঢুলীয়া উঠি ফুৰিলে পেট নভৰে । সেইটো একো ভাল মানুহৰ কাম নহয় ।” কিন্তু এখন দেশৰ সচেতন শিক্ষিত সমাজে যদি সেই দেশৰ কলা-সংস্কৃতি

জীয়াই বখাত আগভাগ নলয় বা বেয়া বুলি ভাৱে, তেনেহলে সেই শিক্ষিত সমাজ কিয় লাগিছে। অকল অশিক্ষিত সমাজৰহে কাম নেকি? ভাওনা গাই ওজা উঠি সংস্কৃতি জীয়াই বখাটো। যদি এখন দেশক সাহিত্য তথা কলা-সংস্কৃতিয়ে সভ্যতাৰ উচ্চ শিখৰত বাখিব পাৰে, তেনেহলে মঙলদৈ তথা অসমৰ সাহিত্য কলা-সংস্কৃতিয়েও অসম তথা মঙলদৈবদৰে এখন ঠাইৰ সভ্যতাৰ নিদৰ্শন নিশ্চয় উজলাই বাখিব পাৰিব।

আজিৰ শিক্ষিত সমাজে যেনেকৈ দেশখন গঢ়াত আগভাগ লৈছে, তেনেকৈ আঞ্চলিক কলা-সংস্কৃতিৰ দিশটো অঞ্চলৰ শিক্ষিতলোক সকলে আগভাগ লৈ কাম কৰি যাব লাগিব। তেতিয়া হলেহে কলা-সংস্কৃতিৰ দৰে একোটা সম্পদ জীয়াই বাখিবপৰা যাব। মঙলদৈৰ দৰে যিখন ঠাইয়ে যোৱা ওঠবশ শতিকাৰ শেষলৈকে অসমৰ সঙ্গীতৰ ভড়াললৈ যি বিভিন্ন নৃত্য-গীতৰ অৱদান দি থৈ গৈছে তাক বুৰঞ্জীয়ে আজিও সঁকিয়াই দিব।

তাহানিৰ দিনত আশোণৰ পূৰ্ণিমাৰ ৰাতি ডেকাসবে বিশেষ ধৰণে সাজপাৰ পিন্ধি ঘৰে ঘৰে নাচিবাগি মহোহেই খুন্দাগীত গাই ফুৰিছিল। এই গীত নাচ আজি-কালি দেখা দূৰৰে কথা শুনিলেও সাধুকথা যেন লগা হ'ল। গাৱঁত ঢুলীয়া আৰু ঢুলীয়াৰ খবকী নাচোন নোহোৱা হ'ল। আজিৰ মানুহে উচ্চশিক্ষা পাই ঢুলীয়া উঠি ফুৰিবলৈ লাজ পোৱা হ'ল। কালিৰ দৰে সন্দূৰ বাদ্যযন্ত্ৰ লোপ পালে। সত্ৰসমূহত থকা ঠিয়নাম আজিৰ আধুনিক নৃত্যই বাহৰ তললৈ ঠেলি দিলে। ফলত মঙলদৈয়া কৃষ্টি আজি মৃত্যু প্ৰায়। ইয়াৰ উপৰিও অসমীয়া সংগীতলৈ মঙলদৈয়া ৰাইজৰ বহুটো অৱদান আছিল।

কিন্তু আজি দোষ কাৰ? আজিৰ শিক্ষিত সমাজে ইমান বিলাক ঐতিহ্যপূৰ্ণ সম্পদৰাজিক আগবাঢ়ি গৈ হাতপাতি ধৰি বাখিব নোখোজা বাবেই আমাৰ “হেমহাৰ” স্বৰূপ কলা-সংস্কৃতি আমাৰ মাজৰপৰা

পশ্চিমীয়া সংস্কৃতিয়ে খেদি পঠিয়ালে। আজি ঐতিহ্যপূৰ্ণ মঙলদৈয়া সংস্কৃতি লুপ্ত প্ৰায়। স্ব-চক্ষুৰে চাই থাকি নিজস্ব সংগীতক মঙলদৈয়া ৰাইজে নিজেই চিত্ৰাত তুলি বিদনে? মঙলদৈৰ সঙ্গীত প্ৰেমী শিক্ষিত ডেকা-ডেকেবীসকলে নৃত্য-গীতৰ এই শৰ্যাশায়ী অৱস্থা চাই নাথাকি পূৰ্ব-পুৰুষসকলে দি থৈ যোৱা এই অমূল্য নৃত্য-সঙ্গীতক উদ্ধাৰ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহক! লগতে মঙলদৈৰ আদি নৃত্য দেওধনী নাচক মজিয়ালৈ উলিয়াই আনি সমাজত স্থান দিয়ক !!

দৰঙী কলা-কৃষ্টি

খলুৱা গীত-মাতৰ সুৰেৰে—

শ্ৰীপ্ৰদীপ ৰাই বৰুৱা

প্ৰৱন্ধৰ আৰম্ভণীতে মঙ্গলদৈ মহকুমাৰ সাধাৰণভাবে ভৌগোলিক পৰিস্থিতিৰ কিঞ্চিৎ পৰিচয় ডাঙি ধৰা হ'ল। এই মহকুমাৰ সদৰ ঠাইখনো একে নামে মঙ্গলদৈ। অতীজৰ বুৰঞ্জীৰ বুকু তেনেই উদং যদিও পূৰ্বে যে এই মঙ্গলদৈত বড়ো জাতিৰ বসতি আছিল সেই কথা সত্য। এই বড়ো সকলৰ ভাষা সংস্কৃতিৰ যি প্ৰলেপ তাক মচিবলৈ কোনেও আগবঢ়া নাই আৰু সাহস নকৰা যেনেই লাগে। মঙ্গলদৈ নৈখনৰ নামেই জলন্ত নিদৰ্শন। বড়ো ভাষাত ‘দৈ’ মানে পানী। “মঙ্গল”—ভাল, “দৈ”—পানী অৰ্থাৎ ভাল পানী বোৱা নৈখনৰ নামেই হ'ল মঙ্গলদৈ নৈ। এই নৈখনৰ পাৰতে অৱস্থিত সৰু নগৰখনেই মঙ্গলদৈ বৰ্ত্তমান মহকুমাৰ সদৰ ঠাই।

বৰ্তমান মহকুমাৰ উত্তৰে ভোটান, পূবে পাচনৈ আৰু তেজপুৰ মহকুমা, দক্ষিণে ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদ আৰু নগাওঁ জিলা। পশ্চিমে বৰ নৈ আৰু কামৰূপ জিলা। ইয়াৰ মাটিকালি ১,২৭২,৩ বৰ্গমাইল। গাৱঁৰ সংখ্যা ১২৪৫ খন। ইয়াৰ জনসংখ্যা ৮,৩৩,৬১৭ (লোক-পিয়লমতে ১৯৭১ চনৰ ১লা এপ্ৰিল পৰ্য্যন্ত।)

থলুৱা গীতমাতৰ আলোচনাত প্ৰবৃত্তি হোৱাৰ পূৰ্বেই সভ্য জগতত সঙ্গীতৰ স্থান সম্বন্ধে কিঞ্চিৎ ব্যাখ্যাৰ প্ৰয়োজনবোধ কৰা হ'ল। সংস্কৃতিৰ পৰিচয় সূচাবলৈ সঙ্গীত কলাও অপৰিহাৰ্য্য। সমস্ত সৃষ্টি ব্যাপি সঙ্গীত বৰ্তমান আৰু সৃষ্টিৰ মূল প্ৰবাহতো সঙ্গীতেই অন্তৰ্গত। মানৱ সংস্কৃতিত ললিতকলাৰূপে সঙ্গীতৰ স্থান অতি উচ্চত। সঙ্গীতৰ মনোমুগ্ধ কাৰিণী ক্ৰিয়াসকলো মানৱৰ ওপৰতেই কিয় পশু-পক্ষী, সাপ আদি অমাত প্ৰাণীৰ ওপৰতো প্ৰভাৱশীল। আন কলাবোৰতকৈ সঙ্গীতে আশু আনন্দদায়ক। সঙ্গীতে দেশৰ তথা কোনো অঞ্চলৰ এটা জাতিৰ সংস্কৃতি, সভ্যতা, চৰিত্ৰ, আধ্যাত্মিকতা সুন্দৰৰূপে বিকাশ কৰে আৰু শাৰীৰিক, মানসিক আৰু আধ্যাত্মিকতাৰ প্ৰগতিৰো বাহন স্বৰূপ হয়।

ভগৱান ব্ৰহ্মাই ঋকবেদৰপৰা ভাষা, সামবেদৰপৰা গীত, যজুৰ্বেদৰপৰা অভিনয় আৰু অথৰ্ব বেদৰপৰা বস উদ্ধাৰ কৰি নাট্য বেদৰ **ৰচনা কৰে**। এই নাট্য বেদো সঙ্গীতৰেই অন্তৰ্গত।

ভাৰত নাট্যশাস্ত্ৰত অতীৰ প্ৰাচীন। তাৰ বাহিৰে অন্যান্য নাট্যশাস্ত্ৰবোৰ যেনে:- সঙ্গীত বজাকৰ, সঙ্গীত দামোদৰ, অভিনয় বাগমঞ্জৰী, সঙ্গীত পাৰিজাত, হৰে:স্মৃতি-সুধাকুৰ, সঙ্গীত কল্প ক্ৰমাকুৰ, সঙ্গীত চন্দ্ৰিকা, সঙ্গীত চন্দ্ৰিকাসাৰ, প্ৰভৃতি সঙ্গীত শাস্ত্ৰবিলাক তাতকৈ কিছু পিচৰ। সঙ্গীত বিদ্যা বিশাৰদ যাৰ পৰম্পৰা অনাদি, সেইবিলাককেই গন্ধৰ্বৰ বোলে। স্বৰ্গ ৰাজ্যত বিচৰণ কৰা এওলোক হ'ল, হাহা, ছ, ছ, চিত্ৰসেন, বম্বল, অশ্বতৰ, প্ৰভৃতি ঋষিসকলৰ ভিতৰতো নাৰদ, হনুম্য, ভৰত,

দণ্ডিল, কোহল, ষাষ্ঠিক, কশ্যপ, মতঙ্গ, বিশ্বাবস্থ প্ৰভৃতি সঙ্গীত বিশাৰদৰূপে প্ৰখ্যাত। তেনে বিশাৰদ বাৱন আৰু অৰ্জুনো তৰি স্মৰণীয়।

গীতবিলাক বহু ভাগত বিভক্ত। প্ৰধানতঃ ধ্ৰুপদ, খ্যাল, ভজন, টপ্পা, ঠুম্ৰী, গজল, তৰাণা, চতুৰঙ্গ, সবগম, কীৰ্ত্তন উল্লেখযোগ্য। তাৰ বাহিৰেও আধুনিক, লৌকিক গীতবোৰো অনেক আছে।

গীতৰ মাহাত্ম্য সম্বন্ধে ইয়াকো উল্লেখ নকৰি নোৱাৰো যে, শ্ৰীকৃষ্ণৰ বংশীধ্বনিত যি গীতৰ বস উদ্ভৱ হৈছিল। তাৰ বৰ্ণনা দি শ্ৰীমদ্ভাৰত কৈছে যে, গোপীসকলে আত্মহাৰা হৈ নিজৰ স্তন্যপায়ী কোলাৰ শিশু মাটিত পেলাই, নিজ স্বামীৰ পৰিচৰ্যা পৰিহাৰ কৰি, যিজনী যি ভাবে আছিল শ্ৰীকৃষ্ণৰ প্ৰতি দাক্ষণ আসক্ত হৈ শৰতৰ পূৰ্ণিমাৰ ধবল জোনাক নিশা সেই ভাবেই যমুনাৰ বালিত উপনীত হ'লগৈ।

সৰ্বজন বিদিত তাম সোণৰ দীপক বাগত বস্তি জ্বলা ওস্তাদ জাদিকদ্দিন খাঁৰ মেঘ মল্লাৰ গীতগাই ধুমুহাৰ সৃষ্টি কৰা আদি অশ্বৰ্যা জনক শক্তিৰ অভূদয় সঙ্গীতৰেই প্ৰভাৱ। আমাৰ মঙ্গলদৈতো ব্যাস গীত গোৱা ওজা ৬গঙ্গা, ৬বাগুণা, দুই এগাবাকীয়ে মেঘমল্লাৰ সুবৰ ধ্বনিৰে বৃষ্টিপাত কৰোৱা কথা লোকমুখে প্ৰখ্যাত।

আমাৰ দেশত যেনেকৈ শ্ৰীশঙ্কৰ দেৱৰ ৰচিত কীৰ্ত্তন, শ্ৰীমাধৱ দেৱ ৰচিত নাম ঘোষা আদি পুথিবোৰত ছন্দভেদে সুৰ লয় আৰু তান মানবো প্ৰভেদ সূচায়, প্ৰতি ঘোষাৰ সুকীয়া সুবৰ সৃষ্টি কৰিছিল তদনুৰূপ মঙ্গলদৈতো অনেক সঙ্গীতানুবাগী বিজ্ঞ জ্ঞাত অজ্ঞাত পণ্ডিতৰ ৰচিত ছন্দেৰে মঙ্গলদৈৰ আকাশে-বতাহে, বজাৰ নগৰে, চহৰে, মঠে-মন্দিৰে, দেৱালয় সত্ৰাদিকে ভিতৰ কৰি, ৰাজ আলি পথাৰ, সমাৰ, গৰখীয়া শালি আদি সকলোতে সুবৰ লহৰ আদি কালৰেপৰা মুখৰিত হৈ আছে।

কালাইগাৱৰ কেন্দুকলাইৰ নৃত্যগীতে নবক বজাৰ বাজপ্ৰসাদ, কামাখ্যাৰ মন্দিৰ, ব্যাস কলাই গীত-মাতৰ বাগ বাগিনীৰ ধ্বনিৰে, দৰঙ্গীৰজাৰ মঠ-মন্দিৰত, বামসবস্বতীৰ মহাভাৰত, বধকাব্যৰ লালিত্যেৰে ব্যাসৰ ওজাৰ কৃতীত্বৰে প্ৰতিখন গোকৰ্ণোপাৰি আদ চাপৰি আদি বিষ্ণু সভাত সত্ৰ, দেৱালয় মন্দিৰৰ দুৱাৰে দুৱাৰে অজ্ঞাত কৰি অগননৰ বিয়াহৰ ওজাৰ মূল পুথিত পদৰ লগত উপ কথাৰ দৰে ছন্দবদ্ধ বহুনা সম্বলিত মালচী গীত আদি নানা অজ্ঞাত গায়িকাৰ সুললিত ছন্দময় বসাল বিবাহৰ গীত পদবোৰ, নামতিবাই অলেখৰ আইনাম, ধাইনাম, শুভচনী নাম, নিচুকণি গীত আদি অজ্ঞাত বচকৰ বনগীত, গৰখীয়া গীত আৰু **অশ্লীল বুলি** গণ্য কৰা নিজানত গৰখীয়াই গোৱা অখ্যাত বচকৰ নাংলি গীতৰ ধ্বনি আজিও বিয়পি আছে। কিন্তু কালৰ সোতত নিত্য নতুন সংসাৰ খনত বহু গীত-মাত পুৰণি বুলি অৱহেলিত হৈ ক্ৰমে লোপ পাবৰ উপক্ৰম হৈছে। নবীন যুৱক-যুৱতী, কিশোৰ-কিশোৰী সকলে পুৰণি গীত-মাত জাহ যাবলৈ এৰি দিছে।

মঙ্গলদৈত স্থানীয় লোকগীত নোহোৱা নাছিল। কিন্তু গ্ৰামো-ফনৰ ৰেকৰ্ড, ৰেডিঅ'ৰ আধুনিক প্ৰৱল চৰ্চ্চাৰ বাবে আমাৰ গায়ক-সকলে পুৰণি গীত-মাতবোৰ ধোৱা চাওঁত তুলি থলে। ক্ৰমে তাতেই জাহ যাই লোপ পাব ধৰিছে।

বিহুগীত—উজনি অসমৰদৰে বিহুগীতৰ চৰ্চ্চা মঙ্গলদৈত নাই বুলিলেও হয়। মাঘ বিহুৰ উৰুকাৰ নিশা কোনো কোনো ঠাইত নাঙলি সদৃশ অশ্লীল গীতৰ সামান্য চৰ্চ্চা শুনা যায়। বিহুবলীয়া বতৰৰ গীত থলুৱা বড়ো জাতিসকলৰ মাজতহে উখল-মাখল লাগে। তেওঁলোকে বহাগ বিহুক “বাইচাণ্ড” বোলে।

তাকে আকৌ প্ৰতিদিনে বেলেগ বেলেগ নাম দি ৬ দিন পালে। ১। ‘মচা দোমহি’ (গকবিহু), ২। মানহৈ দোমহি (মানুহৰ বিহু), ৩। চৈমা দোমহি (কুকুৰ বিহু), ৪। অমা দোমহি (গাহৰিৰ বিহু)

৫। দাক দোমহি (কুকুৰা বিহু), ৬। হাংচো বিহু (হাহবিহু)। ইয়াৰপৰা দেখা যায় তেওঁলোকে জীৱ মাত্ৰকে শ্ৰদ্ধা আৰু সেৱা কৰে। এই বিহুত তেওঁলোকৰ মাগন মাগা এটি কৃষ্টি। বিহুত গক ধুৱাই আৰু গান (মেথায়) গাই—

লাওজা ফান্তাওজা, বাঁহীৰ বাঁহীৰ এৰ হাজা হাজা,
বিমশি খিথেৰ কিকলি খিথেৰ, নাং ছাঁৰ জাগান
হালুৱা গিদিৰ ইত্যাদি।

ইয়াৰ অসমীয়া ভাষাত লাওখা, বেঙ্গেনা খা বহুৰক বহুৰে পালে পালে বাঢ়ি যা, মাৰ-বাপেৰ বাঢ়িব নোৱাৰাৰ দোষত প্ৰতিশোধ লৈ তহঁত ওখ বলদ হবি। মাৰবদৰে চুটি-চাপৰ নহবি ইত্যাদি। এনে গীতেৰে বড়ো ভাষা সমৃদ্ধ।

থলুৱা হিন্দুবোৰৰ মাজতো বহাগ বিহুত গক ধুৱাওতে সেই একে কথাবে উক্তি কৰি গৰখীয়াবোৰে গক ধুৱাই আৰু সুৰ লগাই গাই—

লাওখা, বেঙ্গেনা খা, বহুৰে বহুৰে বাঢ়ি যা ;

বাপে সৰু, মাৰে সৰু, তই হবি বৰগক। ইত্যাদি

পানীৰপৰা উঠি গকবোৰ একে ঠাই কৰি খেদি ঘূৰাই আনোতে দীঘলতি গছৰ পাতেৰে কোবাই কোবাই গাই—

দীঘলতি দীঘল পাত, গক কোবাও জাত জাত। ইত্যাদি মঙ্গলদৈ অঞ্চলো নৰকাসুৰ বজাবে বাজাৰ অন্তৰ্ভুক্ত আছিল বুলি বুৰঞ্জীয়ে প্ৰমাণ কৰে। সেইদৰে মা কামাখ্যাবো প্ৰভাৱ মঙ্গলদৈত অতি বেছি। যোগিনী তন্ত্ৰৰ তান্ত্ৰিকতাক পূৰ্বৰ পূজাৰী ব্ৰাহ্মণ শ্ৰেণীয়ে বেছি সমাদৰ কৰিছিল। ইয়াত মন্ত্ৰ আৰু তন্ত্ৰ উভয়ে প্ৰভাৱ প্ৰৱল। বৰ্তমান নগাওঁ জিলাৰ মায়াং আৰু মঙ্গলদৈৰ মাজত এই তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ এটি সম্বন্ধ যেন ওতঃপ্ৰোতঃভাৱে জড়িত। মঙ্গলদৈয়া কৰি জয়বামে শীতলা নামে এখন মন্ত্ৰ পুথি বচনা কৰে। মনসা আৰু শীতলাক একে শ্ৰেণীৰে দেৱী বুলি শ্ৰদ্ধা কৰে। “মনসাৰ নাভিমূলে

জন্ম ভৈলা শীতলাৰ” বুলি কৰিয়ে উল্লেখ কৰিছে। এই তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰবোৰে গীতৰে লেখীয়া।

শীতলাৰ আকৌ অষ্ট গৰাকী শীতলা থকা বুলিও স্বীকাৰ কৰিছে। অনেকে আকৌ বুঢ়ী গোসানী বুলিও দেৱীশক্তিৰে এগৰাকীক পূজা কৰে। বুঢ়ী গোসানীৰ থানো (মন্দিৰ) মঙ্গলদৈৰ অনেক ঠাইত আছে। ওপৰোক্ত আটাইবোৰ দেৱীশক্তিৰ পূজাৰ বাবে বহুতো গীতাকাৰে মন্ত্ৰ আৰু গীত আছে। গীতবোৰ প্ৰায় থলুৱা লোকৰে বহুনা। মঙ্গলদৈৰ থলুৱা আইনামৰ পদৰ নমুনা স্বৰূপে তলত চমু উদাহৰণ দিয়া হ’ল— আইনামত বহি আয়তীসকলে সুৰ লগাই গাই— (থলুৱা ভাষাত)

(১) ঠাইখিনি মুছিয়া নবাদ (নৈবেদ্য) বঢ়ালা
নজুৰি লগালা-ধূপ হৰিহে।
ডাঙৰটো বৈনাকে বেৰি বেৰি চাৱৈ
মাঝটো বৈনাকৰ ৰূপ হৰিহে ॥
মাঝটো বৈনাকে বেৰি বেৰি চাৱৈ
সৰুটো বৈনাকৰ ৰূপহৰিহে। ইত্যাদি—

বিয়ানাম— মঙ্গলদৈত থলুৱালোকে বিয়ানাম লুপুলি বিয়াৰ পদহে বোলে। এই পদ বিবাহৰ **সুৰে সুৰে** পদো বিভিন্ন আৰু অৰ্থব্যঞ্জক। **বিবাহৰ সুৰবোৰ হ’ল** (থলুৱামতে) কন্যাপক্ষৰ ঘৰত দৰাপক্ষই আঙঠি পিন্ধোৱা বা চিন দিয়া অলঙ্কাৰ পিন্ধোৱা, তেলৰ ভাৰ দিয়া আৰু বিয়া আৰু পোহন বিয়া। ছোৱালী প্ৰথম বজ্জমলা হওঁতে পতা উৎসৱক তোলনী বিয়া বোলা হয়।

কিছু বছৰ আগলৈকে ছোৱালীৰ পুষ্পিতা নোহওঁতেই বিবাহ সম্পন্ন হৈছিল। তাক আগ বিয়া আৰু ছোৱালী পুষ্পিতা হলে পুনৰ বিবাহ হয় তাক পাছ বিয়া বোলা হয়। ব্ৰাহ্মণ আদি উচ্চজাতি সকলৰ তিবোতাগৰাকীৰ প্ৰথম গৰ্ভ হওঁতে গৰ্ভ অৱস্থাতে আকৌ

এবাৰ বিবাহ পাতে তাক পোহন বিয়া বোলা হয়। এই বিয়াবিলাকৰ বিয়াৰ পদ সুকীয়া। কেইটামান চমুকৈ তলত উদাহৰণ দেখুৱা হল।

দৰাই সাজপাৰ পিন্ধি উঠাৰ আগতে স্নান কৰাই লয়।
তেতিয়া গাই— (আটাইবোৰ থলুৱা মাত কথাৰে ৰচিত)

কাৰ ঘৰৰ পাচে, কলত ধৰি আছে

ঐৰাম ধুৱাব ধুৱাব বুলিহে।

তোৰে মায়েৰে গল চতিমাৰি

ঐৰাম তেলকনি আনিব বুলিহে ॥ ইত্যাদি

দৰা সজাওতে গাই—

গা-ধুই উঠিয়ে মায়েকক সুধিলে

ঐৰাম কি কাপোৰ পিন্ধিব পাই

ছাতে শুকুৱা মুঠিতে লুকুৱা

ঐৰাম সেই কাপোৰ পিন্ধিব পাইহে, ইত্যাদি

বাটত দৰাঘৰীয়া কন্যাঘৰলৈ যাই থাকোঁতে বাটত গাই যায়—

আইছ ভোমোৰা শহুৰীৰ ঘৰে।

আহি আহি পালোঁ মই কটাৰাহৰ তলে।

আইৰ ভোমোৰা... ..

আহি আহি পালোঁ মই বেতজাহিৰ তলে

আইছ ভোমোৰা... .. ইত্যাদি।

দৰাঘৰীয়াই গাই কন্যাঘৰীয়াৰ কাৰ পালে। দৰা আগবঢ়াবলৈ যোগাৰ কৰি আছে এনেতে কন্যাঘৰীয়াৰ নামতীসকলে গাই—

হাথী আহি পাইলৰে

ঘোঁৰা আহি পাইলৰে—

বৰুৱাৰ লেখ জোখ নাই.....

অতৰাতি হইলৰে দৰা আহি পাইলৰে

আমাৰ ঘৰত সুন্দৰ কন্যা নাই।

দৰা যাই যাত্ৰা কলপুলিৰ ওচৰত বৈ আছে এনেতে কন্যাপক্ষৰ নিৰ্দিষ্ট এগৰাকী তিবোতাই হাতত দৈ কল-পানীৰ পাত্ৰ চোৱৰ অভাৱে গামোছা এখন হাতত লৈ দৰা আগবঢ়াবলৈ দৰাৰফালে আগবাঢ়ি যাই থাকিব আৰু দৰাপক্ষৰ আয়তীসকলে আৰু কন্যাপক্ষৰ আয়তীসকলে সেই পৰিবেশ গীতমতেৰে অতি গাভীৰ্য্যপূৰ্ণ কৰি তোলে। সেই সময়ত ঢুলীয়াৰ ঢোল, কালিয়াৰ কালি, হাতী-ৰোঁৱাৰ চিঞৰ-বাখৰ সম্ভৱস্থলত বন্দুক ববতোপ আদিৰ ধ্বনিৰেই সেই ঠাইখন উৎসৱমুখৰ উখল-মাখল কৰি তোলে।

তেতিয়া আয়তীসকলে গাই—

আগবঢ়াবলৈ মৈৰা বিচনী

ভৰি ধুৱাবলে পানী। ইত্যাদি—

বিয়াত পুৰোহিত বহি হোম আৰম্ভ কৰিলে— আয়তীসকলে গীত জুৰিলে— [নিন্দাৰ সূৰত]

(১) ববদলৰ মকুৱা, বামুণটো থকুৱা
এ বাম, কৰেই খাও কৰেই খাও কৰেই
বামুণৰ বামুণী কৰেই দিবা নৰেই
এ বাম বামুণটো খবতে মৰেই ॥

(২) অন্যৰ বামুণ লেতেৰ পেতেৰ
আমাৰ বামুণ ভাল।

দোলেনীৰে চাউল আনি

থিয়াই মাৰে গাল ॥

বিবাহৰ কাৰ্য্য সম্পাদন কালতে দৰা আৰু কন্যাপক্ষৰ মাজত মনো-মালিন্যৰ সম্ভাৱনাই দেখা দিলে এবিধ ঠাট্টা-মস্কৰা সূচক গীত গোৱা প্ৰচলন আছে। সেইবোৰ কন্যাপক্ষৰ আৰু দৰাপক্ষৰ সুকীয়া। ইয়াক নিন্দাৰ পদ বোলে।

যেনে :—

অতৰাতি চেচাও এখন তামোল নাপাও।

কন্যাৰ মাকক বান্ধি থৈ এখন তামোল খাও গৈ ॥ ইত্যাদি
এনেকে বিবাহৰ নামবোৰ বিভিন্ন ৰূপৰ আছে। সেইবোৰ প্ৰত্যেকৰে উদাহৰণ দিবলৈ প্ৰৱন্ধৰ কাৰণে স্থান তাকৰীয়া ভাৰি বিবত থকা হ'ল।

আখ্যানমূলক গীত কিছুমান থলুৱা অজ্ঞাত কৰিব বচনা বিদ্যমান।
যেনে :— টাঙানা বামুণৰ গীত, বৰভুঁইকপৰ গীত ইত্যাদি। সেইবোৰ নাম, ভাওনাত আৰু সভাত গোৱা হয়। সেইবোৰৰ কিছুমান অতি দীঘলীয়া কিছুমান ছুটি।

যেনে :—

(১) আবে শ্যাম কানাই, জাহাজৰ ভিতৰে বামুণ চলি যায়।
ভাৱৰীয়াৰ বহুৱাই গোৱা গীত—

যেনে :— বায়ন্তা বায়ন্তা বায়ন্তা যাই—

যাবা লাগছে যাবা লাগছে

বাপেৰ গোহাই।

আখে মই খোজো যাবা যাবা

তাই নেদেই যাবা

আঠিয়া কলে বোকা চাউলে

মোক দিলে খাবা।

আবে বায়ন্তা বায়েন্তা..... ইত্যাদি।

আন এটি যেনে :—

অ' ৰোঁৱা সজাইছে

আচ্ছাছে বাহি ৰোঁৱা সজাইছে

অ' ৰোঁৱা চাৰি চাৰি মই ডাঙৰ মানুহ হলে।

একদিন ৰোঁৱা চাৰবা নৰি পাঁচটা বেত খালে। ॥ ইত্যাদি।

আন এটি যেনে :—

অ' মোৰ বুকৰ বুঢ়া ঐ
তোৰ মৰমত মৰো
খলিহা মাছৰ ছপিটি খাই
মাজৰ ডোখৰ এৰোঁ । ইত্যাদি ।

নিচুকণি গীত :—

জোনবাইয়ে এখন পিঠা দিয়া
পাতনাই চোতনাই কিহতকে দিম
হাততে দিয়া ..... ইত্যাদি ।

মহোহোঁ খেদা গীত— (প্রথমাংশ)

অহোঁ হোঁৰে মহোঁ হোঁ
ম'হ মাৰিবা টোকান লোঁ ।
আথেৰ স্বৰত তুহৰ ধোৱা
মহে কৰে তোহা তোহা । ইত্যাদি—

(দ্বিতীয়াংশ)

নাচ ভালুক নাচবে—
হায়বোকা হায়বে । ইত্যাদি—

ছচৰি গীত :—

যেনে— হৰি বল হৰি বল (এজনে আবস্ত কৰে)
এ....হে.... (বহুতে ধৰে)
কুশল হক...
হক... ।
মঙ্গল হক...
হক... এইদৰে ।

ভাখেৰিত ধান হক

হক...

বাৰীত তামোল-পাণ...

হক... ইত্যাদি—

গৰখীয়া গীত :—

ঐ আহতৰ তল (এজনে লগাই দিয়ে বাকী
হে...হে... লগৰীয়াবোৰে দোহাৰে)
নালি চাপৰি...
হে...হে...
ধেনু ভাঙ্গা...
হে...হে...

আজি আমাৰ গক চাবা ভাল হোৱা নাই বুলি গকবোৰ
জোৰে খেদিবলৈ ধৰে— আক গাই—

হেল, ছইচ হেল ছইছ... ইত্যাদি—

দেহ বিচাৰৰ গীত—

হে মোৰ দেহাৰ ভাৰসা নাইৰে
কোন দিনাৰ পাগল শৰীৰ
কোন দিনা যাই এৰি এ... ইত্যাদি—

লাউ টোকাৰীৰ গীত :—

(১) নবসত্য ধৰ্ম্মবীৰ
অসত্যত মৰ্জি বৈলা
এভৰ সংসাৰ
নবসত্য ধৰ্ম্মধৰ । ইত্যাদি—

- (২) ভাবতে জনম দিলা তুমি নাথায়ণ ।
 তোমাব প্রসাদে প্রভু লভিলো জনম ॥
 চাৰিবেদৰ মাছে প্রভু আমাক দিলাস্থিতি ।
 ধৰ্ম দিলা কৰ্ম দিলা আক যে গায়ত্ৰী ॥ ইত্যাদি—

কেবেপ বজোৱা গীত :—

আবে কেবেপবাও কেবেপবাও
 কেবেপ নিলা চোবে ।
 বুঢ়ীআই নাকান্দিবি
 তোকো নিব চোবে । ইত্যাদি—

খুঞ্জুৰী বজোৱা গীত :—

ঐ নন্দেবে হবি কি কৰা কদমতলে বসি ।
 বসি নন্দেব হবি কি কৰা কদমতলে বসি ॥
 ইডাল গছত পখি নাই চৰেই কেনে উৰে ।
 সাগৰত পানী নাই নৌকা কেনে বুৰে ॥
 মিছা ধন জন সৰে আছিলো আশা কৰি ।
 খেনেকতে যমতুলে নিলে যমপুৰী ॥
 ভৱনদী পাবহৈ জীৱে আছে চাই ।
 চাৱা চাৱা বন্ধুগণ ভেলবে বিলাই ॥ ইত্যাদি—

এনেকুৱা থলুৱা গীত-মাতৰ আভাষ এই প্ৰৱন্ধত চমুভাৱে
 আলোচনা কৰা হ'ল । ইয়াৰ বহুল দৃষ্টিভঙ্গীত আলোচনা এই ক্ষুদ্ৰ
 প্ৰৱন্ধত সম্ভৱ নহ'ল । দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ বৈশিষ্টতা বন্ধাব কাৰণে
 গীত-মাতৰ শব্দবোৰ স্থানীয় কথিত ভাষাত দৰ্শোৱা হৈছে ।

মঙ্গলদৈব নাগাবা নাম

এটি প্ৰসঙ্গ

শ্ৰীনাৰদ বৰুৱা

মঙ্গলদৈব কলা-সংস্কৃতি সুকীয়া বৈশিষ্ট্য সম্পন্ন । থলুৱা পৰিবেশ,
 নীতি-নিয়ম, মাত-কথা, পাৰিপাৰ্শ্বিকতাৰ মাজত মঙ্গলদৈব কলা-কৃষ্টি
 স্বকীয় বৈশিষ্ট্যৰে আগবাঢ়িছে । সময়ৰ নিবন্ধুণ প্ৰবাহত মঙ্গলদৈব
 কলা-সংস্কৃতিয়েও পৰিবৰ্ত্তনৰ বাগৰ মাৰিছে সি অনস্বীকাৰ্য্য ।

আমাৰ প্ৰাসঙ্গিক আলোচনাৰ বিষয়বস্তু নাগাবা নাম মঙ্গলদৈব
 কলা-সংস্কৃতিৰ অন্যতম অঙ্গ । শাক্ত কোচ ৰাজত্বৰ সমসাময়িকভাবে
 মহাপুৰুষ শঙ্কৰৰ এক শৰণ নাম ধৰ্ম্মই দৰঙী ৰাজ্যত প্ৰচাৰ লাভ
 কৰিছিল । তাৰেই স্মৃতি হৈ ব'ল থিয়নাম, টোকাৰি নাম, নাগাবা
 নাম ইত্যাদি । আমাৰ এই প্ৰৱন্ধত মঙ্গলদৈব নাগাবা নামৰ এটি
 পৰ্যালোচনা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰা হৈছে ।

॥ নাগাবা নামৰ সংগঠন ॥

মহাপুৰুষীয়া সংস্কৃতিয়ে এবি বোৱা নাগাবা নাম হ'ল এনে
 এক বিশিষ্ট অন্তৰ্গতন য'ত ২০/২৫ জনতকৈও অধিকলোকে অংশ গ্ৰহণ
 কৰে । এই অন্তৰ্গতনত এজন ওজা (পাঠক) থাকে । দুজন নাগক
 আৰু চাৰিজনতকৈও অধিক তালুৱৈ থাকে । বাকী লোকসকলে পালি
 হিচাবে চাপৰি ধৰে । মাটিৰে সজা ডাঙৰ দুটি নাগাবা আৰু দুটি সৰু
 কুকলি থাকে । ছয় পোৱাৰপৰা বিশ-বাইশ পৰ্য্যন্ত কাঁহৰ ডাঙৰ তাল
 নাগাবা নামৰ মূল বাদ্য বস্তু । ইয়াৰ উপৰিও সৰু সৰু কাঠৰ
 চাপৰি সহায়ক থাকে । সৰু মঞ্জুৰী তালো ব্যৱহাৰ কৰা হয় ।

॥ ইয়াৰ আনুষ্ঠানিক ধৰণ ॥

মঙ্গলদৈ অঞ্চলৰ বিভিন্ন অনুষ্ঠানত নাগাৰা নামৰ প্ৰচলন আছে। দেউল উৎসৱ, পূজা ইত্যাদি বিভিন্ন অনুষ্ঠানত আগবেপৰা এতিয়ালৈকে নাগাৰা নাম চলি আহিছে। এই অনুষ্ঠান দুই ধৰণে অনুষ্ঠিত হয়। এযোৰীয়া নাম আৰু পাল নাম। এযোৰীয়া নাম সাধাৰণতে দিনৰ ভাগত অনুষ্ঠিত হয়। পাল নাম বাতিৰ ভাগত চলে। মঙ্গলদৈত নাগাৰা নামৰ দুই ধৰণৰ দল আছে। এটা হ'ল পুৰুষ নামৰ দল আনটো হ'ল ছোৱালী নামৰ দল। দুয়োবিধ নাম দলৰে সাংগঠনিক আৰু আনুষ্ঠানিক ধৰণ একে বিধৰে। মাত্ৰ পুৰুষ দলত সমগ্ৰ দলটো পুৰুষৰ আনহাতে ছোৱালী দলত নাগৰাজন বাদে বাকী কেইজনী ছোৱালী। আকৌ পুৰুষ দলটোত ডেকাবপৰা আদহীয়ালৈ থাকে। কিন্তু ছোৱালী দলটিত কেৱল অকুমাৰী ছোৱালীহে থাকে।

॥ নামৰ পদ-পুথি ॥

কীৰ্ত্তন, মহাভাৰত, পুৰাণ, ৰামায়ণ আদি পুথিবপৰা একোটা ইঁত আখ্যান থলুৱা ভাষাত সুন্দৰভাৱে কাটি আনি পদ্য ছন্দেৰে পৰিবেশন কৰা হয়। ওজা (পাঠক) জনে নামৰ পদ লগাই দিয়ে। পালিসকলে নামৰ পদ ধৰে। লগে লগে নাগাৰা আৰু চাপৰি চেওহন্দে বজাই থাকে। পাঠকজন ঠিয় হৈ পদ দিয়ে পালিসকলে তেওঁক চাবিওকাষে সুন্দৰ কৈ বেঢ়ি বহি পদ ধৰে। পুৰণি পুৰাণ-পুথি, ৰামায়ণ, মহাভাৰতৰ ওপৰিও আজি-কালি বুৰঞ্জীমূলক কাহিনী, কিস্মদন্তীৰ কাহিনী আদিও নামছন্দে গোৱা হৈছে।

॥ নাম অনুষ্ঠানৰ আবস্তনী ॥

নামুৱৈ দলে নাম আবস্ত কৰাৰ আগতে এটি বন্দনা অনুষ্ঠান পৰিবেশন কৰে। ইয়াত প্ৰথমে নাগাৰা আৰু তালৰ বাদীৰে বাংকাৰ তোলে। তাৰ পিচত কৃষ্ণ বন্দনা, গুৰু বন্দনা, বীণাপাণী বন্দনা আৰু

সভা বন্দনা গায়। লগে লগে নাগাৰা, তাল আৰু চাপৰি বাজি থাকে। এটা বিহিত সময়ত বন্দনা অনুষ্ঠানৰ সমাপ্তি কৰে। বিভিন্ন দলে বিভিন্ন ধৰণে বন্দনাৰ দিহা পদ গায়। যেনে—

কৃষ্ণ বন্দনা (ক) দিহা— জয় প্ৰভু নাৰায়ণ নিত্য নিবঞ্জন।
তুমি প্ৰভু দেৱ ভগবান— নাৰায়ণ
ভকতক ৰাখা দামোদৰ ॥

পদ— সেৱকক কৃপা কৰি নিয়া প্ৰভু উদ্ধাৰি
লবা প্ৰভু শতক প্ৰণাম।

(খ) দিহা— হে দেৱ নাৰায়ণ মুকুণ্ড মুৰাৰী
অনাৰিৰ আদি ভব ভয়হাৰী ॥
শ্ৰীমধুসূদন মদন গোপাল
নন্দেৰ নন্দন কানাই পতিত পাৱন ॥
হে দীনবন্ধু অৰুণ চৰণ তলে
পশিলো শৰণ ॥ ইত্যাদি।

এইদৰে পুৰুষবন্দনা, সৰস্বতী বন্দনা আৰু সভাবন্দনাও বিভিন্ন দলে বিভিন্ন ধৰণে গায়। যেনে—

গুৰু বন্দনা (ক) জয়গুৰু শঙ্কৰ সৰ্ববৃদ্ধনাকৰ।
প্ৰথমে প্ৰণামো গুৰু তোমাৰ চৰণ ॥
(খ) গুৰু নাজানো তোমাৰ সেৱা।
অৰুণ চৰণ তলে অৰ্পিলো দেহা ॥ ইত্যাদি।

সৰস্বতী বন্দনা (ক) হে আই দেৱী নমো বীণাপাণি

নাজানো তোমাৰ মিনতি
সেৱাতে হৈবা স্থিতি ॥

(খ) বন্দো মাই সৰস্বতী চৰণ তোমাৰ।
সদায় থাকিবা আই কণ্ঠত আমাৰ ॥ ইত্যাদি।

সভা বন্দনা (ক) দিহা— নাম পাতিলবে সভাৰ ভিতৰে নাম পাতিলবে
পদ— প্ৰথমে প্ৰণামো সভাসদৰ চৰণ ।

যিবা দোষ হয় ক্ষমা কৰা সৃধীজন ॥

ইত্যাদি ।

॥ মূল নামৰ আৰম্ভ ॥

বন্দনা অনুষ্ঠানৰ অন্তত নামদলে মূল নাম অৰ্থাৎ কাহিনী
আখ্যানৰ পদ আৰম্ভ কৰে । বন্দনাত ওজা বা পাঠকজন থিয় নহয় ।
আখ্যান পদাৰম্ভৰ প্ৰথম ঘোষা উলিয়াই ঘুনীৰ প্ৰথম দিহাৰপৰা পাঠক
দলটিৰ সোঁমাজত থিয় হৈ সভাসদক প্ৰণাম কৰি পদ আৰম্ভ কৰে ।
তাৰ পিচত নাগকৰে নাগাৰাত পদবুলনি বাদী আৰম্ভ কৰাৰ লগে
লগে পালিসকলে সুন্দৰ ভঙ্গীৰে বহি বহি চাপৰি বজাই আৰু ওজাৰ
পদ ধৰে ।

॥ নামৰ নামাকৰণ ॥

নাগাৰা নামৰ নামপদবোৰ পুৰাণ, মহাভাৰত, ৰামায়ণ, কীৰ্ত্তনৰ
পৰা কাটি অনা কাহিনীৰে ৰচিত, ইয়াক আগতে অনুকিয়াই অহা
হৈছে । একোটি নাম কাহিনীৰ নায়ক অথবা নায়িকাৰ নামেৰে
নামাকৰণ কৰা হয় । যেনে— ভক্তপ্ৰহ্লাদ, কুমাৰ হৰণ, সুভদ্ৰা হৰণ,
সতীবেউলা, অহল্যা উপাখ্যান, শ্ৰীমতীৰ সন্মৰ, শঙ্কৰ আঠমঙলা,
নল-দময়ন্তী, শিশুন্তী উপাখ্যান, সীতাৰ পঁতাল প্ৰবেশ, অন্ধমুনিৰ
অভিশাপ, তুলসী উপাখ্যান ইত্যাদি ।

আজি কিছুদিনৰপৰা ঐতিহাসিক কাহিনী, কিশ্বদন্তীৰ কাহিনী
আৰু আনকি বেজবৰুৱাৰ বুঢ়ীআইৰ সাধুও নাম ছন্দত নামদলসমূহে
গাব ধৰিছে । সতী জয়মতী, লাচিত বৰফুকন, মহাত্মা গান্ধী, মনিৰাম
দেৱান আদি বুৰঞ্জীৰ চৰিত্ৰই মঙ্গলদৈৰ নাগাৰা নামৰ ছন্দোবদ্ধ কাহিনী
হৈ পৰিছে । আকৌ তেজীমলা, কমলা কুঁৱৰীৰ কিশ্বদন্তী আৰু

কুকুৰীকণাৰ আঠমঙলা সাধুও নাম ছন্দত শুনিবলৈ পোৱা গৈছে ।
পুৰাণ কীৰ্ত্তনৰপৰা কাটি আনি নাম ছন্দত ৰচনা কৰা এইবোৰ পদ
মঙ্গলদৈৰ গাৱে গাৱে অখ্যাত অৱস্থাত থকা একাধিক স্মাৰক কৰিব
কৰ্ম । তেওঁলোকে মনৰ চকুত শাস্ত্ৰীয় কাহিনীক নামছন্দত ৰূপ দিয়াৰ
ওপৰিও বুৰঞ্জী, কিশ্বদন্তী, সাধুকথাৰ কুকিৰ পৰাও বহু বহু কাহিনীক
নামছন্দত ৰূপ দিব ধৰিছে । এই ক্ষেত্ৰত বিশিষ্ট পাঠকসকলেও ভূমিকা
লৈ আহিছে ।

॥ পাল নাম ॥

নাগাৰা নামৰ আকৰ্ষণীয় আৰু গম্ভীৰ অনুষ্ঠান হ'ল— পাল
নাম । মঙ্গলদৈ অঞ্চলত উদ্‌যাপিত হোৱা বিভিন্ন তিথি উৎসৱ আদিত
পালনাম অনুষ্ঠানৰ প্ৰচলন বহু পুৰণি প্ৰথা । এই অনুষ্ঠান নিশা
৮/৯ বজাৰপৰা আৰম্ভ হৈ ৰাতিপুৱা শেষ হয় । বিৰাট মুকলি ৰতাব
তলত ছুইজোৰা নামুৱৈ বেলেগে বেলেগে বহে । ৰতা-ভৰা দৰ্শক
শ্ৰোতাৰ খদ্‌মদম্ উপস্থিতিৰ এক পুলকভৰা পৰিবেশত ছুইদল নামুৱৈৰ
নামৰ প্ৰতিযোগিতা চলে । ছুয়োদলৰে বন্দনা অনুষ্ঠানৰ সমাপ্তি হ'লে
দৰ্শকসকলৰ মাজৰ এজন বা দুজন বয়োবৃদ্ধ বিশিষ্ট দৰ্শকে ছুয়োদলৰ
মাজত ৰতাৰ খুটাত তামোল-পান আৰু কিঞ্চিৎ ধনৰ বঁটা বান্ধে
আৰু ছুয়ো প্ৰতিযোগী দলৰ শ্ৰেষ্ঠদলটিক পুৱা বঁটা দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতি
দিয়ে । ইয়াৰ পিচৰপৰা ছুয়োদলৰ নাম আৰম্ভ হয় । প্ৰথম বন্দনা
গোৱা দলটিয়ে প্ৰথমে নাম গায় । তাৰ পিচত আনটো দলে গায় ।
এইদৰে এজোৰাৰ শেষ হ'লে আন জোৰাই গায় । প্ৰত্যেকটি দলে
দৰ্শক শ্ৰোতাক পাৰ্ধ্যামানে আমোদ দিবলৈ চেষ্টা কৰে । ছুয়োদলৰে
নাম কটাকটি হয় । ইয়াৰ মাজতে দৰ্শক শ্ৰোতাৰ অধিকতৰ আমোদৰ
কাৰণে পদৰ দ্বাৰা ইদলে সিদলক বিদ্ৰূপ মন্তব্য কৰে । এই বিদ্ৰূপ
মন্তব্যখিনিক “গালিৰ নাম” বুলি কোৱা হয় । অৱশ্যে এই বিদ্ৰূপ

অথবা গালি সাময়িক ভাবেহে কৰা হয়। বাতিপুৰালৈ দৰ্শক শ্ৰোতাক আমোদ দিয়াৰ কাৰণেহে এই ব্যৱস্থা চলে। বাতিপুৰা অনুষ্ঠানৰ অন্তত ছয়োদলৰ মিলা-প্ৰীতি হয়। বাতি বন্ধা বঁটা ছয়োদলৰ মাজত সমানে বিশিষ্ট বয়োবৃদ্ধ দৰ্শক এজনে ভগাই দিয়ে—।

॥ বাদি আৰু চং ॥

নাগাৰা নামৰ অন্যতম আকৰ্ষণীয় বস্তু হ'ল নাগাৰা তালৰ বাদি আৰু লগে লগে তাল-নাগাৰাৰ চং। নাগাৰাৰ বাদি সাধাৰণতে চাৰিধৰণৰ। যেনে—

(ক) পদ বুলনি বাদি, (খ) সাধাৰণ বাদি, (গ) চং বাদি আৰু (ঘ) মুখ বাদি। পালনাম অনুষ্ঠানত ছয়োদলৰে নাম কটাকটিৰ ওপৰত বাদি আৰু চংৰ কটাকটি হয়। দৰ্শকৰ কাৰণে ই বৰ আমোদজনক আৰু ৰোমাঞ্চকৰ।

॥ চং ॥

চং দুই প্ৰকাৰৰ। তাল আৰু নাগাৰাৰ বাদি চং। আনটি হ'ল তাল-নাগাৰাৰ কুস্তি চং। দুয়োবিধেই আকৰ্ষণীয় আৰু কলাসম্পন্ন। বুদ্ধি-কৌশল আৰু কলাৰ অপূৰ্ব সংযোজনাত এই চং দেখুওৱা কাম সম্পন্ন হয়।

॥ অনুষ্ঠানৰ সামৰণি পৰ্য্যায় :-

সাধাৰণতে এজোৰীয়া নাম অনুষ্ঠানত তাল নাগাৰা আৰু চাপৰিৰে সামৰণি বাদি মাৰি শেষ কৰা হয়। আনহাতে পালনামত ছয়োদলে সামৰণি নাম (খোৱা নাম) গাই নাগাৰা তালৰ বাদিৰে শেষ কৰে।

॥ মঙ্গলদৈৰ সুকীয়া কলা নাগাৰা নাম ॥

মঙ্গলদৈৰ বাইজক আমোদ আৰু পৰিতৃপ্তি দি অহা নাগাৰা নাম অনুষ্ঠান মঙ্গলদৈৰ লোক সংস্কৃতিৰ অন্যতম অঙ্গ। নিৰক্ষৰ সময়ৰ প্ৰতিবেদনত সংস্কৃতিয়ে ৰূপ সলাই। কলা-কৃষ্টিৰ পৰিবৰ্তন আছে, বিকাশ ঘটে। নাগাৰা নামৰ জন্ম কি উদ্দেশ্যত হৈছিল তাক বাদ দি আধুনিক কলাসুলভ দৃষ্টিৰে চাব গলে, ই সঁচাকৈয়ে মঙ্গলদৈয়া কলাৰ এটি বিশিষ্ট অঙ্গ। নাগাৰা নামত আধুনিকতা সোমাই ইয়াৰ বিকাশক কিমানদূৰ আগবঢ়াই নিব পাৰিছে সেই বিচাৰ এতিয়াও পৰীক্ষামূলক স্তৰত।

কিন্তু এইকথা স্বীকাৰ কৰিব লাগিব যে, সাংস্কৃতিক দৃষ্টিত নাগাৰা নাম হ'ল মঙ্গলদৈৰ লোক-সংস্কৃতিৰ অন্যতম অনুষ্ঠান। কলা-কৃষ্টিৰ দৃষ্টিৰে চাব গ'লে ই হ'ল মঙ্গলদৈৰ লোক-কলাৰ বিশিষ্ট নিদৰ্শন।

মঙ্গলদৈৰ গাৱেঁ গাৱেঁ নাগাৰা নামৰ দল আছে। আজি ছয় সাত বছৰৰপৰা এই দলৰ সংখ্যা বৰ বেছিকৈ বৃদ্ধি হব ধৰিছে। পুহমহীয়া মাঘমহীয়া ঠেতুৱৈলগা জাৰত ওৰে বাতি কঁপি কঁপি শ-শ নাৰী-পুৰুষে পালনাম উপভোগ কৰে। সন্ধিয়া গাৱেঁ গাৱেঁ নামৰবত নাগাৰা তালৰ দলদোপ হেন্দোলদোপ মাতে মঙ্গলদৈৰ আকাশ-পতাল নিনাদিত কৰি তোলে। লগে লগে সঁচাকৈয়ে এক মঙ্গলদৈয়া পৰি-বেশৰ সৃষ্টি কৰে। তাল-নাগাৰা চাপৰি আৰু পদৰ অপূৰ্ব সংযোজনৰ সুন্দৰ সমলয়ে মঙ্গলদৈৰ ডেকা-গাভৰু বৃদ্ধ-শিশু সকলোৰে প্ৰাণত পুলক আনে। সকলোৰে মুখে মুখে নামৰ পদ, নাগাৰা-তালৰ বাদি আৰু সঁচাকৈয়ে নাগাৰা নামক মঙ্গলদৈৰ সুকীয়া সংস্কৃতিৰ সুকীয়া কলাৰ আৰু সুকীয়া কৃষ্টিৰ বিশিষ্ট উপাদান বুলি আমি সকলোৰে স্বীকাৰ কৰিব লাগিব।

॥ স্বৰ্গীয় বীৰেশ্বৰ শৰ্ম্মাৰ স্মৃতিত ॥

—কবি চহৰীয়া

[ত্যাগী, সাহনী, আদৰ্শ শিক্ষাবিদ আৰু সমাজকৰ্ম্মী ৩৮বীৰেশ্বৰ শৰ্ম্মা আছিল এগৰাকী সু-সাহিত্যিক আৰু দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ নীৰৱ পূজাৰী। মঙ্গলদৈৰ গাৱলীয়া জীৱনৰ পটভূমিত লিখা মঞ্চ উপযোগী ‘মৰুদ্দমা’ আৰু ‘বুঢ়াৰ বিয়া’ নাটকত দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ এটি দিশ সম্পূৰ্ণ ফুটাই তুলিছে। এনেহেন কলা-কৃষ্টিৰ সেৱক গৰাকীৰ স্মৃতি দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ দ্বাৰা স্মৰিছোঁ।]

বাণী মন্দিৰত—

সত্য শিৱ সুন্দৰৰ আৱহণী গীত
ভাষা জননীৰ মোহময় বীণত তুলি জীৱন সঙ্গীত।

নিজৰ কান্দোনবোৰ ঠেলি দূৰলৈ

প্ৰশস্তিৰ **পাণ্ডিত্যবোৰ** ললা আওৰাই

ধাম আৰু চকুলোৰে সেমেকা পৃথিবীখনিত

বাবে বাবে মূৰ খুন্দিয়ায়।

অনাদৰ অৱহেলাকেই জীৱন সম্পদ বুলি

গ’লা বিঙিয়াই।

কিন্তু তোমাৰ বাণী মন্দিৰত

দীক্ষা-মন্ত্ৰ লিকি লোৱা ত্যাগৰ সেৱাৰ

সাৰ্থক কবিতা বুলি দিয়া আমাৰ শত প্ৰতিশ্ৰুতি

আৰু মৌন অঙ্গীকাৰ

ব’ল অপূৰণ।

[৭১]

যাযাবৰী আৰু চেতনাক কোনো দিনে বাস্তৱৰ সহিষ্ণু দৃষ্টিৰে চাই
দেৱলীয়া অতীতৰ প’য়ালগা অধ্যায় বুলি
স্মৃতিৰ নঙ্গলা খুলি তোমালৈ নাচালো ছনাই।
আৰু আজি !

তোমাৰ চিত্ত জুইৰ হিম হৈ যোৱা আঙ্গঠাবোৰক
স্মৃতিৰ স্বাক্ষৰ বুলি ফুৰাই ফুৰাই
তোমাৰ পবিত্ৰ বাণীক কলঙ্কিত কৰাৰ
কোনো অধিকাৰেই নাই।

সেয়ে হে মহান—

শান্তিৰ অমিয় কোলাত চিৰ নিদ্ৰিত অমৰ আত্মাক
ঘৰিয়ালি চকুৰপানী টুকি আমনি কৰাৰ আৰু
অৱকাশ নাই।

শুই থাকা অমৰ ধামত

মিছা প্ৰশংসাবে কলঙ্কিত নকৰোঁ আৰু তোমাৰ মহান বাণীক।

মাথো তোমাৰ জীৱন আদৰ্শৰে নিজে উদ্ভাসিত হোৱা
বজ্জ গন্তীৰ অভয় বাণীৰে আমাৰ জীৱনবোৰৰ
নতুন আচনি দিয়া।

তোমাৰ আশীষেই হওক

কুকৰ্ণেত্ৰ পাৰ্থ সখাৰ মাতৈ হৃদ্যৰ—

॥ স্বৰ্গীয় কবিৰাম ওজাৰ স্মৃতিত ॥

ডাঃ লক্ষী কান্ত শৰ্মা

গোকৰ্ণোপবী, আদ্যোপবী বাসুদেব পূজা
সুখ্যাতিৰে গাইছিল কবিৰাম ওজা ॥
গাইছিল সৰ্বদায় দশভূজা পূজা
অবিদিত নহৈছিল কবিৰাম ওজা ॥
কান্তিৰাম ধনোৰাম সোন্দৰেই পালি
জলোৰাম বহুৰাই পদ্যত পাবে গালি ॥
শ্ৰীমন্ত যশৱন্ত সেই কবিৰাম ওজা ।
নাচিছিল সভামাজে চকুত চমকা ॥
নিৰ্ভিক মুখস্থ শক্তি নিৰ্ভিক চলন
আঠখন পুথি গায় ওজাৰ বুলন ॥
হাজাৰ হাজাৰ নব-নাৰী বেৰি বেৰি চায়,
মাগন মাগোতে ওজাই শ টকা পায় ॥
গন্ধৰ্ব বিদ্যাত ওজা কিমান প্ৰখৰ
জাকত জিলিকি থাকে অৰুণ অধৰ ॥
নাচোতে নাচোতে ওজা ভাগৰি নেয়ায়
চন্দ-ছলৰী-ছবি পাহৰি নাযায় ॥
মুহুৰা নাচন আৰু তাল মান গান,
ঘটুৱাব নোৱাৰিছিল অনেক সূজান ॥
তেজপুৰ ভুড়াগাওঁ বহা বিন্দুগুৰি,
ভাতি-পিনে ঘূৰি আহে বঙীয়া, ধুবুৰী ॥
খোজকাটি ফুৰিছিল নাছিল বাহন,
খোজকাটা ভাগবত শৰীৰ পতন ॥
দৰঙীৰ কলা-কৃষ্টি অনেক ধৰণ
দেৱতাৰ বঙ্গ-ভূমি দৰঙা ভবন ॥

॥ শ্ৰীশ্ৰীশঙ্কৰদেৱলৈ প্ৰণাম ॥

শ্ৰীগাজুল নাথ চহৰীয়া

জিলিকি উঠিল আমাৰ
আন্ধাৰ অন্তৰবোৰ ।
কীৰ্ত্তন-দশম-দৰগীত ৰচি
ভাওনা-সবাহৰ অন্ধীয়া নাটৰ
মধুৰ সঁচি
বসহীন অসমৰ প্ৰাণত তুমি
ভুলিলা মৰমতাৰ মধুৰ স্বাক্ষৰ ।
হে দেৱ !
তোমাৰ কবিতাৰ কাকলিত
ছন্দৰ মুকলী ধ্বনিত— অহি অসমৰ মোৰ
পাহাৰে-ভৈয়ামে বাজি উঠিল যি
‘একমেব অধিতীয়ম’— মহাভাগৱতৰ মহামন্ত্ৰ
চিৰদিনলৈ বাজি থাকিব সি
অসমৰ— অসমীয়াৰ পৰাণৰ কোঁহে কোঁহে
বন্ধে বন্ধে— বোৱাই স্মৰণীয় এক
অমলিন অমৰণ সোঁত ।
আন্ধাৰ বহুন্ধৰাৰ শ্মশান-বুকুত
দিব্য পোহৰৰ হে শঙ্কৰ-দিবাকৰ
ধীমান-দীপ্তিমান গুণাকৰ !
তোমাৰ পুণ্য চৰণত
দাসৰ শতকোটি প্ৰণাম । *

* অতুলনীয় মহাপুৰুষ গৰাকীৰ বৈষ্ণৱী প্ৰবাহে কিছুমান দৰঙী কলা-কৃষ্টিকো
সামৰি লৈ প্ৰেৰণা যোগাইছিল । দৰঙী কলা-কৃষ্টি সমাজে এই মহাপুৰুষ
গৰাকীক শ্ৰদ্ধা নিবেদন কৰিছে । — সম্পাদক

॥ স্বাগতম্ ॥

শ্রীবিজয় ভাগবতী

সমবেত সুধী সৱ

আৰু সভাপতি দেৱ

যাচিলো স্বাগতম্ আমি ।

দৰঙা মধ্যত মিলি

আউলা চৌকাতে বুলি

পাতিছো দৰঙা ধেমালি ॥

বজাৰবীয়া কালিয়া আজি

কালিয়া পাবাত নাই ।

কবিবাজ মিশ্ৰৰ জন্মস্থান

চপৰা গাৱতে পায় ॥

গৰুই পানী নাথায়

বজাৰবীয়া পুখুৰী

বিজয় নাৰায়ণৰ স্মৃতি

ধনতোলা আলি ॥

যাত্ৰাপাৰ্টিৰ সোৱাদ দিবলৈ

প্ৰসাদ চহৰীয়া আজি নাই

বজাৰবীয়া ডামা

থানু আৰু ফৰিঙাই নোকোবাই ।

সকলো জাতিয়ে আছে

ভিনপৰ নাই,

হিন্দু মুছলমান লগলাগি

সুকলানি গায় ॥

[৭৫]

বৰবড়িত শিবিৰ পাতিছিল

স্বাধীনতাৰ বাবে

দেশৰ হকে আমাৰ ৰাইজে

মৰণৰ কথা নাভাবে ॥

তুলীয়া কালিয়া ওজা ভাওনা

সকলো ওলায় আহ

আমাৰে চোতালত ভাঙনা পাতিছেহি

সকলোৱে কৰহি বাঃ বাঃ ॥

আহ ভাদৈ বাই

দেওধনী নাচ ।

থানু ওজাৰ ৰাগে

আজিও মচা নাই মাঁচ ॥

ফটিক ওজা নাই আজি

দেওধনী দকত পেলাব ।

ঝাৰো বিন নাই পদ

কোনোবাই জানো পাহৰিব ?

আলৌ শইকীয়াৰ পুতলা ভাঙনা

আজি আৰু নাই ।

জলৌ দেৱ শৰ্ম্মাৰ 'ডাইভৰকণা'

কোনোবাই জানো পায় ॥

দৰঙী কলা-কৃষ্টিৰ বিষয়ে

কেইটামান সংগ্ৰহ—

সংগ্ৰাহক—শ্ৰীললিত শৰ্ম্মা

॥ দেওধনী নৃত্য ॥

মঙ্গলদৈ তথা ভাৰতত বিবল দেওধনী নৃত্য আজি লুপ্তপ্ৰায়। বৰ্ত্তমান দেওধনী মঙ্গলদৈ অঞ্চলত নাই বুলিলেই হয়। ছই এজনী জীয়াই আছে যদিও তেওঁলোকৰ বৃদ্ধা অৱস্থা। তলত উল্লেখ কৰা দেওধনীসকল এসময়ত বিখ্যাত দেওধনী আছিল। বাধিকা (বেজপাৰা) ভাদেশ্বৰী (শ্বেতমদাৰ) বৰ্ত্তমান বলনকাৰ দড়িকিনী (ঢেকীপাৰা) পখিলা (দক্ষিণচুবুৰী) সোণেই (ডাহী) দেওবৰী (ডাহী) লখেশ্বৰী (হাৰগাওঁ) জোনেইশ্বৰী (হাড্গাওঁ) তৰাৱলী (ডাহী) ৰেৱতী (স'লপাম) লাহেই (মেদা) ইত্যাদি।

॥ পুতলা ভাওঁনা ॥

মঙ্গলদৈৰ পুতলা ভাওঁনাৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য আছে। সকথেকেৰাবাৰীৰ আলৌ শইকীয়া এই বিষয়ত আগবঢ়ুৱা। বৰ্ত্তমান এই অঞ্চলত জীৱিত থকা **কেইজনমান** পুতলা ভাওঁনাৰ ওজা — স্বনকান্ত শৰ্ম্মা, **দেৱেন** শৰ্ম্মা, আমিন ডেকা আদি।

॥ কালিয়া ॥

অতি প্ৰাচীন কালৰপৰা প্ৰচলিত কালিয়া কলাবিদ্যা বৰ্ত্তমান মঙ্গলদৈ অঞ্চলত লুপ্ত। ঢুলীয়া, কালিয়া আৰু হাতী নহলে আগতে বিয়াৰ কোনো সৌন্দৰ্য্য নাছিল। বিয়াৰ কন্যাৰ কান্দোন কালিয়াইহে বন্ধ কৰিব পাৰিছিল। তলত নাম উল্লেখ কৰা কালিয়াসকল এসময়ত বিখ্যাত কালিয়া আছিল। মঃ ছতি সেখ (কালিয়াপাৰা) মঃ থানু সেখ (কালিয়াপাৰা) ৳কপিলা নাথ (লোকাই) নৰকান্ত কলিতা, পানীৰাম ডেকা (বছাচুৰা) ইত্যাদি।

॥ ঢেপাঢুলীয়া ॥

ভাৰত চৰকাৰে সংৰক্ষণ কৰা ঢেপাঢুলীয়া দৰঙৰ বৈশিষ্ট্য। কালৰগতিত এই কৃষ্টিও লোপ পাব ধৰিছে। মৰি মৰি জীয়াইথকা কেইটামান ঢেপাঢুলীয়া দলৰ নাম উল্লেখ কৰা হ'ল। ঢুলীয়াপাৰা, নাহৰবাৰী, আউলাচৌকা, ঠেকেৰাবাৰী, ঔতলা ইত্যাদি। উল্লেখ যোগা যে, আউলাচৌকাই ঢেপাঢুলীয়াৰ ক্ষেত্ৰত আগভাগ লৈ আহিছে।

॥ ভাওঁনাৰ বহুৱা ॥

এসময়ত ভাওঁনাৰ বহুৱাসকল আছিল স্বভাৱ কৰি আৰু সৰ্বজন প্ৰিয়। আজি-কালি তেনেকুৱা বহুৱা নাই বুলিলেই হয়। এসময়ত বিখ্যাত কেইজনমান ভাওঁনাৰ বহুৱাৰ নাম উল্লেখ কৰা হ'ল। মালো বহুৱা (ডাকচকি) হেমকান্ত হাজৰিকা (শীতলাবড়ি) কম্পাল কেওঁট (কুৰবীগাওঁ) যজ্ঞৰাম শৰ্ম্মা (বলদেৱপাৰা) চেঙেলী বহুৱা (সোণাপুৰ) জলাখোৱা (বৰদৌলগুৰি) হীৰামন ডেকা আৰু ভোকলু ডেকা (মেন্দীয়াপাৰা) পুনিৰাম শৰ্ম্মা (গোৱালঝাৰ) জলোদেৱ শৰ্ম্মা (আউলাচৌকা) সোতক কোচ (চিৰাখোৱাপাৰা) পোনা আৰু নিধি বহুৱা (পুনিয়া) আদিৰাম শৰ্ম্মা আৰু মহিৰাম শৰ্ম্মা (সকথেকেৰাবাৰী) ৰবিদেৱ শৰ্ম্মা (কটকীপাৰা) চয়াৰাম বৰা (বৰাপাৰা) বাহু বৰা (ভালুকপাৰা) ইত্যাদি।

॥ সভাগোৱা ওজা ॥

সৰ্বভাৰতীয় খ্যাতি সম্পন্ন কেইবাগৰাকী ওজাৰ জন্ম মঙ্গলদৈত। ওজাসকলে ৰজাঘৰ প্ৰজাঘৰ সকলোতে সন্মান লাভ কৰি আহিছে। বহু সংখ্যক ওজাপালি মঙ্গলদৈত হৈছে আৰু লুপ্ত হৈছে। তেনেকুৱা আটাইবিলাকৰে নাম উল্লেখ কৰা সম্ভৱ নহয়। তাৰে ভিতৰত মাত্ৰ কেইগৰাকীমান বিখ্যাত ওজাৰ নাম উল্লেখ কৰা হ'ল। ৳গঙ্গাওজা, ৳বামুণা ওজা, ৳চান্দো ওজা, ৳জয়দেৱ শৰ্ম্মা, ভাবিৰাম শৰ্ম্মা, ভদিয়া শৰ্ম্মা, শৰৎ শৰ্ম্মা, ধাতুৰাম শৰ্ম্মা, ৳জয়দেৱ ওজা, শম্ভু শৰ্ম্মা ওজা,

জোলেই শৰ্ম্মা, ৩কবিৰাম শৰ্ম্মা, ৩সোনাৰাম ওজা, ৩কুস্তি ওজা, ৩ৰ্গেশ্বৰ শৰ্ম্মা, শ্ৰীবিলাক শৰ্ম্মা, শ্ৰীদুৰ্গেশ্বৰ নাথ ইত্যাদি।

॥ বংগোয়া ওজা ॥

বজাৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰা কৰি নাৰায়ণদেৱৰ সুকনামী কাব্যৰ আলমত ওজাপালি গোৱা বহুতো বিখ্যাত ওজা মঙ্গলদৈত আছিল। জীৱিত অৱস্থাত বহুতো প্ৰবীণ আৰু নবীণ ওজাপালি এতিয়াও আছে। আটাইবিলাকৰ নাম উল্লেখ কৰা সম্ভৱ নহয়। মাত্ৰ কেইগৰাকীমানৰ নাম উল্লেখ কৰা হ'ল। ৩থানু ডেকা (শ্বেতমদাৰ) ৩ফটিক শৰ্ম্মা (পুণিয়া) ৩সুন্দৰ শৰ্ম্মা, ৩থানু ডেকা, বানেশ্বৰ ওজা (হাউলী) বেদৌ ওজা, ভেম ওজা, দেৱেন শৰ্ম্মা, দেবেন নাথ, মুক্তাৰাম নাথ, হৰি শৰ্ম্মা (বাসপাৰা) শ্ৰীললিত চন্দ্ৰ নাথ (বৰদৌলগুৰি) ইত্যাদি। ● ●

দৰঙী কলা-কুষ্টিৰ আউলাচৌকা

“ইউনাইটেড ক্লাবে”

প্ৰভেচ্ছা জনাইছে—

- আউলাচৌকাক কেন্দ্ৰ কৰি এই অঞ্চলত কুষ্টি উন্নয়নৰ বাবে চেষ্টা চলাই আছে।
- সহ অভিনয় কৰি গোবৰ অৰ্জন কৰিছে।
- নিজা ভ্ৰাম্যমাণ মঞ্চ নিৰ্ম্মাণ কৰিছে।
- বিভিন্ন দিশত শিল্পীয়ে যোগ্যতা অৰ্জন কৰিছে।
- অনাতাঁৰ যোগে নাট প্ৰচাৰ হৈছে। ক্লাবৰ সদস্যৰ পৰা অনাতাঁৰ নাট বচিত হৈছে।
- মইনা পাৰিজাতত সক্ৰিয় অংশ লৈছে। ইত্যাদি—

‘ঢেকু’ বা সেবাগীত সম্পৰ্কীয়

কেইটামান তথ্য

সংগ্ৰাহক—মঃ ৰাফিউল হুচেইন

সেবাঢ়েকু অৰ্থাৎ দীঘলীয়া সুবৰ ঢেকু মঙ্গলদৈৰ মুহলমান-সকলৰ এটা সুকীয়া কলা। সাধাৰণতে তিনিটা পৰ্যায়ত ঢেকু দিয়া হয়। হাসা বসৰ ঢেকু, কৰুণ বসৰ ঢেকু আৰু মিশ্ৰিত ঢেকু।

যেতিয়া ধৰ্ম্মমূলক পুথি পঢ়ে আখ্যান ভাগত যেতিয়া যুক বিগ্ৰহ নাইবা হাসাবসৰ কথাৰ অৱতৰণা হয়; সেই সময়ত যি ঢেকু ব্যৱহাৰ কৰা হয় তাকে হাসা বসৰ ‘ঢেকু’ বুলি কোৱা হয়। যেনে—

“পিঞ্জিৰা পিঞ্জিৰা বুলি ডাকে ওভৰাই

দৰজা খুলি দিয়া বাৰে ধৰি খায়”………… ইত্যাদি।

ধৰ্ম্মমূলক পুথি পঢ়োতে, যেতিয়া কৰুণ অধ্যায় পঢ়ে, সেই সময়ত যিটো কৰুণ ঢেকু ব্যৱহাৰ কৰা হয় — ঢেকুৰ লহৰে লহৰে শ্ৰোতা সকলৰ চকুৰপৰা পানী ববলৈ ধৰে। শ্ৰোতাসকল শোকত কাতৰ হৈ পৰে। শ্বহীদে কাৰবালা, কেচাচালাম আমবিয়া, সোনাভানু ইত্যাদি অধ্যায়ত কৰুণ ঢেকু ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

সাধাৰণতে চাৰিপাঁচজন মানুহ লগত খুউব টনা টনা ঢেকু লগাই গোৱা গীতক মিশ্ৰিত ঢেকু বুলি কোৱা হয়। তাত বহুতো সুখ দুখৰ কথা মিহলি হৈ থাকে। মিশ্ৰিত ঢেকু অতি কষ্টকৰ। সচৰাচৰ ব্যৱহাৰ অৰ্থত সেবাঢ়েকু মিশ্ৰিত ঢেকুকেই বোলা হয়।

দৰঙী কলা-কৃষ্টি উন্নয়ন সম্ভাৰ
চতুৰ্থ বাৰ্ষিক অধিবেশনৰ অৰ্য্যনা
সমিতিৰ সদস্যসকল—

শ্ৰীদণ্ডিৰাম বৰা	বকথেকেবাবাবী
„ হৰেশ ডেকা	এ
„ খৰ্গেশ্বৰ কোচ	এ
„ কুমুদ শইকীয়া	এ
„ মঞ্জু হাজৰিকা	এ
„ খৰ্গেশ্বৰ শইকীয়া	বঙামাটি
„ যোগেন চহৰীয়া	বঙামাটি, সম্পাদক, বিজয় সঙ্ঘ
„ গঙ্গাদেৱ শৰ্মা	সকথেকেবাবাবী
মঃ হৰমুজ আলী	এ
শ্ৰীঅনন্ত শৰ্মা	সকথেকেবাবাবী, সম্পাদক, আৰতি সঙ্ঘ
„ জানিৰাম ডেকা	
ডাঃ কমি বৰুৱা	কুইয়াপানী, বাংলাগড়
শ্ৰীগিৰিধৰ ডেকা	এ
„ ফুলেশ্বৰ হাজৰিকা	এ
„ ধুনাবাম গাওঁবুঢ়া	এ
„ যোগেন বৰুৱা	বৰকুমাৰপাৰা
„ লোকনাথ শৰ্মা	
„ টকেশ্বৰ ডেকা	মনিটাবী চেৰেঙ অঞ্চল
„ সুৰেন শইকীয়া	জনাবাম চৌকা
„ গজেন চহৰীয়া	এ
„ লক্ষীকান্ত শৰ্মা	এ

[৮১]

মঃ হাচমত আলি	কালিয়াপাৰা
„ ইউচুফ আলী	এ
শ্ৰীনবেন শইকীয়া	নগাওঁ
„ মিনাবাম নাথ	এ
„ কৃষ্ণ শইকীয়া	এ
„ হৰেন্দ্ৰ নাথ ডেকা	এ
„ তনু বৰুৱা	পতালসিংপাৰা
„ নবেন বৰুৱা	এ
„ পৰেশ বৰুৱা	এ
„ বলিন বৰুৱা	এ
„ ভোগবাম বৰা	ঘাটুৱাপাৰা
„ মুকুণ্ড ডেকা	এ
„ প্ৰফুল্ল শৰ্মা	কল্যাণপুৰ
„ ঘনশ্যাম শৰ্মা	এ
„ তিলক বৰদলৈ	বইনাওজা অঞ্চল
„ পোৱাল বৰা	এ
„ জয়ৰাম নাথ গাওঁবুঢ়া	এ
„ দেবেন শৰ্মা ওজা	এ
„ নন্দীৰাম নাথ	এ
„ প্ৰদীপ শৰ্মা ওজা	এ
„ ডিবাকৰ নাথ	এ
„ শৰৎ শৰ্মা	এ
„ ধনেশ্বৰ বৰা	এ
„ নগেন্দ্ৰনাথ নাথ	এ
„ মহেন্দ্ৰ নাথ	এ
„ মিহিবাম বাগলাৰী	চেঙ্গেলীয়াপাৰা
„ ধৰ্ম্মকান্ত বসুমতাৰী	এ
„ অকণ বৰুৱা	বাংলাগড়

আব্দুল আৰাল বঙামাটি, ধৰিয়াইখাইটি অপৰিয়া আদি চাপৰি অঞ্চল।
 শ্ৰীবিজয় ভাগৱতী প্রধান সম্পাদক, নৱজ্যোতি সাহিত্য সভা
 শ্ৰীখগেন বৰদলৈ বৰজামগুৰি
 মঃ বকিত আলি কালিয়াপাৰা
 শ্ৰীভদ্ৰেশ্বৰ নাথ প্রধান শিক্ষক, পঃ বঃ হাইস্কুল।
 „ হৰিহৰ শৰ্ম্মা পশ্চিম বঙামাটি হাইস্কুল।
 „ বত্ৰেশ্বৰ ডেকা কেন্দ্ৰ সম্পাদক, প্ৰাথমিক শিক্ষক সন্থা।
 „ তৰুণ শৰ্ম্মা „ „ ডাহি প্ৰাঃ শিক্ষক সন্থা।
 „ ভৱ বৰা প্ৰাঃ শিঃ, নৱজ্যোতি এম-ই স্কুল।
 „ নমল বৰুৱা „ „ ডাহি এম-ভি স্কুল।
 „ কামেশ্বৰ বৰা সম্পাদক, প্ৰগতি সঙ্ঘ, ভালুকখোৱাপাৰা
 „ বাসৱ ডেকা „ নৱজ্যোতি কৃষ্টি সঙ্ঘ, বৰথেকেৰাবাবৌ
 „ জিতেন চহৰীয়া „ „ „ সৰুথেকেৰাবাবৌ
 „ বিপিন শৰ্ম্মা „ তৰুণ সঙ্ঘ, নগাওঁ।
 „ কুলেন্দ্ৰ বৰা „ কল্যাণপুৰ আঞ্চলিক সেৱক সঙ্ঘ
 „ লক্ষেশ্বৰ বনৌয়া „ ষাটুৱাপাৰা যুৱক সঙ্ঘ।
 „ ডিম্বেশ্বৰ শৰ্ম্মা „ পুনিয়া বীণাপাণী যুৱক সঙ্ঘ।
 „ জিতেন ভাগৱতী সভাপতি, পশ্চিম বঙামাটি গাওঁপঞ্চায়ত।
 মহকুমা পৰিষদৰ সদস্য „ „
 সম্পাদক ইউনাইটেড ক্লাব, আউলাচৌকা
 „ সুভাষ চন্দ্ৰ আচাৰ্য্য তোৰণ আৰু চিত্ৰপ্ৰদৰ্শনীৰ বাবে মনোনীত সদস্য
 „ দিগন্ত ভাগৱতী তোৰণ, লিখনি আদিৰ বাবে „ „
 „ শিশুৰাম নাথ „ „ „ „
 মঃ ইদ্ৰিচ আলি, কাদেৰ দেৱানী, শুকুৰ দেৱানী,
 চাপৰি অঞ্চলৰ ৰাইজৰহৈ।

বিষয়বসীয়া—

উপদেষ্টা : শ্ৰীঅনিল দাস, এম্-এল-এ, সংসদী সচীৱ।

শ্ৰীদণ্ডিৰাম বৰা

শ্ৰীপোৱাল চন্দ্ৰ বৰা

মঃ হাচমত আলি

শ্ৰীভদ্ৰেশ্বৰ নাথ, এম্-এ, বি-টি

সভাপতি : শ্ৰীপ্ৰফুল্ল শৰ্ম্মা, বি-এ, বি-টি

প্ৰধান সম্পাদক : শ্ৰীডিম্বেশ্বৰ শৰ্ম্মা

শ্ৰীডিবাকৰ নাথ, বি-এ, বি-টি

সহঃ সম্পাদক : শ্ৰীতিলক বৰদলৈ

শ্ৰীবিজয় ভাগৱতী, বি-এ

ধনভড়ালী : শ্ৰীশৰৎ চন্দ্ৰ শৰ্ম্মা (শিক্ষক)

কৃতজ্ঞতা : ১) বিভিন্ন দাতা সকল আৰু বিভিন্ন পৰামৰ্শ দিওঁতাসকল।

অভ্যৰ্থনা সমিতিলৈ দান আগবঢ়াওঁতাসকলো দাতাৰ নাম
 প্ৰকাশ কৰাত অসুবিধা হোৱা হেতুকে নাম প্ৰকাশ
 কৰা নহ'ল। সকলোবিলাক দাতাৰ ওচৰতে অভ্যৰ্থনা
 সমিতিয়ে ক্ষমা বিচাৰিছে। তেওঁলোকৰ দান ৰাইজৰ
 মহান কামত খটুৱাবলৈ অভ্যৰ্থনা সমিতিয়ে চেষ্টা কৰিছে।
 তেওঁলোকৰ দানে দৰঙী কলা-কৃষ্টিক উৎসাহিত কৰিছে
 আৰু শুভেচ্ছা জনাইছে।

২) ৰূপালীম পেপাৰ কনভাৰ্চন ৱৰ্কচৰ কৰ্ম্মীবৃন্দ, স্বত্বাধিকাৰ
 আৰু পৰিচালক।

সমাপ্ত